

tv-15 naš TOVARIS

Št. 22
2. junija 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Bijemo bitko s slabostmi in težavami

Na jasi, v taboru sredi gozda na Ugarju pri Ribnici, kjer so te dni na rednem urjenju bodoči miličniki, je bila popoldne na dan mladosti, 25. maja letos, slovesnost, ki bo ostala triinšestdesetim mladim ljudem v nepozabnem spominu tudi na zavestno odločitev za vstop v ZK.

Razen gojencev 3. letnika kadetske šole za miličnike in učencev šole za miličnike, ki so bili v polkrogu razvrščeni na slavnostnem prostoru, so se slovesnosti udeležili tudi izvršni sekretar CK ZKS Ljubo Jasnič, namestnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Edo Kranjčević, predstavniki IC RSNZ, predstavniki gospodarskega in družbenopolitičnega življenja Ljubljane in Ribnice.

Potem ko je izzvenela Internacionala, je sekretar organizacije ZK v kadetski šoli za miličnike inšpektor Bojan Štern najprej povedal, da so bodoče miličnike sprejele v ZK njihove osnovne organizacije, nato pa zaprosil sekretarja predsedstva CK ZKS Miho Ravnika, da na novo sprejetim v ZK izroči članske izkaznice. Po priložnostnem nagovoru in podelitvi rdečih knjižic je bil kulturni program, ki se je končal ob tabornem ognju s pesmijo in obujanjem spominov na dni NOB ter pogovori o nalogah današnjega in jutrišnjega dne.

»Rad bi poudaril, da ste lahko ponosni, da stopate v zvezo komunistov, ki je v svoji zgodovini prehodila izredno zahtevno in tudi težko ter uspešno pot. Stopate v zvezo komunistov, ki ni naredila veliko samo v razvoju jugoslovanske družbe, ki ni vodila samo delavskega razreda in borcev narodnoosvobodilne vojske, ampak je s tovarišem Titom na čelu veliko prispevala tudi k razvoju mednarodnega delavskega gibanja, k razvoju socializma v svetu.

Dovolite, da ponovim besede predsednika kitajske komunistične partije, ki je dejal, da je Jugoslavija ozemeljsko majhna, po svojem vplivu in vlogi tovariša Tita in zveze komunistov pa velika. Imela je velik vpliv na mednarodno delavsko gibanje, velik vpliv na graditev neuvrščene politike, na graditev novih odnosov, na ohranjanje miru v svetu in seveda s tem tudi velik vpliv na razvoj in možnosti za lepšo prihodnost narodov sveta.

Sprejem v zvezo komunistov pomeni za vsakega človeka zavestno odločitev, da stopa v organizacijo, ki zahteva od njega nove napore. Ni dovolj, da smo komunisti samo dobri delavci in dobri učenci, mislim, da je pomembno, da smo komunisti borci, politični delavci v prvih vrstah boja za odpravo slabosti, nepravilnosti, v prvih vrstah za odločilno bitko za odločanje delavcev v naši družbi.

S tem, ko stopate v zvezo komunistov, sprejemate le nove obveznosti. Stopate v obdobje, ki pomeni za vse narode in narodnosti Jugoslavije pa tudi za zvezo

komunistov pomembno obdobje revolucije. Govorimo, da so bili med narodnoosvobodilnim bojem potrebni posebni napor, pravtako po vojni pri obnovi, danes pa gradimo in bijemo bitko za dosledno uveljavitev samoupravljanja, bijemo bitko s slabostmi in težavami na gospodarskem področju. Za te pa nismo krivi samo mi, ampak tudi mednarodni položaj. Moram poudariti, da bijemo bitko tudi na ideološkem področju. Bojujemo se z anarholiberalističnimi in drugimi silami, ki se pojavljajo v posameznih kulturnih in drugih skupinah, in ki želijo vse slabosti in nepravilnosti naprtiti našemu samoupravnemu sistemu. Smo v obdobju, ko potrebujemo enotno zvezo komunistov.

Pričakujemo, da bomo naše vrste okrepili z »borci«, ki verjamejo v naš samoupravni socializem. Z »borci«, ki želijo, da v bitki, v kateri bodo sami prispevali svoj delež po svojih sposobnostih, hitreje prebrodimo težave in postavimo temelje za trdnješi, lepši jutri.

Zveza komunistov je svojo nalogo odigrala takrat, ko je znala svoja stališča in sklepe poistovetiti s stališči delovnih ljudi. Takrat, ko je resnično izražala interese delavcev, saj zveza komunistov nima nobenega drugega cilja,« je med drugim dejal sekretar predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije Miha Ravnik ob podelitvi članskih izkaznic miličnikom kadetom in gojencem šole za miličnike na Ugarju.

Prvenstvo je uspelo

V Slovenski Bistrici so v soboto slovesno sklenili športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja v vojaškem mnogoboju in patrolno-orientacijskem teku.

V vojaškem mnogoboju je bila najboljša ekipa Kranja, pri posameznikih Cveto Petek (Maribor), po posameznih

disciplinah pa so zmagali: plezanje po vrvi – Petek (Maribor); bomba – Memić (Graničar) daljava – Bašić (Maribor) ovire – Mitrović (Kranj) in kros – Pibernik (Kranj).

V patrolno-orientacijskem teku pa je bila najboljša ekipa Slovenske Bistrice.

B. K.
Foto: S. Krševan

Novi mladinci

Dan pred dnevom mladosti so tudi sedmošolce iz osnovne šole Jože Moškrič v Ljubljani sprejeli v mladinsko organizacijo. Postati mladinec – to se ne zgodi vsak dan. Da bi bil ta trenutek še veličastnejši in da bi se za vedno zasilal v na novo pečenih mladincih, so jih iz Novih Jarš odpeljali tja, kjer se je pletel velik del našega narodnoosvobodilnega boja, v sredino kočevskih gozdov. Na Glažuti so prejeli članske izkaznice. Več o tem preberite na 14. strani TV-15.

Živa Drole

11. sejem opreme in sredstev civilne zaštite

Kranj 31. 5.–3. 6. 1983

Na Gorenjskem sejmu bodo jutri, 3. junija, zaprli enajsti sejem opreme za civilno zaščito. Te specializirane sejemске prireditve se je udeležilo sto petdeset domačih in deset tujih razstavljalcev. Strokovna žirija je podelila tudi deset zlatih medalj iz-

delkom, ki nadomeščajo uvoz, in novim izdelkom s tega področja.

Sejem so si ogledali številni obiskovalci, med katerimi so bili tudi predstavniki več kot sedemdeset odstotkov jugoslovanskih občin. Po-

sebno pozornost pa je med obiskovalci zbudil seminar o aktualnih in organizacijskih vprašanjih civilne zaštite. Udeležilo se ga je več kot osemsto udeležencev, ki so poslušali osem referatov na to temo.

Obisk na sejmu je zanikal

trditve nekaterih, da ima toliko obiskovalcev zaradi bližine meje. Letos si je prireditelj ogledalo ravno toliko obiskovalcev kot minula leta ali pa še več.

Bojan Kuntarič

Ob tednu solidarnosti od 1. do 7. junija 1983

Ob letošnjem tednu solidarnosti se spominjamo ene največjih naravnih nesreč, ki je prizadela narode in narodnosti Jugoslavije – 26. julija 1936, ko je potres skoraj do tal porušil Skopje.

Ta nesreča nam je simbol visoke solidarnostne zavesti delovnih ljudi, ki so vsestransko pomagali pri obnovi porušenega mesta. Hkrati pa je ta nesreča pomenila tudi resen opomin in spodbudo za zavarovanje pred tovrstnimi nesrečami – s potrebno varno gradnjo in drugimi preventivnimi ukrepi, kakor tudi gradnjo takega sistema solidarnosti pri oblikovanju sredstev, ki bo omogočal takojšnjo in učinkovito pomoč ob nastanku nesreče in normalizacijo življenja in dela na prizadetem območju.

V tem času smo zgradili učinkovit sistem, ki pa ga moramo na osnovi izkušenj ob naravnih nesrečah nenehno izpopolnjevati.

V letu 1982 smo v Sloveniji izoblikovali 795.482.000 dinarjev solidarnostnih sredstev iz osebnih dohodkov delavcev ter iz dohodka organizacij združenega dela, ki jih imajo na posebnih računih teh organizacij oziroma posebnih računih skupščin občin pri SDK. Od tega smo za reševanje potreb občin, ki so jih prizadele naravne nesreče – neurja s točo, pozebe, zemeljski plazovi idr. v letu 1982 dodelili solidarnostno pomoč desetim občinam v skupni višini 314.036.140,00 dinarjev, v letu 1983 pa smo iz teh sredstev nudili pomoč štirim občinam v višini 81.941.020,00 dinarjev.

Iz solidarnostnih sredstev izpolnjujemo tudi svojo obveznost do po rušilnem potresu v letu 1979 prizadetega Črnogorskega primorja, za kar izločamo še poseben dodaten prispevek solidarnosti. V letu 1982 smo v celoti izpolnili našo obveznost, ki znaša 845.371.984 dinarjev sredstev brez vračilne vrednosti ter 451.963.272 dinarjev kreditnih sredstev.

Razen sistemsko zbranih sredstev smo za pomoč občanom po hudem neurju s točo s prostovoljnimi prispevki zbrali skoraj dva

milijona dinarjev v okviru posebnega zira računa pri Rdečem križu Slovenije, ki so bila dodeljena najbolj prizadetim občinam – Smarju pri Jelšah, Brežicam in Sentjurju pri Celju.

Letos praznujemo tudi 30-letnico prstovoljnega krvodajalstva na Slovenskem. Zato naj bo 4. junij – dan krvodajalcev še ena spodbuda več, da nadaljujemo s to humanostno, človekoljubno dejavnostjo, ki ji po množičnosti in organiziranosti ni primera v svetu. Dne 26. maja je že stekla široka akcija zbiranja oblačil, obutve in posteljnine ter pohištva in tekstilnih odpadkov, ki jo za pomoč ob naravnih nesrečah ter pomoč socialno ogroženim že 16. leto organizira Rdeči križ Slovenije.

Koordinacijski odbor za razvijanje in uveljavljanje socialistične solidarnosti pri predsedstvu RK SZDL Slovenije poziva delovne ljudi in občane, da sodelujejo v akcijah obeleževanja tedna solidarnosti, s plačilom znamke solidarnosti, doplačilne vozovnice v železniškem, letalskem in avtobusnem prometu ter vstopnice za kulturne, zabavne in športne prireditve v tednu solidarnosti sodelujejo pri združevanju solidarnostnih sredstev za primere večjih naravnih nesreč. Lani smo na ta način zbrali 755.011 dinarjev čistega dohodka, ki je namenjen hitri intervenciji ob naravnih nesrečah je namenjen tudi enodnevni zaslužek delovnih ljudi v juliju.

Sedanje zaostrene gospodarske razmere zahtevajo dograjevanje sistema solidarnosti tudi pri dodeljevanju različnih oblik družbene pomoči, s katerimi zagotavljamo socialno varnost najbolj ogroženim posameznikom in družinam. Zato se moramo v krajevnih skupnostih in temeljnih organizacijah združenega dela zavzeti za to, da bodo dobili pomoč tisti, ki jo najbolj potrebujejo.

Koordinacijski odbor za razvijanje in uveljavljanje socialistične solidarnosti pri predsedstvu RK SZDL Slovenije

40-letnica AVNOJ

Ob letošnjem dnevu republike bo poteklo tudi 40 let od nastanka nove, Titove Jugoslavije, utemeljene z odločitvami, sprejetimi na drugem zasedanju AVNOJ. Ker je ta zgodovinski dogodek enako pomemben za vse jugoslovanske narode in narodnosti, je zvezna konferenca socialistične zveze predlagala program praznovanja tega pomembnega jubileja. Na osnovi njenega predloga bi morali v vsaki republiki izdelati svoj program. V vsaki republiki bi morali posebej motivirati znanstveno-raziskovalno delo, ki bi poglobljeno analiziralo in osvestilo obdobje naše revolucije, predvsem pa nastanek AVNOJ, za nas Slovence pa SNOS. V tem okviru bo inštitut za preučevanje nacionalnih odnosov pri Marksističnem študijskem centru Veljko Vlahović v Sarajevu pripravil znanstveno posvetovanje. Vsi jugoslovanski televizijski centri pripravljajo posebne oddaje, ki bodo posvečene Avnoju, vsa pomembnejša časopisna uredništva pa pripravljajo feljtone, zapise in pogovore, ki jih bodo objavljali skozi vse leto. Sarajevska televizija pripravlja v 4 nadaljevanjih posebno oddajo, ki bo prikazana v novembru 1983. leta.

V Sloveniji bomo morali tudi dopolniti vzgojnoizobraževalne programe, ki bodo poglobljeno spregovorili o bistvu avnojskih odločitev in njihovih posledicah za naš razvoj.

N. M.

UNCTAD

Če kdaj, postaja v sedanjem času kratica UNCTAD najpogostejše uporabljen izraz v svetovnem tisku. Četudi ne gre za neko povsem novo skovanko – izraz se pojavlja v mednarodnem gospodarskem in političnem življenju že vrsto let – bi vseeno kazalo vnovič označiti njen pomen. Po slovensko bi se reklo Organizacija Združenih narodov za trgovino in razvoj. Torej gre za posebno vrsto svetovne organizacije, ki skrbi za enega najbolj občutljivih, zapletenih in težavnih vprašanj: kako doseči ureditev mednarodne blagovne menjave in to menjavo postaviti na zdrave temelje, predvsem pa kako zagotoviti gospodarsko rast vsega dela sveta vseh držav, ne samo nekaterih.

Če je kdaj v povojnem času, je prav v sedanjem obdobju, ko je ves svet v velikiški stiski gospodarskega zastoja in celo nazadovanja, organizacija Unctad izredno pomembna, še posebej pa je pomembna njena naloga oživitve gospodarske rasti sveta. V vseh povojnih letih – vse nekako do konca sedemdesetih let – je svet preživel obdobje vsestranske gospodarske rasti. To je veljalo zlasti za razviti del sveta pa delno tudi za dežele v razvoju. Potem je prišlo do zastoja, do gospodarske krize, ki daje danes pečat celotnemu svetovnemu gospodarstvu. V vsem gospodarskem delovanju razvitih in zaostalih držav je zavladal eden najhujših sovražnikov blagostanja, ustaljenosti in napredka – inflacija. Inflacija je postala stoglavni zmaj našega časa, ki pije gospodarsko moč zlasti revnih dežel, njene škodljive učinke pa čutijo tudi bogate države.

Prvič po vojni smo pričali, da močne gospodarske države ne le napredujejo, pač pa ostajajo na mestu ali celo nazadujejo v svojem razvoju. Kaj je tak razvoj prinesel revnejšim deželam, državam, ki so šele stopile na pot gospodarskega razvoja, pove dovolj en sam podatek, da znaša trenutno njihov dolg za prejete dolgoročne, srednjeročne in pa kratkoročne kredite, ki so jih prejeli od raznih razvitih držav in svetovnih bank z obrestmi vred blizu 800 milijard dolarjev.

Prišli smo skorajda v tak položaj, da mnogim deželam skorajda ni mogoče otrestiti se dolgov, pa naj še tako stiskajo pasove in naj se še tako trudijo povrniti prejete kredite. Prvič gre za dejstvo, ko dežele v razvoju težko ali skoraj nemogoče spravljajo svoje izdelke na svetovni trg. Zakaj? Zato, ker so se bogate države ogradile z visokim zidom avtaristične politike in svojo industrijo ter poljedelstvo oziroma njihove proizvode varujejo z visokimi subvencijami, da bi bili kar najbolj konkurentni, uvoz tujega blaga pa preprečujejo z različnimi omejitvami. Združene države, ki so sicer dokaj zmanjšale svoj delež v svetovni trgovini na račun zahodnih držav in Japonske, so se v zadnjih desetih letih lotile dveh gospodarskih ukrepov. Bivši predsednik Nixon je odpovedal dolarju zlato podlago, pa je tako dolar prevzel vlogo svetovne valute. Odtlej lahko denar tiskajo, kot se jim zdi, saj niso vezani na rezerve zlata. Vse druge valute pa se morajo ravnati odtlej zgolj po vrednosti dolarja, ne pa zlata. Združenim državam je pod Reaganom, ki se je lotil silovite oboroževalne tekme, zmanjkovalo sredstev za druge namene, saj imajo ta hip okoli 200 milijard dolarjev primanjkljaja v trgovinski menjavi. In kaj je storil Reagan. Povečal je obrestno mero za kredite in za naložbe v bankah za 20 in celo več odstotkov. Kakšna je bila posledica? Z vseh delov sveta so začele dolaske zaloge raznih držav in družb silovito odtekat v ameriške banke, kjer imajo najvišjo obrestno mero, kar jih pozna doslej svetovno denarno gospodarstvo. Če se obrestna mera poveča samo za en odstotek, pomeni to za dežele v razvoju izgubo 3 milijard dolarjev, je izračunal eden izmed znanih gospodarstvenikov.

Skratka, svetovno gospodarstvo kaže danes podobo popolnega kaosa, razsula, kjer silahko kuje dobičke in si zagotavlja prevladujoč položaj samo močnejši. V sedanjih splošni krizi in rastoči inflaciji se v zadnjem času samo v Združenih državah nakazujejo znamenja gospodarskega izboljšanja. Toda več kot očitno je, da tudi morebitna odprava inflacije v Združenih državah ne bo mogla rešiti dveh temeljnih problemov našega časa, ki sta stržen gospodarske krize – nazadovanja in siromašenja dežel v razvoju in pa visoke brezposelnosti v razvitih državah, ki je že dosegla število 24 milijonov delavcev.

Odtod želja dežel v razvoju, da svet kot celota najde dejanski izhod iz krize. Izhod pa bo resnično dosežen tedaj, ko bodo v mednarodnih gospodarskih razmerah zavladali taki odnosi, ki bodo zagotavljali gospodarsko rast vseh držav, tudi tistih, ki sodijo med dežele v razvoju, ne samo bogatih. To pa je moč uresničiti samo s spremembo sedanje neustrezne mednarodne gospodarske ureditve in z uvedbo nove drugačne, pravičnejše ureditve. To je cilj, ki so ga razglasile neuvrščene države. Ta cilj naj bi bil tudi osrednje vprašanje razprav na bližnjem zasedanju UNCTAD, ki se bo začelo 6. junija v Beogradu. Dežele v razvoju so se pripravile nanj deloma že na sedmi konferenci v New Delhiju, dosti bolj konkretno in poglobljeno pa na sestanku skupine 77 v Buenos Airesu. Razvite države so se te dni zbrale v ameriškem mestu Williamsburgu, da bi izdelale taktiko in strategijo bogatih za beograjsko zasedanje Unctad. Obetajo se brez dvoma izjemno pomembni dogodki v letošnjem poletju. Večji ali manjši uspeh je odvisen od večje ali manjše enotnosti vseh neuvrščenih držav in dežel v razvoju.

Drago Košmrlj

Deviz manj, težav pa več

V slovenskem izvršnem svetu ocenjujejo, da razpolaga gospodarstvo v republiki v letošnjem prvem polletju z okrog 220 milijoni dolarjev manj deviznih sredstev, kot so pričakovali. Od tod tudi številne zadrege, ki smo jim ta čas priča. Plačilna zmožnost bank je precej manjša, kot je bila. Manj deviz ostaja za združevanje na ravni republike in federacije. Težave so z oskrbo gospodarstva z uvoženimi surovinami in reprodukcijskim materialom in ne nazadnje: tu je problem z energijo.

Na tega smo se v zadnjem času že nekako navadili, čeprav nas številni kar naprej opozarjajo, da bi se dalo pri nas še marsikaj postoriti. Komisija za oceno investicij v SR Sloveniji pravi, denimo, da je v republiki neizkoriščenih kar 6 milijard kilovatnih ur hidroenergetskih zmogljivosti. Če bi izkoristili vsaj delček tega bogastva, bi bil prihranek deviznih sredstev precejšen.

V času naftnega obilja smo v Sloveniji kar po vrsti zapirali male premogovnike. Zdaj so v Rudisu pripravili načrte, ki pričajo, da smo bili v veliki zmoti. Pripravili so študiji za odpiranje premogovnikov v Krmelju blizu Sevnice in v Ilirski Bistrici. V prvem bi lahko na leto nakopali 60 tisoč ton srednje dobrega premoga, v drugem pa 210 tisoč ton. Zdaj bo treba zbrati še denar, kajti ponovno odpiranje jam ni tako poceni. Toda druge poti ni, če se hočemo otrestiti velike odvisnosti od tujine, zlasti na področju energije. Osrednje vprašanje pa je še naprej, kaj se dogaja z izvozom? Že v začetku leta je bilo velikokrat poudarjeno, da brez precejšnjega povečanja izvoza (za 20

odstotkov) na konvertibilno tržišče proizvodnje ne bo mogoče povečati, da bodo nastale velike motnje in da velikih dolgov ne bo mogoče pravočasno poravnati.

Podatki, ki so jih zbrali v samoupravnih interesni skupnosti za gospodarske odnose s tujino, kažejo, da so bila ta opozorila še kako upravičena. Slovensko gospodarstvo je v letošnjih mesecih (do 20. maja) blagovni izvoz povečalo za 5 odstotkov. To povečanje gre na račun za 14 odstotkov večjega izvoza na konvertibilno tržišče. V vzhodnoevropske države smo izvozili za 18 odstotkov manj kot v enakem obdobju lani.

Zanimiva so gibanja na področju uvoza. Iz zahoda smo uvozili za 2 odstotka blaga manj kot v enakem obdobju lani, z vzhoda pa smo ga povečali, in to za 20 odstotkov. K temu ni treba veliko dodati. Slovenski izvoz zaostaja za načrtovanim za celih 13 odstotkov. Res je, da je manjši od pričakovanega tudi uvoz (za 8 odstotkov), toda skrbi so vendarle ostale. Deviz ni dovolj, kajti priliv je manjši, manjše pa so tudi možnosti za pokrivanje številnih obveznosti. Nekateri ocenjujejo, da doseženo ne kaže podcenjevati. Opozarjajo, da je prišlo do občutnega premika od klirinskega na konvertibilni izvoz. Marsikaj kupujemo na vzhodu, tudi blago, ki smo ga v preteklosti uvažali z zahoda. Zmanjšale so se potrebe po uvozu reprodukcijskega materiala, kar dokazuje, da so številne organizacije združenega dela te uvožene materiale nadomestile z domačimi. Po drugi strani pa se je povečal uvoz končnih izdelkov, opreme in blaga za široko porabo. Največ kritik

naš komentar

je deležen uvoz opreme, za katero je bilo rečeno, da bi jo bilo treba občutno skrajšati, podatki pa kažejo, da se tega dogovora ne držijo ne v Jugoslaviji in ne v Sloveniji.

Dotok deviz iz tujine ni reden. Ta izpad je večji, kot so pričakovali. Svoje obveznosti neredno odplačuje federacija. Še zdaj ni jasno, kdaj bo Narodna banka Jugoslavije vrnila Sloveniji 15,9 odstotka lani začasno posojenih deviz za solidarno odplačevanje jugoslovanskih deviznih obveznosti. S tem pa vseh skrbi, ki tako ali drugače vplivajo na devizno poslovanje, se ni konec.

Kljub temu se ponekod vprašujejo, ali za marsikatero organizacijo združenega dela morda ni bolj privlačen domači kot tuji trg. Ni se namreč mogoče znebiti občutka, da v organizacijah, ki so, na primer, dobile več kot polovico zahtevanih deviznih sredstev, vendarle niso storili vsega. Zaradi nenehnih dražitev verjetno marsikje še vedno mislijo, da se jim bolj splača blago prodati doma. Tu je manj tveganja, dohodek pa je praviloma večji.

Ni treba posebej reči, da je taka poslovna politika zelo kratkovidna. Brez uresničitve načrtovanega izvoza proizvodnje ne bo mogoče niti ohraniti, kako jo šele povečati. Ne gre, da bi izvažali vse in za vsako ceno. Res je tudi, da je slovensko gospodarstvo na tujih trgih najbolj prodorno. Bila pa bi velika zmotna, če bi se s tem zadovoljili. Prav težave, s katerimi se ta čas srečujejo številne organizacije združenega dela na Slovenskem, kažejo, da je delež slovenskega gospodarstva na svetovnem trgu še premajhen.

Darko Marin

SNG Ljubljana, SNG Maribor in njun spored

Slovensko narodno gledališče-ljudsko gledališče

Slovensko partizansko gledališče, imenovano Slovensko narodno gledališče za osvoboditve in po edinicah NOV in PO kontrolirano ozemlje, je ustanovil izvršni odbor Osvobodilne fronte z namenom, da med NOB posreduje narodnim množicam gledališko umetnost. In res se je partizansko gledališče trudilo, kljub težavam glede doseljive dramske literature in majhnemu ansamblu, da bi se približalo ljudstvu. Poleg dramskih klasikov (Cankar, Čehov, Molière) je uprizorjalo tudi Bora, Nušiča in Linhart. Njegov spored je vzgajal pa tudi zabaval. Tudi slovensko gledališče v Ljubljani si je takoj po osvoboditvi, ko se je formiralo in ko ga je vodil Bojan Stupica, prizadevalo za ljudskost svojega sporeda.

Umetniški vodja Bojan Stupica je v govoru, ki ga je imel ob otvoritvi Slovenskega narodnega gledališča leta 1945 (govor je bil tudi natisnjen), dejal, »da bi morali sestavljati repertoarja venomer misliti na forum, ki bi moral biti sestavljen: iz vedrega fantiča, pred katerim je še vse življenje, iz utrjene sedemdesetletne matere, s širokim, vse odpuščajočim življenjskim čustvom, iz intelektualca z izostrenim svetovnim nazorom, iz delavca, sredi moči in volje, iz partizana, ki se je dolga leta bil za novo življenje in iz preprostega kmeta, ki malo ve, kaj je kultura, a je s svojo trezno modrostjo naravna protiutež vroči mladosti delovnega inteligenta. Zmeraj bi morali misliti na ta forum, delajmo tako, da nas bo razumel – pa bo vse prav. Za ta forum moramo tudi izbrati repertoar. V svojo širino, a tudi z globino bomo morali razumeti pojem: slovensko narodno gledališče. Napak bi bilo soditi, da pokopavamo preteklost! Kar je bilo v dosedanjih gledaliških kulturah dobro, temu hočemo zavestno in s široko kretnjo priznati

nja podati roko, kajti vodi naš spoznanje kontinuitete v kulturi.

Velika vprašanja našega časa bodo terjala, da o njih govorimo, saj ga ni bolj živega doživljanja kot gledati lastno, današnje življenje na odru. Igrali bomo tudi tuje sodobne dramatične vse narodnosti! Klasiki pa nam bodo z umerjeno besedo modrovali o velikih dognanjih človeškega duha, ki je najbolj nepomirljiva sila na svetu.

Brez dvoma bomo skušali uprizoriti čim več domačih, slovenskih dramatikov. Če kdaj, potem nas bo prav zdaj zanimala predvsem ljudska problematika v gledališki umetnosti drugih jugoslovanskih in slovenskih narodov. Saj nismo romantični Jugoslovani, še manj romantični Slovani, toda sile, ki gnetejo življenje in družbo, so nas združile in povežale.

Naša poglavitna naloga bo razširiti krog gledalcev. Sedem navadnih abonmajev imamo, štiri sindikalne, vsaj deset predstav bomo dali za KNOJ in vsaj dvajset za ZMS. Redno bomo gostovali na Jesenicah, v Trbovljah, v Celju, Kranju, Škofji Loki, Novem mestu, Ribnici, Kamniku, v Slovenskem primorju. Samo v novembru je gledalo naše predstave 16.350 gledalcev.

Če boste hodili k nam z vedrim, zaupljivim srcem, boste gotovo čisto očarani. Kar pa bomo pogrešili, pomislite, da samo mrtvi ne grešijo. Slovenski igralci si želimo nadvse priskrben odnos z narodom, kajti to je zelo važno: skupaj ustvarjamo slovensko ljudsko gledališče. Iskreno zahtevajte od nas velike stvaritve in mi vam jih bomo dali po svojih močeh!.

Ta Stupičev govor bi si obvezno morala prebrati vodstva sedanjih slovenskih narodnih gledališč v Ljubljani in Mariboru, ko mnogo gledalcev toži, da jih gledališče ne

privlači več, saj uprizarja dela, ki so jim tuja. Bojan Stupica, ki je bil preizkušen gledališki režiser, umetniški vodja in organizator, je dobro vedel, kakšen repertoar je treba sestaviti, da pritegneš v gledališče široke množice, ne da bi pri tem trpela kakovost uprizoritev. Svojim principom pri sestavljanju sporeda se ni izneveril tudi kasneje, ko je zapustil Ljubljano in odšel v Beograd, kjer je ustanovil in vodil dolga leta do svoje smrti Jugoslovansko dramsko pozorišče. Repertoar tega gledališča je sestavljal po že omenjenih principih in rezultat je bil tak, da je Jugoslovansko dramsko gledališče bilo najboljše in najbolj reprezentativno dramsko gledališče v Jugoslaviji.

Stupičevih repertoarnih načel in zamisli o narodnem-ljudskem gledališču se je dosledno držal tudi veliki pokojni slovenski igralec Stane Sever, ki je iz gledališča odšel samo zato, ker teh načel nova vodstva niso upoštevala. Ta vodstva so toliko eksperimentirala z repertoarjem, da so se gledališča začela prazniti... Pa tudi to, da je občinstvo začelo zapuščati gledališče, marsikaterga vzvišenega gledališkega voditelja ni spametovalo. Vse do danes.

Slovensko narodno gledališče v Ljubljani ali v Mariboru vsekakor ni več tisto, kar je bilo nekaj cvetočih let po osvoboditvi. Nekaj krivde za to je vsekakor v odnihu od ljudskosti, kakor jo je pojmoval Bojan Stupica in kakor jo je pojmoval Stane Sever. Na to bi se morali spomniti sedanji voditelji obeh slovenskih narodnih gledališč, ki vodijo gledališko barko po razburkanih vodah tveganih, marsikdaj praznih, vnanjih in modnih gledaliških eksperimentov!

Dušan Mevlja

RADIO ŠE POMNITE TOVARIŠI

»Sovražnik je zasnoval peklenški načrt, da nas uniči z obkolitvijo v gorah od Črne gore do Zelengore. Toda mi smo razbili vse sovražnikove obročce. To nas je veljalo veliko življenj naših borcev. Naše enote so prišle iz obroča zdesetkane, vendar z visoko moralno. Tu med vsem našim bojem se ni vprašalo, kdo je Srb, kdo je Hrvat, kdo Črnogorec, kdo Makedonec, kdo musliman. Vsi smo bili eno, vsi smo bili borci za svobodo naše dežele, vse Jugoslavije. Tako je bilo takrat. Tudi danes bi moralo biti tako in mora biti tako.« To je med drugim povedal tovariš Tito 5. septembra 1971, ko je na Tjentištu odkril spomenik legendarni in najpomembnejši bitki jugoslovanskih narodov in narodnosti na Sutjeski med NOB.

V oddaji »Še pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu v nedeljo, 5. junija 1983, brž po poročilih ob 9. uri na prvem programu Radia Ljubljana, pa bodo s spominsko besedo sodelovali: tovariši Marija Pirnat, Milka Hočevar in tovariši Milan Lah, France Berce, Evgen Lapajne, Stevo Kecman in Jovo Dobričević.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

4. junija na Janče

Letos mineva 41 let od junaških bojev borcev 2. grupe odredov na Jančjem in 40 let od ustanovitve Dolenjskega odreda. V počastitev spomina na dogodke iz NOV je na tiskovni konferenci minuli ponedeljek generalmajor Franci Sotlar-Pavijan seznanil novinarje o pripravah na proslavo, ki bo v soboto, 4. junija, ob 10. uri na Jančjem.

Borci, mladina in občani se bodo ob tej uri zbrali pri Domu 2. grupe odredov, kjer bodo odkrili spominsko obeležje Dolenjskemu odredu. Zbranim bo spregovoril Marjan Moškrič, nato bo spreved krenil na Tuji grm, kjer bo osrednja proslava s kulturnim programom posvečena bojem 2. grupe odredov z Nemci leta 1942. Slavnostni govornik bo predsednik mestne konference SZDL Tone Florjančič.

Družbenopolitične organizacije Ljubljane, Litije in Grosuplje, ki so pokroviteljice letošnje proslave na Jančjem, vabijo borce NOV, svoje padlih, občane, zlasti mladino, da se prireditve udeležijo v čim večjem številu. Pripravljalni odbor obvešča vse udeležence, da bo na prireditveni prostor vozil poseben avtobus, in sicer: ob 7.15 iz Proletarske (občina Moste-Polje), 7.30 iz Zaloga (Zadružni dom), 7.45 iz Vevč (Dom kulture) in ob 8. uri iz Zadvora (avtobusna postaja). O vračanju pa bodo udeleženci seznanjeni na dan prireditve. Ljubiteljem hoje priporočajo avtobuse mestnega potniškega prometa in sicer proge 11, 12 in 13 ali pa potniški vlak v smer Laze, Kresnice, Jevnica. Po osrednji proslavi na Tujem grmu bo tovariško srečanje borcev, mladine in krajanov.

Jože Čurin

Predstavitev sodobnega orožja

Na letališču v Ajdovščini so konec maja pripravili prvi tovrstni tehnični zbor. S tem so predstavili sodobno orožje, tehnična sredstva in opremo pehotnih, inženirskih, tankovskih, protitankovskih, protizračnih enot, za zveze, radiološko-biološko-kemičnih, izvidniških in zalednih enot garnizije Ajdovščina občanom z Goriškega in Vipavskega.

Zbora se je udeležilo zelo veliko rezervnih vojaških starešin, delovnih ljudi in občanov. Predvsem – in kar je najpomembnejše – je bilo veliko mladih. Ti so se kar gnetli okoli tehničnih sredstev in orožja, ki so jim ga predstavili vojaški starešine Milana Gorjanca. Nič manjše pa ni bilo zanimanje drugih delovnih ljudi in občanov.

Že na otvoritveni dan si je orožje, tehnična sredstva in drugo vojaško opremo ogledala večina prebivalcev ajdovske občine. Starešine JLA v garnizonu Ajdovščina temeljito, nenehno in uspešno vzgajajo in urijo vojske in svoje enote v celoti. Usposabljanje pa ni zaprto le v krogu vojašnice in njihovih enot, saj starešine JLA skupaj z

rezervnimi starešinami širijo tovrstno znanje tudi med prebivalci vseh krajevnih skupnosti v občinah Ajdovščina in Nova Gorica.

Obrambnemu usposabljanju vsega prebivalstva pripadniki JLA posvečajo posebno pozornost. Zavedajo se, da splošni ljudski odpor temelji na usposobljenosti prav vseh državljanov, mladih in starih. Predavanja pa niso edina oblika obrambnega usposabljanja prebivalstva; pripadniki JLA ajdovske garnizije so organizatorji in izvajalci še vrste drugih akcij. Sodelujejo pri izvajanju vseh obrambnih dnevnih osnovnih in drugih šol v občini Ajdovščini. Ajdovskim in novogoriškim rezervnim vojaškim starešinam preskrbijo predavatelje, orožje in strelivo pri urjenju in vzgoji rezervnega kadra. Zelo aktivno in konkretno pa sodelujejo s komiteji za SLO in DS v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela, zlasti pri organiziranju in izvajanju akcij »Nič nas ne sme presenetiti«, predvajanju kratkometražnih filmov z obrambno vsebino.

Omeniti velja še tehnične zборе. Letos je

bil prvi tako velikega obsega in odprtosti, prejšnja leta pa so jih pripravili le za svoje sestave in rezervne vojaške starešine. Na teh zborih se poleg seznanjanja z najnovejšimi dosežki v oborožitvi JLA hkrati potrjuje izredno dobro sodelovanje z vojski in starešinami starešine Milana Gorjanca, ki predstavljajo delovnim ljudem, občanom, rezervnim vojaškim starešinam in zlasti mladini našo sodobno oborožitev, tehnična sredstva in opremo.

Mile Gojković

Skupina RVS in mladine iz Nove Gorice si ogleduje izvidniški transporter

Desničarska lista za Trst v razkolu?

Pričakovati je bilo, da se bo na Tržaškem politično ozračje precej segrelo pred bližnjimi volitvami (za obnovitev parlamenta in deželnega sveta), nihče pa ni mogel predvideti, da bomo pričali tako bistvenim novostim. Vlogo protagonista je ponovno prevzel duhovni in politični vodja krajevne avtonomistične grupacije Liste za Trst Manlio Cecovini, ki se je samovoljno odrekel tržaškemu županskemu mestu, le da bi lahko kandidiral za senat in poslansko zbornico. Ta odločitev je povzročila veliko politično zmedo na eni in dokajšnje pričakovanje na drugi strani. Politični opazovalci namreč menijo (demokrati pa trdno upajo), da je to znak notranjega razkola Liste in da to pomeni začetek konca tega gibanja.

Spomniti se namreč moramo, da je Lista za Trst nastala pred dobrimi petimi leti v znak protesta proti osimskim sporazumom, predvsem proti političnemu delu te meddržavne pogodbe. Okoli te skupine se je zbrala heterogena paleta pretežno desničarsko usmerjenih Tržčanov, istrskih beguncov in nostalgikov, ki bi radi zavrteli kolo zgodovine nazaj. Zelo spretno so izkoristili obče nezadovoljstvo nad čisto mačehovskim odnosom rimske vlade do tržaških vprašanj in potegnili za seboj veliko množico tudi dobro mislečih občanov. V bistvu pa se je Lista kaj kmalu sprevrgla v gibanje, ki je zavzelo jasno stališče žolčnega nasprotovanja mirnemu sožitju ob meji in proti sodelovanju z Jugoslavijo. Župan Cecovini je načeloval sicer manjšinskemu odboru Li-

ste in vselej trdil, da si morajo Tržčani sami reševati svoje probleme, ker nimajo česa pričakovati od rimske »partitokratijske«. Nekaj časa se je tržaško javno mnenje slepilo, da bo Lista z neke vrste magično palico rešila vse kronične politične, gospodarske in družbene probleme Trsta. V resnici pa smo bili v teh zadnjih letih priča le nespretnemu upravljanju tržaške občine. Tržaškemu županu, ki mu je začela voda teči v grlo, se je zahotelo, da bi postal parlamentarec (pred tem je bil že izvoljen v evropski parlament na listi svoje prejšnje liberalne stranke). Da bi opravičil to svojo potezo, je skušal preslepiti svoje somišljenike s trditvijo, da se je treba za rešitev tržaških vprašanj zavzeti v rimskem parlamentu, pri čemer pa je zašel v res enkratno protislovnost in je v bistvu priznal, da je bila dosedanja politika Liste zgrešena in zmotna. Ko se je začela potapljati barka tržaške občine, ni kot njen poveljnik veliko pomišljal in jo je zapustil kar čez noč. Ta odločitev je povzročila notranji razkol pri Listi za Trst, kar se kaže tudi navzven s polemičnim odstopom iz vrst Liste njene ustanovne članice, dosedanje parlamentarne in ene najvplivnejših političnih osebnosti Avrelije Gruber-Benco, ki so jo potisnili ob stran v Cecovinijevo senco, češ da je zatajila Listo, ker si je drznila samovoljno predstaviti zakonski osnutek za zaščito slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Gruber-Bencova je sedaj razbodbala, kako je desničarsko usmerjena Lista za Trst, ki

ima izrazit protijugoslovanski značaj.

Na tržaški občini so tako morali imenovati novega župana. Lista za Trst je prvotno predlagala za kandidata predsednika desničarske organizacije Lega Nazionale Serija, katerega kandidaturu so ovrgli laičnosocialistični zavezniki. Za novega župana so tako izvolili Dea Rossija, ki ne skriva svoje protiosimske usmerjenosti. Besedo imajo sedaj volilci, ki morajo oceniti nastali položaj in potegniti sklepe. V naprednih in demokratičnih krogih upajo, da bo Lista izgubila dobrih del glasov, kar bi imelo za posledico »normalizacijo« položaja in vrnitev k demokratičnejšemu pristopu reševanja tržaških vprašanj.

Vse politične stranke z velikim poudarkom komentirajo v tej volilni kampanji razkol v »melonarskih« vrstah. Ozračje zastrupljajo številne tendenciozne pobude, med katerimi naj omenimo akcijo zloglasne mladinske fašistične organizacije Fronte della gioventu, ki obtožuje slovensko levičarsko upravo občine Dolina, da noče dati na razpolago zemljišč za ureditev fojbe državnega spomenika na Bazovici. V ta namen so začeli z žolčno gonjo in zbiračo podpisov po tržaških ulicah. K sreči bo te razburkane faze kmalu konec, saj nas loči manj kot mesec dni od junijskih volitev, ki naj bi prinesle žarek upanja za Trst in njegovo demokratično podobo.

Boris Simoneta

RAZPIS

Festival Kurirček Maribor razpisuje za leto 1983 literarne nagrade za krajše prozne sestavke, pesmi in dramski prizor s tematiko iz naše revolucije:

I. PESEM ZA OTROKE

1. nagrada: 5.000
2. nagrada: 4.000

II. PROZNI SESTAVEK

- (črtica za otroke)
1. nagrada: 5.000
2. nagrada: 4.000

III. KRATEK DRAMSKI PRIZOR OZIROMA SKEČ, PRIMEREN ZA OTROKE

1. nagrada: 5.000
2. nagrada: 4.000

Razpisa se lahko udeleži vsak državljan SFRJ. Razpis je anonimen.

Posamezne prispevke je treba opremiti z geslom, popolne naslove pa priložiti v zaprtih ovojnica.

Prispevke pošljite do vključno

1. decembra 1983 na naslov: Festival Kurirček Maribor, 62000 Maribor, Tomšičeva 45

Zaželeno je, da avtorji pošljejo vsaj tri kopije. Žirijo bodo sestavljali književniki in predstavniki FK.

Festival Kurirček Maribor

Aktivni za razvoj samoupravljanja

Na programski konferenci mestnega odbora ZZB NOV Maribor, ki so jo opravili že aprila, je predsednik Franci Mrcina poudaril, da borci vidijo urejevanje nakopičenih težav le v razvoju samoupravljanja in krepitvi gnotne podlage združenega dela. Opozoril je tudi na močno stopnjevanje nacionalizma. Če kdo – je dejal – potem moramo biti borci, ki smo za to v krvi in potokih znoja skovano skupnost žrtvovali svoja najlepša leta in zdravje, tisoči pa svoja življenja, biti najdoslednejši v boju zoper nacionalizem in mednarodno nestrpnost.

Podružbljanje borbenih tradicij NOB na področju skupnosti mariborskih občin sicer napreduje, vendar prepočasno. Sveti za razvijanje in ohranjanje tradicij NOB pri občinskih konferencah SZDL še niso v polni meri prevzeli te naloge. Prepuščajo jo še dalje organizacijam ZZB NOV, ki pa ne morejo odigravati vloge sveta pri SZDL, zlasti pa ne usklajevalca med družbenopolitičnimi organizacijami, društvi in ustanovami. Festival Kurirček se s težavo prebija v ustanovo, ki bi imela zagotovljene materialne, zlasti finančne pogoje za svoje delovanje med mladino. Družbeni dogovor o zagotavljanju vzdrževanja festivala so sedaj podpisali vsi, razen Kulturne skupnosti Slovenije, in tako prižgali »zeleno luč« za nadaljnje delo festivala Kurirček. Predstavnica festivala se je zahvalila za pomoč organizaciji ZB in poudarila, da tudi Kulturna skupnost Slovenije finančno podpira prizadevanja festivala Kurirček. Velik napredek je bil

dosežen pri zdravljenju borcev, kjer je dispanzer za borce odigral pomembno vlogo. Lani je prenehalo delovati počitniško naselje ZZB NOV Pohorje v Valovinah pri Pulju. Naselje je sedaj pod upravo Arenaturista, zanj pa mora skupščina občine Pulja vrniti celoten znesek »likvidacijske mase«, ki za občino Maribor predstavlja 5.378.985 dinarjev. Ta denar morajo vrniti v petih zaporednih letih do leta 1985. Po sklepu mestnega odbora naj bi v soglasju z občinskimi odbori ZZB NOV 40 odstotkov teh sredstev namenili za zdravljenje in rekreacijo borcev, 60 odstotkov pa bi namensko vložili v banko za dobo treh let. V domu vojskih invalidov in borcev NOV Svoboda v Strunjanu je lani letovalo 490 članov, od tega 277 po regresirani ceni, 213 pa po polni ceni. Razen tega je 125 članov letovalo v Valovinah, kjer je Arenaturist nudil članom 15-odstotni popust. V Banjolah je letovalo 25 oseb, vendar samo v predsezoni in posezoni. Lani so bila borcem NOV podeljena štiri nova stanovanja, rešenih pa je bilo 19 stanovanjskih problemov borcev, zlasti z dodelitvijo, izpraznjenih stanovanj. Lani so sredstva za priznavalnino in druge oblike pomoči znašala 12.499.100 dinarjev. Sodelovanju z občinskimi štabom teritorialne obrambe so organizirali strelske vaje z vojaško polavtomatsko puško, za katere se je prijavilo 814 kandidatov.

Koordinacijski odbor za politične zapornike, internirance, izgnance in vojne ujetnike nadaljuje z akcijo izpolnjevanja evidenčnih listov za vse kategorije udele-

žencev NOB v občinah Maribor. Ocenjujejo, da bo zajetih okoli 10.000 občanov Maribora, ki jih je okupacija kakorkoli prizadela. Organiziranih je bilo tudi več proslav in spominskih slovesnosti in dve razstavi – razstava otroških risb na tematiko izgnanstva in v muzeju narodne osvoboditve razstava »Užiška republika«.

Član predsedstva republiškega odbora ZZB NOV – Slovenije generalpolkovnik Franc Poglajen je dejal, da so borci v Mariboru dosegli pomembne uspehe pri svojem delu, zlasti pri podružbljanju SLO in DS in v obrambnih pripravah nasploh.

Na vprašanje v razpravi o usodi filma o dražgoški bitki je tovariš Poglajen dejal, da sedaj pripravljajo skrajšan scenarij za predvajanje na televiziji. Na televiziji pripravljajo tudi dokumentarno nadaljevanje o NOB v Sloveniji v 17 delih. Prav tako so v pripravi nekateri drugi scenariji za partizanske filme.

Predsednik komiteja za vprašanja borcev pri IS SRS Stane Kotnik je dejal, da v Mariboru v borčevski organizaciji zglede urejajo zdravstvene, socialne in druge probleme borcev. V upravnih organih, ki se ukvarjajo s problematiko borcev, administratorji, temveč družbeni in socialni delavci z izrednim poslušom za probleme borcev. Omenil je, da smo v Sloveniji pri urejanju zdravstvenih in socialnih problemov borcev daleč pred drugimi republikami in pokrajinami. Višina priznavalnin v Sloveniji je znašala lani okoli 400 milijonov dinarjev.

M. K.

Prilagojeni stabilizacijskim naporom

ZZB v Tolminu je svoje celotno delovanje prilagodila stabilizacijskim naporom. Na sestankih s članstvom je bila nenehno v ospredju zavest, da smo v težkem gospodarskem položaju in bi bilo nepošteno pričakovati kakršnekoli dodatne ugodnosti za udeležence NOV. Tudi borci morajo, kjerkoli je mogoče, prispevati svoj delež k stabilizacijskim naporom celotne družbe. Tako je bilo veliko akcij opravljenih s prostovoljnim delom članstva ter z njihovimi denarnimi prispevki. Zgledni so primeri pri postavitvi spomenika padlim v Zatočninu, v Lomu in še drugod.

Veliko borcev je neposredno vključenih v delo družbenopolitičnih organizacij – od KS do sisov in društev. Udeleženci NOB so zelo občutljivi na negativne pojave v družbi in na te pojave često opozarjajo. Vendar pa je treba ločiti dobronamerno kritiko od kritikarstva. Na skupščini so se zavzeli za odločen nastop proti vsakršnemu odklonu, ki ga je treba že v kali zatreti.

V okviru prizadevanj za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB je bilo lani postavljenih več spominskih obeležij: borci 2. bataljona 2. brigade VDV so odkrili obeležje, posvečeno diverzantski akciji v Rajbeljskem rudniku; vaščani in borci v Doljah-Gabrijah so postavili spomenik padlim iz svojih vasi; odkriti sta bili spominski plošči partizanski tehniki Čaven v Dolgem Lazu nad Lomom ter partizanski družini Manfreda iz Huma in še nekatera druga. V počastitev bojev Gradnikove brigade je bil organiziran pohod na Stol; v Tolminu je bila razstava z naslovom »NOB na Jadranu in slovenski pomorščaki«. Posamezne krajevne organizacije ZB so razvile svoje prapore, organizirane so bila srečanja borcev raznih enot in aktivistov. Tesno je bilo sodelovanje z odbori domicilnih enot. V letu 1982. so bili v občini Tolmin podeljeni domicili Briško-beneškemu odredu, 1. bataljonu 2. brigade VDV ter podan predlog občinski skupščini za podelitev domicila 30. diviziji. Zdaj je v občini Tolmin že 151 spominskih obeležij, spomenikov in grobnic padlih borcev.

Tolminska ZZB ima tesne prijateljske stike z organizacijo ANPI iz Videmske pokrajine. Med letom se člani obeh borčevskih organizacij pogosto srečajo, da urejajo skupne akcije in rešujejo nekatera vprašanja. Lani so na občinski stavbi v Tipani (v Benečiji) odkrili spominsko ploščo, posvečeno odporu proti fašizmu. Besedilo je dvojezično, kar potrjuje nacionalno pripadnost tamkajšnjih ljudi. Za dan mrtvih sta dve naši delegaciji z dvema pevskima zboroma položili vence na devet grobnic padlih borcev v zamejstvu. Naša ekipa že četrto leto sodeluje na »partizanski štafeti« v Furlaniji.

Naša ZZB tudi materialno pomaga zamejskim borcem. Tako je bilo lani poslanih na klimatsko zdravljenje 19 članov ANPI iz Videmske pokrajine. Enajstim socialno najbolj potrebnim in zaslužnim zamejskim partizanom pa so bile dodeljene denarne pomoči. Zamejskim borcem nudimo tudi zdravstvene usluge.

V razpravi na borčevski skupščini so se borci zavzeli, da je treba vplivati na to, oziroma doseči, da nekateri pisci z onstran meje, ko v knjigah obravnavajo tematiko NOB, ne bi ponarejali dogodkov ali imen udeležencev boja.

Govor je bil tudi o akciji za pridobitev novih naročnikov na TV-15. V tolminski občini je 920 naročnikov. Pohvala je veljala nekaterim vasem, kot Žabče, Čezsoča, Žaga-Srpenica, kjer je večina članov ZB naročena na TV-15.

Ob koncu še podatek, da je bilo v tolminski občini ob koncu lanskega leta 2880 članov ZB; samo v letu 1982 jih je umrlo 130. Prav zato je pomembno, da pohitimo s pisanjem zgodovine iz naše revolucije, kajti le kar bo zapisano v knjigah in kar bo vklesano v kamnu, bo ostalo zanamcem, vzpodbujalo prihodnje generacije in jim govorilo, kaj vse je partizanska vojska storila za obrambo svobode svoje rodne zemlje.

Za predsednika občinskega odbora ZZB Tolmin je bil še za nadaljnjo mandatno obdobje ponovno izvoljen Andrej Rot.

M. P.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČE

Kočevje – Borci na Tomšičevem terenu

Člani Zveze združenj borcev NOV Tomšičevega terena v Kočevju so na letni konferenci ocenili delo te organizacije v preteklem letu. Ugotovili so, da se je delo, odkar so bili v mestu ustanovljeni terenski odbori, znatno izboljšalo.

Na tej konferenci so posvetili posebno skrb razreševanju gospodarskih vprašanj. Menili so, da bo treba precej več naporov vložiti v razvoj kmetijstva. Predlagali so, naj bi opuščena kmetijska zemljišča ne glede na lastništvo usposobili za proizvodnjo.

Iz poročila o gospodarjenju gospodarskih organizacij v minulemu letu in v prvih treh mesecih letošnjega poslovanja, ki ga je podal Bruno Ciglič, so bili mnenja, da je potrebno vložiti več naporov za izvoz na konvertibilno področje. Ni sprejemljiva sedanja usmeritev nekaterih gospodarskih organizacij, ki hitro povečujejo izvoz na klirinško tržišče. Treba je upoštevati, da potrebujemo za uvoz reprodukcijskih materialov konvertibilne devize.

V razpravi o obujanju tradicij iz NOB so menili, da mora postati ta oblika seznanjanja mladega rodu trajna, in da mora temeljiti na strokovnosti. Predvsem je potrebno doseči, da se usposobijo mladi z visoko in višješolsko izobrazbo. V pomoč pa naj jim bodo predvsem tisti aktivni udeleženci NOV, ki dobro poznajo posamezne dogodke iz NOB. Zavzeli so se za to, da bi v prihodnje kadrovali v vodstva DPO predvsem mlade in strokovno usposobljene kadre. Ugotovljeno je, da mnogim mladim šolanim strokovnjakom energija poide po šolanju, ko prihajajo na delo in nimajo tiste veljave, kot bi jo morali imeti.

Viktor Dragoš

Izola – Razgibano in skladno z možnostmi

Združenje borcev šteje prek 1.000 članov, ki se sestajajo v petih krajevnih organizacijah. Pri združenju deluje 11 raznih komisij.

Povprečna starost naših članov je 63 let.

V poročilu je bila zajeta celotna borčevska problematika na območju naše občine, in sicer o socialno-zdravstvenem, stanovanjskem vprašanju kakor tudi o prenosu tradicij NOV na mlajše rodove.

Iz poročila nadzornega odbora je bilo razvidno, da je bilo delo organizacije aktivno in zelo razgibano.

Program dela združenja za prihodnje obdobje vsebuje naloge, ki jih bo mogoče uresničiti ob prizadevnosti vodstva organizacije in njenega članstva.

Nekaterim članom iz vodstva organizacije je pretekel mandat, zato je skupščina izvolila nove člane.

Tako je potekala letna borčevska skupščina v Izoli, s pogledom na opravljeno in načrtom za prihodnje delo.

Bruno Klančič

Na Koroškem – Obeležujejo revolucionarno preteklost

Komisija za negovanje tradicij NOB, ki deluje pri občinskem odboru ZB NOV Ravne na Koroškem, zlasti v zadnjem času posveča precej pozornosti spominske mu varstvu, mladini pa šolah in sodelovanju z borčevsko organizacijo na avstrijskem Koroškem.

Tako so na njihovo pobudo v Koprivni obnovili obzidje tamkajšnjega pokopališča in partizanskih grobov. V Topli pod Peco so na Končnikovi domačiji odkrili spominsko ploščo padlemu borcu Francu Kranjcu. Načrtujejo postavitev plošče še na Pikovi kmetiji dvema padlim borcev in obeležje Francu Visočniku-Falentu, ki je padel kot komandant 3. koroškega bataljona. Odbor Koroških partizanov iz Celovca predlaga, naj po njem poimenuje katero od vojaških karavil, ali pa poleg tega še katero od šol v občini Ravne.

V Črni na Koroškem so v zadnjih dveh letih postavili več spominskih obeležij tako pred tamkajšnjim kulturnim domom 221. padlim borcem in žrtvam faši-

stičnega nasilja. Tu je še obeležje v Javorju na Lopatovi kmetiji, kjer so Nemci ustrelili tri sodelavce NOB in poslopje zažgali. Na črneškem pokopališču bi radi obnovili kapelico, kjer so vpisani vsi, ki so s Črne in njene okolice kot vojniki padli v prvi svetovni vojni.

Na letni konferenci aktivistov dravogradskega okrožja so sklenili, da je potrebno v Javorju postaviti spominsko obeležje šestim aktivistom. To nalogo naj bi prevzel krajevni odbor ZZB NOV v Črni.

V Mežici naj bi se borci zavzeli, da bi prišlo do odkritja spominskega obeležja vsem partizanom in žrtvam fašističnega nasilja, ki so pokopani na tamkajšnjem starem pokopališču. Poleg tega bi bilo potrebno podobno obeležje odkriti pri kmetiji Lebnik, kjer so ustaši pomorili celo družino. Nekaj primernega bo treba napraviti še na Platu in Štengah.

Krajevna organizacija ZZB NOV Prevalje in vaški odbor sta v Holmecu ob jugoslovansko-avstrijski meji odkrila spominsko obeležje vsem padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, zatem pa pri kmetiji Zaberniku. Razen tega omenjeni krajevni odbor najtesneje sodeluje s krajevno osnovno šolo in rezultat takega sodelovanja je tudi to, da so že pred leti ustanovili zgodovinski krožek, ki je kar delaven.

V Lešah pri Prevaljah, pa so postavili spominsko obeležje na Ravnikarjevi domačiji. Na Ravnah na Koroškem potrebna pozornost posvečajo vzdrževanju že postavljenih spomenikov in drugim obeležjem. Na Kotljah pri Ravnah na Koroškem bodo postavili spominske plošče padlim borcem. Poleg tega komisija za negovanje tradicij NOB v občini Ravne na Koroškem posveča pozornost tudi revolucionarni in bojni preteklosti v letih 1941/45. Nekaj prispevkov so že objavili v glasilu Koroški fužinar.

Hkrati so pri vseh krajevnih organizacijah ZB NOV ustanovili posebne komisije, ki imajo nalogo zbirati tovrstno gradivo. Pri vsem tem bodo seveda morali upoštevati medsebojno sodelovanje s koroškimi Slovenci onstran naše meje.

Drago Miklavc

Škofja Loka – vse po programu

Krajevna organizacija Zveze borcev Škofja Loka-mesto je imela v začetku tega meseca svoj redni letni občni zbor.

Zbora se je udeležilo zadovoljivo število članov, ki so z zanimanjem sledili poročilu predsednika o minulemu delu odbora oziroma celotne organizacije. Odbor organizacije je v glavnem izvedel vse naloge po programu dela, ki si ga je zadal na zadnjem občnem zboru.

Organiziran je bil izlet članstva na Voško planino, ki se ga je udeležilo prek 100 članov. Ze nekaj let je naša organizacija prirejala piknik za svoje člane. V preteklem letu pa smo to prireditev razširili še za borce iz okoliških organizacij. Tako so sodelovali borci iz Škofje Loke-mesta, s Kamnitka, Stare Loke, Podlubnika, Virmaša – Sv. Duha, Trate in Pušala.

Z dohodkom od piknika in srečolova so navedene organizacije pridobile nekaj dodatnih sredstev. Zaradi uspele prireditve bo na željo članov tak piknik s srečolovom tudi letos.

Člani so se udeležili vsakoletne komemoracije za Kamnitnikom 9. februarja, na dan, ko je bilo pred 39 leti tam ustreljenih 50 talcev.

Odbor je povabil vse poverjenike na skupni sestanek in smo se pomenili o stanju na terenu, razporejenju ljudi in borcev ter o njihovih težavah, da bi jim pomagali, če bi bilo to potrebno.

Pregledani so bili vsi spomeniki in partizanska obeležja. Ob dnevu mrtvih so bila le-ta obnovljena in okrašena s cvetjem. Pokroviteljstvo nad posameznimi spomeniki in obeležji pa so letos prevzele organizacije združenega dela, ki bodo v prihodnje skrbele zanje in jih obnavljale. Za dan republike smo obiskali bolne tovaršne in se jih spomnili s skromnimi darili. Na slovesni proslavi so bile podeljene spominske značke OF z listinami 100 članom – aktivistom z našega področja.

V skupščinah krajevnih skupnosti in svetih ter delegacijah za zbor KS ter delegacijah v sisih sodeluje 25 naših članov, in sicer iz Škofje Loke 14 in Kamnitnika 11.

Zelo pester in precej obširen pa je program dela za leto 1983. Z dobro voljo in sodelovanjem vseh bo tudi ta izpeljan, saj ga je članstvo na zboru tudi v celoti z odobravanjem sprejelo.

M. B.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČE

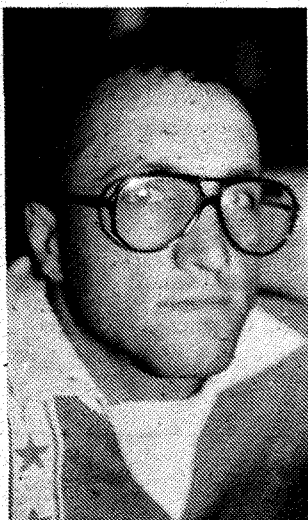
Ob športnem prvenstvu LAO Vsi so zadovoljni

Ena od sklepnih prireditev v mesecu mladosti je bilo letos prav gotovo prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja v vojaškem mnogoboju in patrolno-orientacijskem teku. Na teh dveh tekmovanjih so merili moči vojaki in starešine. Vsi, predvsem pa vojaki, so se šele ob prihodu v JLA seznanili s tema dvema disciplinama. Zato so vsi začeli z istih startnih osnov, in samo delo v enotah je dalo rezultate in ne že izurjenost od prej. Tako postajajo prvenstva vse bolj kraj, kjer preverjajo znanje in telesno pripravljenost vojakov, ki so si ga pridobili med služenjem vojaškega roka.

Prvenstvo v Slovenski Bistrici in Slovenskih Konjicah pa je pomembno še zaradi nečesa. Prvič so na takšnih tekmovanjih nastopili tudi pripadniki TO iz obeh občin, ekipi ZRVS, ekipa ZSMS iz Slovenskih Konjic in ekipa postaje milice iz te občine. Teh šest ekip je nastopilo samo v patrolno-orientacijskem teku. To je dokaz, da se JLA vse bolj odpira in da postaja zasnova SLO in DS res naša, in da smo zanjo odgovorni vsi. Hkrati pa tako krepimo in poglobljamo bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Mesti pod partizanskim Pohorjem sta bili nekaj dni Jugoslavija v našem. Ljudje so bili ponosni, da ravno njihova kraja gostita najboljše vojake športnike.

Seveda je tudi to prvenstvo kljub vsem imelo svoje- ga tragičnega junaka. To je vojak Dragiša Mitrović iz Sirogojna, član ekipe Kranja. Ker je dosegel odlične rezultate v vojaškem mnogoboju

v svoji osnovni enoti in kasneje na prvenstvu garnizije, se je odločil, da podaljša vojaški rok za teden dni in se

Janez Tomazin

udeležil prvenstva. Zakaj je ostal dlje v JLA, smo ga vprašali? »Človek se le en-

krat v življenju lahko udeleži takšnega prvenstva in lepo je, če ostane med zmagovalci zapisano tudi tvoje ime. Športom sem se ukvarjal v civilstvu zgolj rekreativno. Na prvenstvo garnizije sem se pripravil in nato teden dni na armadno. Odslužiti bi moral 25. maja, vendar bom dokončno šel domov takoj po koncu prvenstva. Zdaj je vsega konec in mislim, da tudi drugo mesto ni slaba uvrstitev. Kljub temu pa bo ostal lep spomin na boje, tu v Slovenski Bistrici.«

Dragiša je moral priznati premoč Cvetka Petka iz ekipe Maribora, ki je zbral šest točk več. Kmalu bosta Dragiša spominjala na drugo mesto priznanje in medalja, sam bo še naprej urejal in popravil centralno napeljava po svojem rodnem kraju.

Nekoliko je bil razočaran tudi Ljubljancan Janez Tomazin iz ekipe Ptuja. »Slabe uvrstitve si niti ne želim tako k srcu. Sem namreč mlad vojak po stažu, saj sem v JLA šele aprila letos. Bojeval sem se po najboljših močeh. Skupnih priprav smo imeli samo en dan. Na tega pa sem prišel s terena. V civilstvu sem aktivno igral košarko pri ljubljanski Iliriji in eno leto na Škotskem. Pozimi pa se tudi smučam. Nisem tako dober, da bi smučal v državni reprezentanci, ampak bolj za sebe.«

Udeleženci prvenstva v Slovenski Bistrici so si poleg športnih tekmovanj ogledali tudi več drugih prireditev. Tako so si lahko ogledali raz-

stavo osemnosedesetih grafičnih upodobitev tovariša Tita, ki jih je naredil Mornčilo Blegoš, član likovne sekcije iz pobratenega Čičevca v Srbiji. Odprta je bila tudi razstava fotografij, Tito med pripadniki LAO, ki jo je postavil Milorad Borčić. Po krajevnih skupnostih pa so

Dragiša Mitrović

vrteli filme iz vojaškega življenja in dela tovariša Tita. Posebej ponosni in veseli so bili krajani KS Črešnjeve, ki so odprli vodovod. Pri partizanski bolnišnici Jesen so se srečali mladi iz Slovenske Bistrice in mariborske univerze. Pri Treh kraljih na Pohorju pa je bilo množično ljudsko zborovanje.

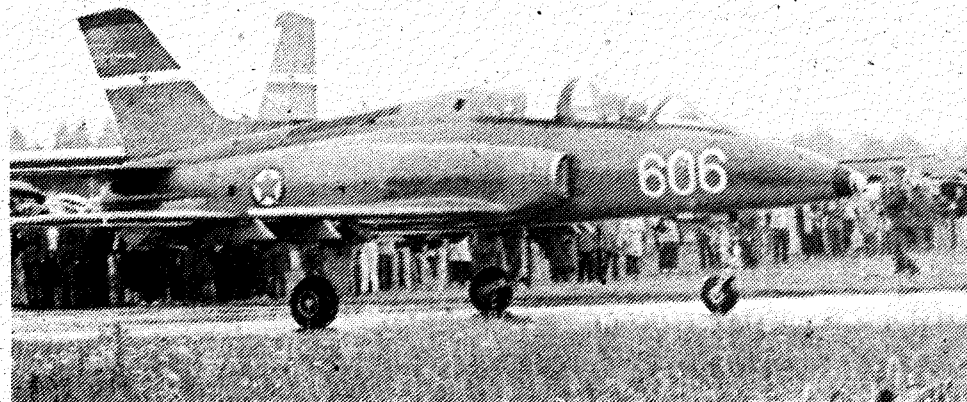
Ob koncu še povejmo, da bo tretji del prvenstva, to je tekmovanje v streljanju, kasneje.

Bojan Kuntarić

Zbudil splošno pozornost

Dne 27. maja so v Parizu odprli 35. mednarodni salon aeronavtičnosti in vesolja. Na tej največji tovrstni svetovni prireditvi letos sodeluje več kot devetsto razstavljalcev iz 29 držav, med njimi tudi Jugoslavija, ki predstavlja novo trenajzno reaktivno letalo Galeb super 4.

Polet našega letala in njegove vrhunske akrobacije nad letališčem Le Bouget so močno presenetile tuje strokovnjake. Na razstavnem prostoru mostarske tovarne. Soko se vrstijo strokovnjaki, da bi zbrali kar največ podatkov o novem modelu. Strokovnjaki in obiskovalci so enotni, da je Galeb 4 najboljše trenajzno letalo na svetu, ki pa ga lahko uporabljamo tudi pri vojaških operacijah za podporo.

Galeb 4 med lanskim letalskim mitingom na Brniku

Uspeh našega letala, ki se je v Parizu predstavil s štiriminutnim in petinidesetsekundnim dolгим programom, je še toliko večji, ker je zaradi krize potniškega letalstva pozornost konstruktorjev

usmerjena predvsem v vojaška letala.

Pariški salon je tudi pokazal, da smo sposobni graditi najsodobnejša letala brez tuje pomoči. To pa za obrambo naše neodvisnosti veliko po-

meni. Besede, ki se nekomu zdijo že fraza, da večino tehnik za enote JLA in drugih obrambnih struktur izdelamo sami, dobivajo tudi mednarodno potrditev in priznanje.

B. K.

Tekmovanje mladih

Bežigradskega občinskega tekmovanja mladih v znanju in veščinah SLO in DS se je letos udeležilo 10 osnovnih šol in 7 šol usmerjenega izobraževanja s po eno ekipo, ki je štela 5 članov. Poprej so imele vse šole obrambni dan in iz vsake šole se je udeležila tega tekmovanja najboljša ekipa. Tekmovanje je potekalo od osnovne šole Franca Ravbarja v Dolu tja do vrha Koranta in nazaj. Na poti je bilo postavljenih pet kontrolnih postaj, kjer so tekmovalci odgovarjali in reševali teste: o NOB, določitev in izračun azimuta, o puški M-48, o prometu in protipožarnih sredstvih ter iz prve medicinske pomoči. Ekipa šol usmerjenega izobraževanja so tekmovalce še v metanju bombe. V končni seštevku se je vračunalo tudi streljanje z zračno puško in čas prehojene poti. Vsa aktivnost v zvezi s tekmovanjem je potekala v okviru SZDL in je zajela najširši krog vseh, ki se ukvarjajo z obrambno vzgojo.

Tako so pri organizaciji in izvajanju tekmovanja sodelovali ZSMS, ZRVS, zveza telesnokulturnih organizacij, občinski štab za teritorialno obrambo, občinski odbor Rdečega križa, sekretariat za ljudsko obrambo, civilna zaščita, zveza prijateljev mladine, pripadniki JLA iz vojašnice Ljubo Šercer itd. Končni rezultati tekmovanja med posameznimi ekipami so bili precej tesni. Med osnovnimi šolami je prvo mesto zasedla osnovna šola Franceta Bevka, od šol usmerjenega izobraževanja pa srednja gradbena šola.

Na ljubljanskem področnem tekmovanju mladih v znanju

in veščinah SLO in DS, ki je bilo v Tacnu pod Smarno goro, je bila osnovna šola Franceta Bevka vnovič prva. Na tem tekmovanju je sodelovalo 30 ekip iz 18 občin.

Dušan Rebolj

Pred osnovno šolo v Dolu, kjer so bila razstavljena sredstva za zvezo, si je prvouvrščena ekipa iz OŠ Franceta Bevka ogledala pehotno orožje

Koristna novost

Zadnja leta je bilo vse manj kandidatov iz Slovenije za šolanje na srednjih vojaških šolah in akademijah. Odgovorni dejavniki v naši republiki so zato začeli vrsto akcij za boljše predstavitve in seznanitev poklicev v JLA. Med drugim so pri republiški konferenci SZDL ustanovili koordinacijski odbor za usmerjanje mladih v obrambne in vojaške poklice. To telo naj bi povezovalo delo podobnih teles na terenu in vseh zainteresiranih za to problematiko. Ljudje, ki se ukvarjajo z usmerjanjem mladih, so pogosto opozarjali, da je propagandno gradivo, ki ga imajo na voljo, že zastarelo, in ne daje prave podobe o vojaških poklicih.

V republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo so se na te pripombe odzvali hitro in izdali so precej novega gradiva, tako za učence, ki bi želeli nadaljevati šolanje na vojaških šolah, kot za njihove starše.

V tem gradivu še posebej izstopa komplet »Vojaške šole in poklici«, ki ga sestavlja brošura in mapa z devetindvajsetimi prosojnicami. Brošura obsega podrobno vsebinsko obdelavo posameznih tem na prosojnicah in je namenjena pripravi predavatelja za popolnejše obveščanje mladih in njihovih staršev. Predavatelji bodo v njej našli izčrpne podatke o vojaških šolah, usmeritvah, poklicih, za katere usposablja gojence in učence, ter podatke o načinu in trajanju šolanja. Poleg tega so v brošuri še podatki o statusnih značilnostih vojaških poklicev, vse od možnosti in pogojev za napredovanje, do pogojev za upokožitev. Brošura seznanja bralca s pomenom usmerjanja mladih v vojaške in obrambne poklice ter s smotri in programom tovrstne dejavnosti v osnovnih šolah.

Ta komplet je namenjen mentorjem poklicnega usmerjanja in šolskim svetovalnim delavcem. Prav tako pa ga bodo lahko koristno uporabili pri svojem delu strokovni delavci

TEHNIŠKA VOJAŠKA AKADEMIJA KOPENSKE VOJSKE V ZAGREBU

SMERI:

- oborožitev
- motorji in motorna vozila
- elektronika
- računalniki
- raketna tehnika
- kemičnotehnoška
- prometna

POKLICI:

- diplomirani vojaški inženir:
- oborožitvene smeri
- motorne smeri
- elektronske smeri
- računalniške smeri
- raketne smeri
- kemičnotehnoške smeri
- prometne smeri

POSEBNE ZAHTEVE:

- ustrezna
- naravoslovno
- matematična
- predznanja

TRAJANJE ŠTUDIJA:
štiri in pol do 5 let

Nov komplet bo v veliko pomoč vsem, ki se ukvarjajo z usmerjanjem mladih v obrambne in vojaške poklice.

skupnosti za zaposlovanje, ki so najbolj poklicani, da mlade seznanjajo s tistimi delovnimi področji naše družbe, ki jim dajejo zaposlitev.

Kljub temu da je komplet dokaj drag, ne bi smel manjkati na policah in kabinetih vseh slovenskih osnovnih šol in šol srednjega usmerjenega izobraževanja, pa še kje drugje.

Bojan Kuntarić

Znati moramo pomagati

V Mariboru so pripravili regijsko tekmovanje mladih v znanju in spretnostih SLO in DS, na katerem je sodelovalo 52 ekip iz desetih podzdravskih občin. Tekmovanje so pripravili v treh kategorijah: osnovnošolski, srednješolski in izvenšolski. Tekmovalci pa so se pomerili v teoretičnem znanju, streljanju, prvi pomoči in v orientacijskem pohodu.

Pri orientaciji za osnovne šole je zmagala OŠ Jože Kerenc iz Miklavža, ki je zbrala 2025 točk. Od drugega do desetega mesta so se zvrstile ekipe osnovnih šol Cirkočane, Martin Kores-Podlehnik, Vlado Majhen-Zgornja Ščavnica, Makole, Tinje, Boris Kraigher-Gradišče, Laci Kovčed-Kanjanec, Elia Küstel-Korona in Hoče.

Pri šolah srednjega usmerjenega izobraževanja je zmagala poklicna poljedeljsko-

živinorejska šola tozdr Kmetijska šola pred Kmetijskim centrom Ptuj tozdr kovinarsko metalurško šolo in Ekonomsko administrativno šolo iz Maribora.

Slovensko Bistrico, Maribor in Ormož. Ob koncu tekmovanja je zbrano pozdravil in jim čestital za dosežene rezultate predstavniki medobčinskega sveta ZSS za Podravje Vinko Vidic in med drugim dejal, da izkušnje, ki jih pridobivajo s temi dejavnostmi, niso namenjene samo izrednim razmeram, ampak tudi prometnim nesrečam, požarom pri izletih v naravo in sportu ter rekreaciji. Naš cilj je, da znano pomagati sebi in drugim pri vsaki obliki nezgod in nepriredljivih dogodkih.

AL. J.

Nova razstava v KDIC

Tam, kjer se je razvijala narodova zavest

Razvoj slovenskih delavskih in narodnoobrambnih izobraževalnih in kulturnih društev od 1868. leta pa do današnjih dni je tema nove razstave v ljubljanskem Cankarjevem domu. Njen avtor je profesor Janko Liška s sodelavci, nastala pa je v sodelovanju Zveze kulturnih organizacij Slovenije, Muzeja ljudske revolucije Slovenije, Kulturnega doma Ivan Cankar, Mestnega muzeja v Ljubljani, Muzeja revolucije Celje, Zveze sindikatov Slovenije in še drugih ustanov.

Namen razstave, nam je povedal profesor Liška, je bil bolj nazorno predstaviti in poudariti dejstvo, da se je ravno v teh organizacijah zbuja in oblikovala narodnostna zavest. Kajti, kot je dejal nekoč že dr. Ivan Prijatelj, predvojne stranke so se polivale z gnojnico, se izživljale v brezplodnih in neskončnih spletkah in niso imele časa za kakršen koli dvig kulturne ravni svojih članov, oziroma za njihovo narodnoobrambno vzgojo in izobraževanje.

Zavest se je oblikovala v društvih, kjer človek ni bil le objekt, kjer je lahko deloval kot resničen subjekt. In prav to je psihološki motiv, ki je bil doslej še vse premalo upoštevan.

Desetletja dolgo delavcem niso bile dostopne velike šole in prav redki izobraženci so se spustili »tako nizko«, da so svoje znanje in delovanje posvetili delavskemu in kmečkemu razredu. Trije takšni med njimi so bili Etbin Kristan, dr. Henrik Tuma in Ivan Cankar. Ti moške so poznali koristnost in moč delovanja širših narodovih množic v društvih. Seveda pa ta društva, kjer sta se zbirala proletariat in kmetstvo, niso bila pri oblasteh avstro-

ogrske in posebno stare Jugoslavije dobro zapisana. Pogosto so jih ukinjali in vedno nova so vznikala. Med njimi sta bili brez dvoma najbolj razširjeni društvi Svoboda in Vzajemnost, ki sta delovali v številnih podružnicah po vsej Sloveniji. Tu so bila še društva Vesna, Iskra, Probuda, Prijatelj prirode... pa jeseniška Enakost pa Zveza delavskih žena, društva kmečkih fantov in deklet, Ljudski oder v Trstu... Se vse do pred dve- ma, tremi leti je v Buenos Airesu delovalo slovensko društvo pod tem imenom, ki so ga ustanovili slovenski izseljenci in emigranti s Primorske ter je tako nadaljevala tradicijo tržaškega Ljudskega odra, ki so ga že leta 1926 fašisti v svojem pohodu zatiranja slovenstva in zaradi naprednosti društva prepovedali.

Tudi Vzajemnost je bila 1913. leta še za stare Avstroogrske, ukinjena po ognjevitkem Cankarjevem govoru, v katerem je s krepkimi izrazi ožigosal oblasti. Pa so vendar znova ustanavljali delavska in kmečka društva, bodisi z novimi, ali pa z nekdanjimi imeni, vedno pod uradnim pokroviteljstvom, oziroma okriljem legalnih političnih strank.

Kaj pa se je dogajalo znotraj društev, kako so se njihovi člani izobraževali in prebujali, to je bilo vprašanje, ki je vsebinsko zanimalo edinole komunistično partijo – še v času legalnega in zlasti v času ilegalnega delovanja. Partija je svoje člane usmerjala, naj se včlanjajo v društva, naj tam delujejo in skozi društveno kulturno-prosvetno dejavnost svojim sodelavcem širijo obzorje tudi v narodnoobrambni smeri. Kidrič je opozarjal, da so interesi vseh delavcev isti, in

zato jih je treba politično vzgojiti, da ne bodo nemočno ugotavljali, kako so ne- prestano izkoriščani in poniževani, ampak bodo tudi kaj storili proti temu.

Vrsta je podatkov o znanih revolucionarjih, ki so neposredno delovali v teh društvih. Spomnimo se le nekaterih: Edvard Kardelj je na primer igral v krstni uprizoritvi Golouhove Krize, v Celju je dramsko predstavo režiral Slavko Šlander, Petra Stanteta-Skalo pa so aretirali sredi neke vaje, ko se je učil vloga za novo igro...

Tu so še imena kot Jože Moškrič in Tone Čufar. Tu je celo vrsta imenitnih pevskih zborov, ki so širili glasbeno kulturo in gojili zlasti narodno pesem. Vse to je prispevalo velik delež k zamahu in poletu kulturno-umetniškega dela v narodnoosvobodilnem boju. Le tako in iz takšnih osnov so lahko zrasle kulturniške skupine in razvile številne kakovostne oblike delovanja, od glasbene do likovne in celo – plesne.

Po drugi svetovni vojni se je ljubiteljsko delovanje v kulturno umetniških društvih močno razmahnilo. Telovadne dejavnosti je v celoti prevzelo društvo Partizan, Ljudska kultura pa je delovala na kulturno-umetniškem področju. Vsakdo je lahko našel svoje priljubljeno področje delovanja, če je le imel željo, nekaj talenta in veliko volje. Obdobje informbiroja je razcvet te dejavnosti nekoliko zavrlo, potem pa se je širila s še večjo zagnanostjo in nastajale so nove oblike delovanja, zlasti na likovnem in plesnem področju. Nekateri dejavnosti, ki so bile pred vojno amatersko-volonterske (knjižnice in delavske univerze), so se uokvirile v rednih delovnih organizacijah.

Ni še minilo dolgo od časa, ko so veli amaterski kulturnoumetniški dejavnosti v naši družbi nadvse neugodni vetrovi. Mnogi umetniki in kulturniki so namreč zastopali mnenje, da je treba vso pozornost pa tudi finančna sredstva in nenazadnje presojo o umetniških vrednostih prepuščati edinole profesionalcem. Kazali so s prstom na nizko raven kakovosti v posameznih ljubiteljskih kulturno-umetniških dejavnostih. Brez dvoma je bilo zrno resnice v tem. Vendar so k sreči prevladala stališča, da je treba ljubiteljsko kulturo in umetnost gojiti naprej, da je treba zagotoviti vsem, ki jih kulturna in umetnost še posebej pritegujeta v delu v društvih, zagotoviti dobre in strokovno visoko kakovostne mentorje ter s tem dati ljudem možnost, da se privadijo javnemu nastopanju, da si ostrijo kritično misel o kakovosti posameznih umetniških del, da izstopijo iz anonimnosti mimo dela ob (denimo) tekočem traku ali traktorju, in da nenazadnje skozi to dejavnost ob delu dosegajo notranje duševno ravnovesje ter uhajajo monotonijsi vsakdanjih nujnosti. Rezultati pa kažejo, da so marsikje v tej dejavnosti dosegli že tudi zavidne vredne rezultate, ki presegajo ljubiteljske okvire.

Profesor Liška je na vprašanje, če je nekdanja usmeritev komunistične partije glede vključevanja v kulturno-umetniška društva v današnjem času nepotrebna, dejal, da je to vprašanje brez dvoma nadvse aktualno, vendar tudi pri tej dejavnosti niso v nikakršno korist tisti, ki so »člani«, ampak le pravi komunisti.

Bojana Žokalj-Jesih

Šebreljsko v NOB

Pred kratkim je izšel pri založbi Komunist 34. zvezek zbirke spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem z naslovom »Šebreljsko v NOB«. V tej drobni knjižici sedem avtorjev, med njimi je najbolj zastopan šebreljski rojak, partizanski kronist in pisec Andrej Pagon – Ogarev, predstavlja Šebreljsko planoto, prvo taborišče partizanov na Šebreljskem vrhu, pišejo o političnem vodstvu osvobodilnega boja na Primorskem, o poverjeništvu CK KPS za Primorsko, Gorenjsko in Koroško, o primorskem mladinskem vodstvu na M-511, o boju in pomenu varnostno-obveščevalne službe OF na Primorskem, zaščitni četi PK KPS za Slovensko primorje, o partijski šoli za Primorsko in Gorenjsko v Podstanjci pri Šebreljah, partizanskih šolah v Šebreljah, Jagrščah in Stopniku, tečajih za telefoniste vojne oblasti 9. korpusa NOV in POJ in o spomenikih NOV na Šebreljskem.

Na osemindesetih straneh knjižice »Šebrelj-

ske v NOB« avtorji niso mogli prikazati vseh narodnoosvobodilnih dejavnosti, vezanih na Šebreljsko in sosednje kraje. Zato bo založba Komunist še letos predstavila bralcem zbirke »Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem«, ki izhaja že od 1978 leta, partizanske tehnike in partizanski tisk na Primorskem s knjižico »Partizanski dnev-

Med revijami
Borec št. 5

Med prispevki k zgodovini NOB in socialistične revolucije dr. Tone Ferenc predstavlja dva še neobjavljena članka Borisa Kidriča. »Najvišja manifestacija slovenskega narodnega odpora« je članek, ki je nastal leta 1942 in v njem Kidrič piše o pomenu slovenskega osvobodilnega ozemlja, v članku iz srede 1943. leta pa je navedel pod naslovom »Mednarodni razvoj – potrditev temeljev in linije OF« tri potrditve temeljev in smernic OF, ki so se pokazale v mednarodnem razvoju dogodkov. Prva potrditev je bila ta, da se slovenski narod z oboroženo akcijo ni uničil, ampak rešil, druga potrditev je bila v tem, da se zavezniški tabor ni razdvojil in so prišle k NOV tudi naše zahodniške zavezniške, tretja potrditev pa je bila v tem, da je NOB postavil vprašanje nove Jugoslavije tako daleč, »da jo bo moral upoštevati vsak protifašistični bojevnik.«

Vedno znova nas pretresa spomin na kragujevske Sumarice in prav tako pretresa tudi pesmi Slobodana Pavičevića v peti številki revije Borec. Pesnik nekje pravi: »Človeštvo naj pogleda na uro, enajst je. Ni pozno za mirno rešitev spora, šele poldan ljubezni je, po jugoslovanskem času je mir...« Nadvse pretresljivo je svarilo v šestvrstični pesmi:

*Kdor je ubijal otroke,
nima pravice do svojih otrok.
Ubil ga bo lasten otrok.
Ta pa že ni ista kri:
kri roditelja
pa kri ubijalca.*

Med spomini in gradivom je objavljen odlomek iz »Revolucionarne kronike jeseniškega delavstva (1929–1943)«, publicistične zapuščine Mihe Klinarja, in njegovo pismo uredništvu revije, medtem ko lahko poleg ocen (Florjana Lajmša in Dušana Voglarja) najdemo tudi zapis Draška Redjepa o pesmih Slobodana Pavičevića Oktober v Kragujevcu.

B. Ž. J.

Odločilni korak

Odločilni korak
je vedno težak.
v našem primeru
bil je lahak.

Slovo smo vzeli
poljubili, objeli
in drug, drugemu
smo srečno želeli.

Puške na rame
v hrbe neznane,
nas pot je vodila
med partizane.

Strašna vojna je divjala
kri je zemljo zalivala,
danes je eden obležal
jutri drugi ni vstal.

Življenje so žrtvovali
otroci sirote so ostali
pod prisego smo sklenili,
da za svobodno domovino
bomo življenja poklonili.

Danes nam je res lepo
svobodo našo čuvajmo,
če enkrat jem na dan
svobode zlate ne prodam!
Krušče, 27. 3. 1983

Tone Frantar

In memoriam

Drago Makuc

Ob 20-letnici smrti partizanskega igralca

Ko sem brskal po gledaliških leksikonih, sem opazil, da je minilo pol leta, odkar je pred dvajsetimi leti umrl Drago Makuc, nekdanji igralec partizanskega gledališča. Ne bi bilo prav, če bi to obletnico zamolčali. Luč sveta je zagledal v Rosalincih pri Metliki, 20. januarja 1924, ki je bila drugo pomembnejše mesto na slovenskem osvobodjenem ozemlju.

Svoje nagnjenje do gledališke umetnosti je izpričal še kot mladenič v Ljubljani, kjer je bil član Mrakove gledališke skupine. Kot partizan se je pridružil osrednjemu partizanskemu gledališču v Črnomlju v začetku leta 1945 in s svojo mladostno zagnanostjo pomladil ansambel tega gledališča. Umetniško vodstvo mu je takoj ponudilo priložnost z alternacijo v vlogi Mihola v Borovih »Raztrgancih«, ki jo je sicer igral Jože Tiran.

Po osvoboditvi je sprejel angažma v ljubljanski Drami, kjer je rasel od mladostnih in epizodnih vlog k pomembnejšim karakternim odorskim likom. V lepem spominu imamo nekaj njegovih imenitnih odorskih postav: Medež v Botru Andražu, Peter van Daan v Dnevniku Ane Frank, George v Našem mestu, Bérenger v Nosorogih, Bert v Spominu na dva ponedeljka in Pisk v Snu kresne noči... Mnogo je igral tudi v radijskih igrah, mladim poslušalcem se je zlasti priljubil kot Medvedek Pu.

Ravno, ko se mu je »odprlo«, kot pravimo v gledališkem žargonu in se je njegov talent pričel razcvetati v številnih sijajno odigranih vlogah, ga je pričela neusmiljeno razjedati zahrbtna kal bolezní in konec leta 1962 je umrl sredi umetniškega zorenja. Tako kot se je ljubeznivo in spoštovanjem spominjamo umrlih partizanskih igralcev Lojza Potokarja, Erne Starčeve, Staneta Česnika in Jožeta Tirana, se spominjamo tudi Draga Makuca, partizanskega Mihola, ki je z mladostnim žarom pomagal soustvarjati partizanski gledališče.

Dušan Mevlja

nik». Saj je bil ta dnevnik edini ilegalni protifašistični uporniški dnevnik sploh, ne le pri nas, temveč tudi v zasužnjeni Evropi. Knjižico pripravlja Lado Pohar – Damjan, eden od sodelavcev tega tiska. Knjižice »Cerkno« (1980), »Šebreljsko v NOB« (1983), »Partizanski dnevnik« (1983) ter knjižica pod delovnim naslovom »Goriška fronta« (1983), bodo nekakša tetralogija NOB na Gori-

škem.

Po knjižici »Šebreljsko v NOB« bodo prav gotovo radi posegli bralci, tisti pa, ki želijo še več zvedeti o zgodovini in neprecenljivem prispevku krajanov Šebreljske planote v NOB, bodo prebrali knjigo Andreja Pagona Ogareva »Šebrelje skozi stoletja«, ki jo je leta 1976 izdala Partizanska knjiga.

Silvo Kovač

Živeti kulturo po zamejsko

Pod naslovom »Živeti kulturo« so se minuli ponedeljek v ljubljanskem Cankarjevem domu ob okrogli mizi stnili dnevi ljubljanske predstavitve slovenske zamejske kulture v Italiji.

Devet predstavnikov kulturno-prosvetnih delavcev je v pogovoru predstavljalo približno sto tisoč v Italiji živečih Slovencev in skušalo predstaviti probleme, ki se jim kot manjšinskemu narodu nenehno postavljajo po robu. Tako smo na vseh področjih (od šolstva do ljubiteljske kul-

ture) naleteli na vprašanje asimilacije in kako jo zavirati. To vprašanje je bilo še zlasti izstopajoče, ko sta imela besedo rojaka iz Kanaleske doline in Režije, medtem ko je bilo pri sogovornikih s Tržaškega in Goriškega ves čas v podtoku čuti, da tudi ob skupnem, enotnem nastopu pred ljubljanskim občinstvom niso mogli popolnoma potlačiti nekaterih nesoglasij, ki izvirajo iz različnih svetovnonazorskih in tudi strankarskih gledanj.

Nenazadnje pa še pri-

pomba: prav so imeli naši zamejski rojaki, ko so ugotavljali, da je bil odziv slovenske javnosti na zamejske kulturne dneve šibak (in so se spraševali, v kolikšni meri kaže to dejstvo naš odnos do slovenske manjšine v Italiji), z druge strani pa preseneča »širina«, s katero so nastopili na razstavi knjig in publicistike, saj se le ta bje z dejanskim stanjem in nenazadnje sega čez meje korektnega odnosa do matične domovine.

B. Ž. J.

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 21

Bitka za Bejrut

Orožje nasilja

Najbolj razširjeno orožje, ki so ga uporabljali Izraelci med napadom na Libanon, so bile razpršilne bombe, fragmentne bombe, fosforne bombe in granate in najbrž tudi najnovejše »vakuumske bombe«.

Glede splošnega učinka vseh teh bomb na število žrtev je David Ottaway (18. junija v listu Guardian) navedel besede glavnega kirurga bolnišnice v palestinskem taborišču Sabra v Bejrutu dr. Abu Walida:

Stopnja smrtnosti med žrtvami, ki jih je bilo potrebno operirati, je izredno visoka. Dejal je, da je med izraelsko invazijo leta 1978 dosegala 15 do 20 odstotkov, to pot pa se je gibala med 30 in 50 odstotki. Višjo stopnjo smrtnih žrtev je pripisal dejstvu, da Izraelci uporabljajo nove vrste orožja.

David Hirst (8. julija, Guardian) je navedel nekega drugega zdravnika, ki je dejal, da je razmerje med mrtvimi in ranjenimi namesto običajnega ena proti pet, to pot ena proti ena.

Na uporabo fosfornih granat so opozorili že prvega dne vojne. David Shilper (10. junija New York Times) je poročal, da je menda poveljništvo čet ZN UNIFIL protestiralo pri Izraelcih zaradi uporabe zažigalnih topniških granat pri napadu na Tir in Sidon. Predstavnik izraelske vojske je zanikal, da bi uporabljali takšne granate.

Toda šele avgusta, med močnim bombardiranjem zahodnega Bejruta so bili na voljo obsežni in odločilni dokazi, da Izrael na široko uporablja fosforne granate. O tem so poročali mnogi dopisniki. Loren Jenkins (21. avgusta, Washington Post) je poročal, da je imelo kakih ducat 155 mm granat, ki so jih izkopal iz ruševin, votlo notranjost, prekrito z rumeno oranžnim oksidom in da je bilo mogoče nezmotljivo zaznati oster vonj po fosforju. Druge fosforne granate so zadele središče mesta v bližini poslovnega središča na

ulici Hamra. Najmanj dve od 19 mestnih bolnišnic sta prav tako poročali o zadetih teh granat.

Casopis Times je pojasnil: Fosforne bombe in granate veljajo za rutinsko strelivo v večini zahodnih armad, ki uporabljajo projektele za topniške oznake ali za dimne zavese. Vendar je njihova uporaba na splošno omejena na odprta bojišča in trije protokoli, sprejeti na konvenciji v Ženevi leta 1980, vsebujejo zelo široke omejitve za uporabo zažigalnega orožja proti vojaškim objektom, ki so v naseljenih krajih in mestih... Izrael je sodeloval na tej konferenci.

Dojenčki so goreli...

Tako je Izrael povsem hladnokrvno uporabljal te granate v okoliščinah, ki jih omejujejo trije protokoli Konvencije ZN iz leta 1980. Tako Robert Fisk kot Loren Jenkins sta napisala mračno pričevanje o učinku teh granat. Najprej Fisk:

Dr. Shamaa je ugotovila, da sta pet dni stara dvojčka že mrtva. Vendar sta še vedno gorela. »Dojenčka sem morala položiti v skledi z vodo, da bi tako pogasila ogenj,« je dejala. »Ko sem ju pol ure pozneje vzela ven, sta še vedno gorela. Celo v mrtvašnici sta še dolge ure tlela...

Jenkins: Norveški zdravnik Troy Rusli, ki kot prostovoljec opravlja delo kirurga v zasilni bolnišnici Lahut v bejrutskem bližnjem teološkem centru, je opisal 60-letnega moža, ki so ga pripeljali s koščkom fosfornega šrapnela v prsih. »Dim gorečega fosforja v njegovi notranjosti je ob vsakem bolečem izdihu prihajal na dan iz nosa in ust.« Dr. Rusli je dejal: »Šrapnel smo mu morali izrezati iz telesa, šele potem se nam je posrečilo končno ustaviti gorenje, tako da smo ožgano tkivo izrezali.

»Nobeno orožje ni dobro,« je dejal ameriški profesor medicine John Barton, ki je prav tako delal kot prostovoljec, »toda fosforna bomba je eno od najhujših!«

Razpršilne bombe

Prvo poročilo o tem, da Izrael uporablja razpršilne bombe, je prišlo že v prvem tednu vojne, med bojem za Ain Dara na območju Chouff, kjer so se Izraelci spopadli s Sirci. Lupine razpršilnih bomb so našli na različnih območjih Bejruta, nekatere še niso eksplodirale. Odkrili so, da vsebujejo kompleksno elektronsko napravo za radarsko vodenje in merjenje časa. Zapisali so tudi tovarniško število, ameriškega proizvajalca.

Po pisanju Charlesa Mohra (1. julija, New York Times) se je Izrael leta 1978 obvezal, da razpršilnih bomb ne bo uporabljal, »razen v vojni z dvema ali več arabskimi državami skupaj«, in tedaj »le v obrambne namene«. Funkcionarji obveščevalne agencije CIA pa so imeli v rokah dokaze, da je Izrael uporabljal razpršilne bombe »proti civilnim ciljem«. Glede izgovorov o njihovi »obrambni uporabi« je predsednik zunanjepolitičnega odbora ameriškega Kongresa Zablocki izjavil: »Naj še tako napenjam domišljijo, si ne morem razložiti, kako naj bi bila uporaba letal, tankov in topništva globoko na ozemlju neke druge države obrambna akcija (18. julija, Jerusalem Post).

Med Izraelci so se našli tudi takšni, ki so opisali, kako strahotno orožje je razpršilna bomba. Reakcija mladega topniškega častnika, katerega baterija je bila osem kilometrov južno od Bejruta, je opisal Uri Pas (19. julija v Al Harnishmaru):

Ukaz se je glasil »tri razpršilne bombe na cilj« – da bi podprli neko enoto pehote. Topovi so delovali kot avtomati. Vsak delček sekunde zamude pomeni izgube za naše enote. V nekaj minutah je nasprotnikov ogenj utihnil. Častnik pa je obžaluje dejal: »Ko bi bili to bombe imeli med vojno leta 1973, bi rešili življenja mnogih naših vojakov!«

Prav tako je opisal tudi uničevalni učinek bombe:

Izvedenci priznavajo, da je to bombo izdelal sam hudič. Morilno območje bombe je izredno široko, nič manj območje, v katerem šrapneli povzročajo grde rane. Ko opazuješ eksplozijo, je tako, kakor da bi opazoval dež terorja. Majhne usodne granate ustvarjajo strahotno gobo smrti.

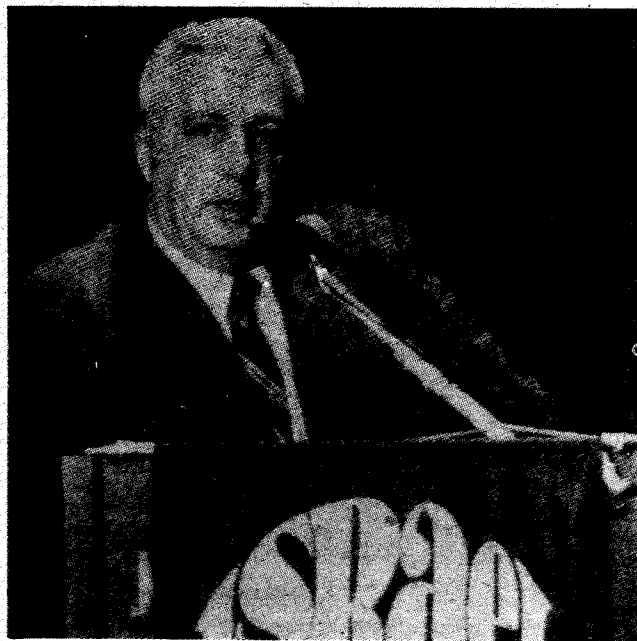
Človeške žrtve

Poglavitni, ne pa edini vzrok za veliko človeško trpljenje v tej vojni je bila množična uporaba težkega orožja proti gostu naseljenim mestnim središčem, da bi se varo-

skoraj iz neposredne bližine streljajo na predmestja Bejruta.

Kolikor toliko natančne podatke o mrtvih, ranjenih in brezdomcih je bilo težko zbrati, saj se je človek moral pretolči skozi tri različne vrste podatkov – prvo, ki so jo širile mednarodne agencije in tuji dopisniki, ko so poročali iz kakega mesta ali o kakem spopadu; drugo, ki so jo pripravili libanonski viri, Rdeči križ in policija (in še ti niso bili vedno enaki), ter tretjo, s katero so postregli Izraelci.

Robert Fisk (2. julija, Times) je potem, ko je dobil v roke seznam, ki ga je sestavil

Človek, ki je zasnoval napad izraelskih oboroženih sil na Libanon in ki je ukazal uporabo »orožja nasilja« proti libanonskim in palestinskim civilistom – bivši obrambni minister Izraela Ariel Šaron.

vala izraelska življenja. Naslednje neposredno pričevanje izraelskega veterana je (9. julija v listu Jerusalem Post) zapisal Daniel Gavron: Strinjal se je (vojak), da po ukazih od zgoraj ne bi smeli ukrepati proti civilistom, vendar je zatrdil, da so takšni ukazi povsem prazni, kadar moraš med splošnim streljanjem vdreti v begunsko taborišče, toliko bolj, ker je bilo taborišče pred tem že neusmiljeno bombardirano...

Kako ne bi bilo hudih civilnih žrtev, ko pa, ko je poročal James McManus v londonskem Guardianu (8. julija), »izraelski topničarji zdaj

neki stari grobar v enem izmed bejrutskih pokopališč, zapisal:

Če je samo v enem skromnem kotičku taborišča Sabra zakopanih 250 žrtev zadnjega meseca spopadov, potem mora biti na osmih pokopališčih zahodnega Bejruta pokopanih nekaj tisoč mrtvih. Iz podatkov bolnišnic je mogoče razbrati, da je samo na drugi dan izraelskega bombardiranja Bejruta minuli mesec izgubilo življenje 270 mož, žensk in otrok.

Potem ko se je izraelsko zunanje ministrstvo po štirinajstih dneh vojne vendarle zavedlo dejstva, da Izrael kljub uspehu na bojišču iz-

gublja propagando bitko, je 27. junija oznanilo, da je bilo na jugu Libanona, ne upoštevajoč Bejruta in njegove okolice, ubitih 460 do 470 civilistov in 1600 ranjenih. Pozneje so izraelske oblasti te številke brez pojasnila celo zmanjšale. Nekega ameriškega dopisnika je to pripravo do tega, da je izraelskega ministra za »nadzor pomoči južnemu Libanonu« Meridoria povprašal, ali morda ta številka pomeni, da minister »verjame v možnost obujanja mrtvih«.

Po podatkih iz libanonskih virov, ki so jih preverili tuji dopisniki, je namreč (Robert Fisk, 21. junija, Times) v prvih štirinajstih dneh izraelskega vdora v Libanon bilo ubitih kakih 14.000 ljudi, blizu 20.000 pa je bilo ranjenih.

Opisi groze

Tri tedne po bojih v Tiru je bilo »ozračje še vedno nasičeno z nezmotljivim vonjem po smrti«. Dva delavca agencije Oxfam sta opazovala (Christopher Walker, 1. julija, Times), kako so izkopavali trupla iz ruševin v Sidonu. Takole pretresljivo je smrt v Sidonu opisal Robert Fisk (19. julija v Timesu):

Mladi mož nam je želel pomagati. Izraelci so bombardirali osnovno šolo v bližini, nam pripoveduje, in v njenem pritličju je še vedno 150 mrtvih civilistov. Zdelo se nam je neverjetno, toda v zraku je visel neznošen smrad... in skozi podrti strop v pritličju smo jih nato videli.

Trupla so ležala drugo za drugim, skoraj dva metra visoko, njihove roke in noge ovite druga čez drugo; bilo jih je več kot 100, združenih v smrti v nekakšno čudno nenaravno gmoto... Rdeči križ zdaj ceni, da je v razdejanem mestu izgubilo življenje od 1500 do 2000 ljudi, večinoma civilistov, in da doslej niso mogli vseh pokopati. Okrog, po mestu so še druga, bolj grozovita pritličja, in na nekaterih koncih so množični grobovi, kamor je obupani župan velet pokopati vse tiste, ki jih ni bilo mogoče spoznati. Eno od takšnih grobišč, ki vsebuje 40 trupel, leži neoznačeno na prometnem otočku sredi križišča, pokrito z ruševinami in smetmi.

(odlomek iz prevoda)

Ob predavanju dr. Stipeta Šuvarja v Ljubljani

Bolj odločno proti avtarkiji

Predavanje je omogočil Inštitut za narodnostna vprašanja

Tokratna ožja tema predavanja dr. Stipeta Šuvarja, člana predsedstva CK ZK Hrvške in profesorja na filozofski fakulteti v Zagrebu, je bila: Nekateri aktualni idejno-politični vidiki mednarodnih odnosov v Jugoslaviji.

Ni naključje, da dr. Šuvar ni posegel po nekaterih vprašanjih naših jugoslovanskih mednarodnih odnosov, ki so na površini. Vprašanja se je lotil z ekonomskega vidika in izhajal iz tako imenovane teze o osmih jugoslovanskih ekonomijah, o katerih nujnosti sta pisala že Kardelj in Bakarić. Kajti, je opozoril predavatelj, le zdravi ekonomski odnosi znotraj Jugoslavije in takšen njen nastop navzven so prava osnova za zdrave mednarodne odnose, nikakor pa ni to delovanje zdravo na osnovi

golih romantičnih predstav o narodu in boju za narodnostne pravice.

Zmanjševanje zgodovinskih ekonomskih razlik je kljub problemom teritorializacije proizvodnje – zaradi zapletenih mednarodnih sklopov – eno naših vodil, za katere smo se dogovorili še v času narodnoosvobodilnega boja in brez česar se Jugoslavija ne bi mogla razvijati na socialističnih osnovah. Sicer bi se dogajalo, da bi postajali že razviti še bolj razviti in revni še revnejši; kajti samo tržišče, zlasti tisto stihij-

sko, deluje v prid razvitih. Tako je tudi v svetu.

Zato si je dr. Šuvar postavil najprej vprašanje, kakšno naj bi torej bilo naše ekonomsko delovanje, če upoštevamo, da se k centralističnemu ne maramo vračati in če ugotavljamo, da tudi po zakonih stihijskega tržišča kot socialistična, samoupravna družba ne moremo delovati. Pristojnosti, ki so jih dobile republike, so bile mišljene le kot prehodna faza, pri čemer bi končno in dejansko morale preiti na združeno delo. Tega pa, pravi

dr. Šuvar, v pravem pomenu te besede še ni. Torej smo v prehodnem obdobju, ker združeno delo še ni tako daleč, da bi bilo sposobno prehajati republiške in državne meje.

Dr. Šuvar je opozoril, da danes za vso Jugoslavijo velja, da gre k avtarkiji, se pravi k samozadostnosti. In to, kar odseva znotraj Jugoslavije, se zrcali tudi navzven, kajti tam se naše proizvodne zmogljivosti še vedno niso znašle pred dejansko kritiko odprtega tržišča. Dokler združeno delo ne bo prevzelo resnično vseh niti ekonomske politike in dokler se ne bo dejansko združevalo na samoupravnih osnovah, s samoupravnim dogovarjanjem, bomo še vedno govorili o zaprtih republiških in pokrajinskih ekonomijah.

Vse pa, kar se dogaja na ekonomskem področju, meni dr. Šuvar, se neizogibno kaže tudi v politiki in kulturi. Ti dve področji sta »pena«, ki se iz zgodovine prenaša in je prav v odvisnosti z ekonomskimi to-

kovi zdaj debelejša, drugič spet – tanjša.

Da pa ne bi stvari preveč poenostavljali, je menil dr. Stipe Šuvar, je treba v naši zavesti tudi pravilno opredeliti pojmovanje narodnega, pa pojem »delovni ljudje Jugoslavije« in nena zadnje – jugoslovanstvo. Jugoslovanska skupnost – skupnost narodov in narodnosti, delovnih ljudi in občanov – samoupravljancev – DA. Nikakor pa ne samo skupnost delovnih ljudi in občanov Jugoslavije, ali pa samo narodov in narodnosti.

V Jugoslavijo nas ne združuje le romantični mit jugoslovanstva, prav tako nas ne združuje le sorodnost po jezikovno-kulturni plati. Enako velja za sorodnost v zgodovinskem razvoju, oziroma v zgodovinski poti. »Sorodniški« odnosi niso osnova, so le olajšava!

Nič ni narobe, je menil dr. Šuvar, če se nekateri, ali celo mnogi ljudje podpisujejo »Jugoslavlani«. Nepri- merno pa je posebej pola-

gati na srce mladim, naj tudi oni tako manifestirajo svojo pripadnost jugoslovanski skupnosti. S tem bi namreč želeli ustvarjati neko »nadnarodnost«. To bi bilo nenazadnje tudi umetno in na preprost (pa tudi površinski) način reševano vprašanje, ki v resnici ni tako enostavno.

Mnogo bolj pomembno in eno temeljnih vprašanj naše sedanosti je vprašanje naše ekonomije ter v zvezi z njo naloga za kar najhitrejšo odpravo našega gojenja samozadostnosti.

Neločljivo povezano s tem je pa vprašanje združenega dela, pod katerega imenom se zaenkrat še skriva vse, kar smo podedovali (od tehnobirokracije naprej...).

Pravega združenega dela še vedno nimamo in ga bomo dosegli šele, ko bomo dosegli dejansko vodilno vlogo subjektivnih sil, kar pa ne bo šlo brez učinkovitega dela političnega faktorja.

Bojana Žokalj-Jesih

Pobeg štirih francoskih internirancev 23. novembra 1944

Na podlagi zbranih in preverjenih podatkov je na obeh straneh Ljubelja poskušalo pobegniti najmanj 27 kaznjencev. Od teh je bilo 16 Francozov, 5 Poljakov, 3 Rusi, 2 Slovenca in 1 Nemec. Dvajsetim kaznjencem je pobeg uspel. enega Poljaka so ujeli po nekaj dneh, drugega pa na begu ustrelili, dva Poljaka so odkrili pri samem odhodu, skrita v vagončkih, s katerimi so vozili izkopani material iz predora na nasip, dva Francoza so ujeli s psi, Nemca pa so ujeli kmalu po pobegu. Govorilo se je, da je pred osvoboditvijo pobegnili še en italijanski kaznjenec, toda ni dokazov.

Vsak pobeg je posebna zgodba. Le dva kaznjenca sta se rešila s pobegom na gorensko stran, vsi drugi pa so, če so pobegnili na jugoslovanski strani, takoj bežali na koroško stran, kajti vedeli so, da bodo tam najprej prišli v stik s partizani. Največ pobegov je bilo samoiniciativnih, bili pa so tudi organizirani. Toda, stalno obveščanje, o navzočnosti partizanov na desni strani ljubeljske doline na koroški strani, predvsem na področju Zgornjega kota, in zagotovilo, da so kmetje na tem področju zaupni ljudje, ki jim bodo prvi pomagali, da bodo prišli k partizanom, je bilo dovolj, da so se kaznjenci tega navodila držali.

Štirje francoski interniranci, ki so delali na Ljubelju kot elektriki, so že nekaj mesecev načrtovali pobeg, toda nikoli ni bilo prave priložnosti. Med drugim so tudi načrtovali, da bi v taborišču prekinili električno razsvetljavo in ušli. Dne 21. novembra 1944 je zapadlo ogromno snega, ki je zametel cesto čez Ljubelj, pretrgal električno napeljavo visoke napetosti in na nekaj krajih prekinil telefonsko žico, ki je bila potegnjena prek Ljubelja in je povezovala delovne kraje na jugoslovanski in koroški strani. Čeprav je potekala telefonska napeljava tudi skozi predor, so elektriki pripricali nemškega delovodjo, da bi bilo dobro, če bi pobrali telefonsko žico, ker primanjkuje tako dragocenega materiala. Nemec je predlog z zadovoljstvom sprejel in 22. novembra popoldne so kaznjenci že pobirali žico v spremstvu dveh esesovskih stražarjev na jugoslovanski strani in načrtovali pobeg na ta način, da bi napadli oba stražarja. Toda, to je bilo nemogoče, kajti z jugoslovanske strani se je lepo videlo po preseki, kjer so bili postavljeni telefonski oziroma električni drogovi vse do vrha hriba.

V četrtek dopoldne, dne 23. novembra 1944, so kaznjenci pobirali žico na koroški strani. Na žalost je bilo preblizu severnemu taborišču, da bi poskušali pobegniti. Opoldne, ko so bili zaradi dela že precej izčrpani, so predložili delovodji, da bi žico na zadnjem odseku napeljave pobrali prihodnji dan. Odločili so se, da bi takrat pobegnili, ker bi bila to njihova zadnja priložnost. Na njihovo srečo pa je Nemec predlog zavrnil. Jezni, ker jim zvijača ni uspela, so se odločili, da poskusijo srečo popoldne.

Ob 13. uri so odšli iz severnega taborišča francoski interni-

ranci-elektriki: Aubert, ki je imel taboriščno številko 27.749, Moreau s številko 28.355, Becquer s številko 27.783 in Menard, ki je nosil številko 28.332, da poberejo še zadnjo žico v višjem delu ljubeljskega poboja. Spremljala sta jih dva esesovca, oborožena z mavzericami, bajoneti in municijo. Eden je bil starejši, po rodu sudetski Nemec, drugi pa mlajši, folksdojčec iz Hrvaške ali pa s Slovaške. Psov zaradi snega niso imeli.

Ko so prišli na vrh Ljubelja, sta se esesovca veselo pogovarjala z orožniki, ki so bili tu vedno na straži, interniranci pa so morali čakati. Nemec je dal celo bonbon udomačeni divji kozi, potem pa so jo mahnili eden za drugim nekaj sto metrov naprej, do kraja, kjer bi začeli pobirati žico. Na čelu kolone je bil Nemec, vmes interniranci, zadaj pa folksdojčec. Ko so prišli do električnega droga, se je interniranec Becquer začel pripravljati, da naveže na noge plezalke za drog. Z njim sta bila še Moreau in starejši Nemec.

Folksdojčec pa je šel sedaj naprej proti bližnjemu električnemu drogu in nenadoma je kot otrok padel na zadnjico in se podiral po strmini. V tem hipu se je Becquer zvrnil, se vrzel na esesovca in mu poskušal iztrgati puško. Na pomoč mu je priskočil Moreau. Ko je to videl Aubert, je skočil na drčo, po kateri se je podiral folksdojčec, ga došel in zgrabil njegovo glavo pod pazduho leve roke, in to v trenutku, ko je zaslišal odmev strela. Nemcu je uspelo ustreliti, da bi opozoril na nevarnost, potem pa se je vdal in pustil, da sta ga Becquer in Moreau razorožila. Rotil ju je, naj opustita svojo zamisel, ker je pač že dal alarmni znak. Obljubljal jima je, da ne bo ničesar povedal, če bosta mirna. V tem trenutku

pa je pritekel Aubertu v pomoč četrti interniranec Menard. Obupno sta se bojevala s folksdojčerm. Bil je mlad in krepak, onadva pa tudi mlada, toda izčrpana in bila sta le dva proti enemu. Težko bi ga premagala, če na srečo ne bi prišel Moreau, oborožen z bajoneto, ki ga je vzel Nemcu. Uspeli so podreti folksdojčerja na tla in mu vzeti orožje.

Vsi štirje so se takoj spustili v divji beg. Bali so se, da bi prišli za njimi orožniški stražarji z vrha Ljubelja. Umikali so se proti zahodu po robu ljubeljskega hriba, v smeri Zeleznice. Orožje je bilo zelo težko, zato so se morali nosilci stalno menjati. Čez nekaj časa pa je njihov umik prekinil snežni plaz, ki se je spustil po strmini. Da bi bil položaj še težji, je enemu spodletelo, podiral se je in se izgubil. Ostali trije, med njimi je bil tudi Aubert, so na vse načine iskali kraj, kjer bi lahko prečkali strmino, po kateri se je spustil plaz. Beguncem se je mudilo in morali so na vsak način priti naprej. Telesno so bili že zelo utrujeni. Nevede so se začeli oddaljevati in tako so se razšli. Po približno pol ure tavanja so se zopet našli vsi skupaj. Nadaljevali so pot proti zahodu.

Po pripovedovanju slovenskega orožniškega stražarja Suhadolnika, ki je bil takrat stražar na koroški strani, je bil en stražar ubit, drugi pa ranjen. Ubitemu stražarju so baje interniranci vzeli tudi uniformo. To pa ni res. Interniranec Moreau je povedal, da sta bila oba esesovca še živa, ko so oni pobegnili. Po glavi opraskani esesovec je prišel v taborišče in obvestil poveljstvo, kaj se je zgodilo. Komendant je iskal prostovoljce, ki bi šli loviti kaznjence. Prijavilo se je 5 stražarjev. Šli so po preseki navzgor, ker so računali, da bodo kaznjenci morali priti na

njo. Po približno dveh urah so se vsi premočeni vrnili v taborišče, seveda brez plena. Ranjenega esesovca so odpeljali na jugoslovansko (južno) stran, medtem ko se drugi stražar v taborišču na severni strani ni pojavil.

Tudi esesovski stražar na jugoslovanski strani Slapar se spominja, da je slišal, da sta oba stražarja prišla v taborišče brez orožja in da je bil eden potolčen po glavi in nosu. Sam ga je videl, ko je z obvezano glavo zavil mimo esesovskih barak. V esesovski ambulanti ga je obvezal SS Hauptsturm-

tla in začel se je ples okrog mešalca. Na ta način so se rešili udarcev. Obvezanega esesovca so potem odpeljali v celovško bolnišnico.

Kakšna je bila usoda beguncev?

Ker je ubežnik Aubert pisal dnevnik in ga posredoval avtorju tega zapisa prvič že 4. 12. 1955, drugič pa 27. 2. 1982, je najbolje, da ga prikažemo v celoti, seveda z nekaterimi pripombami in podatki, ki jih je avtor zbral med tem časom.

»Pobegnili smo v četrtek,

Na fotografiji je spomenik žrtvam nacističnega koncentracijskega taborišča na Ljubelju, ki so ga postavili 1954. leta.

fürher dr. Ramsauer. Pri esesovcih se je tudi govorilo, da se je dogodek zgodil v trenutku, ko stražarja nista videla drugega zaradi mrtvega kota. Seveda so to bile le njihove razlage.

O pobegu štirih internirancev so še istega dne izvedeli tudi drugi kaznjenci v severnem (koroškem) taborišču, predvsem tisti, ki so to popoldne delali v predoru in pri mešalcu betona zunaj predora. Slovenski interniranci – brata Homan, Šetina in Bizjak so ta dan delali v predoru, ko sta dva oborožena esesovca peljala iz jugoslovanske strani skozi predor na koroško dva esesovca z obvezano glavo. Le-ta je držal v rokah debel kol. Na poti skozi predor je obvezani esesovec udaril vsakega interniranca, ki ga je dosegel. Tako je skupil tudi Lojze Homan, ker se ni pravočasno umaknil. Interniranec Alija Šahinović je takrat dela z drugimi sotrpini pri mešalcu betona pri izhodu iz predora. Ko so se esesovci približali mešalcu, se je obvezanec z vso silo in s kolom v roki pognal proti kaznjencem. Alija in drugi so poskakali na

23. novembra 1944 ob 15. uri in se zvečer ustavili v neki koči, kjer smo zakurili in posušili obleke.

Petek, 24. 11.: Hodili od 6. ure do 12. ure proti zahodu in z nekega vrha opazili pusto dolino, pokrito s snegom (dolina Poden Bodental; op. J. T.). Odločili smo se da gremo nazaj proti taborišču. Moreau je bil nekaj časa zaprt v taborišču na koroški strani. Rekel je, da so v bližini taborišča kmetje. Počakali smo do noči, potem pa se približevali taborišču. Prišli smo do kmetije Ljudmile Poscinger (Spodnji Strah), ki nam je dala kruh skozi okno in nas lepo prosila, naj ne ostanemo tu. Šli smo v hlev in poskušali pomolsti kravo, toda nismo uspeli. Zakurili smo ogenj in se pogreli, potem pa smo odšli spat na skedenj v seno, kamor smo zlezli po lestvi.

Sobota, 25. 11.: Skozi strešno lino smo dali znak Ljudmili. Ponorela je; ko je videla, da smo še tu. Prinesla nam je kavo in kruh. Okrog 20. ure je prišel kurir (Tine Mulej iz Begunj; po. J. T.), ki se nam je pridružil na skednju in spal z nami.

Nedelja, 26. 11.: S kurirjem smo odpotovali zgodaj zjutraj in se ustavili v nekih svilih s senom, nedaleč od planinskega potoka. Kurir nam je naročil, naj se skrijemo v seno in počakamo, ker mora opraviti neko nalogo, in da se bo kmalu vrnil. Prišel je šele okrog 17. ure. Povedal nam je, da nas mora zapustiti in da mora izpolniti drugo nalogo. Pokazal nam je pot in rekel, da moramo prečkati cesto Ljubelj-Celovec in nadaljevati proti vzhodu, kjer bomo srečali partizane.

Ko smo šli čez cesto, smo na samem ovinku poti zaslišali glas: »Stoj!« Prišla sta nas dva partizana. Povedali smo jima, da smo pobegnili iz taborišča. Odpeljala sta nas k neki kmetiji, kjer je bila skupina partizanov, med njimi pa je eden govoril francosko. Pogostili so nas z velikim kosom mesa. S smehom so nas gledali, kako smo jedli to meso. (Kurirja sta bila Franci in Jože Mak iz Brodi. Francoze sta ustavila pozno zvečer nedaleč od »farovža«, ko sta šla na zvezo, prišla pa sta od Kvošternika pod kmetijo »Mečiz«. Odpeljala sta jih do Branika, kjer so jim dali jesti in tudi mošt, potem pa sta jih odpeljala prek Oslice h kmetu Jožetu Maku, po domače »pri Francu« v Zgornji kot; op. J. T.).

Ponedeljek, 27. 11.: Okrog 5. ure smo odšli v bataljon, kamor smo prišli okrog 11. ure. (To je bil 1. bataljon Koroškega odreda; op. J. T.).

Torek, 28. 11.: Bataljon se je preselil v drugo vas. Tu so nas jugoslovanski oficirji zasliševali. Dali smo jim podatke o taborišču, orožju in sredstvih obrambe. Rekli so nam, da nas bodo poslali na neko letališče, potem pa v Italijo in nas prosili, da jim damo orožje. Dali smo dve mavzerici, dva bajoneta in municijo. (Štab 1. bataljona Koroškega odreda je dne 27. 11. 1944 napisal komandi Gornje Savinjskega področja pismo št. 1, v katerem jo obvešča, da so v njihov bataljon prispeli 4 Francozi, ki so pobegnili iz taborišča na Ljubelju. V pismu tudi piše, da so pred pobegom pobili dva policista in da so s seboj prinesli 2 puški tipa »mauser«. Na koncu štab dodaja: »Z obzirom na naredbo glede inorodcev iste pošiljamo na Vašo komando.« Pismo sta podpisala politični komisar Leopold Pernuš (Igor) in komendant Stane Grmek; op. J. T.).

Četrtek, 30. 11.: Ob 11. uri odhod v spremstvu 2 mladih

Z avtobusom skozi zgodovinska mesta Avnoja

S poti

»Pečalba« in dom

Na vsakem koraku je videti – pridni ljudje. Še pred nekaj leti, ko smo hodili po tej poti, je bilo vse drugače. Zaprašene ceste in vegaste lesene koče so skoraj že čisto izginile. Pred leti so bile rože na oknih in vrtovi krog hiš redkost. Danes je vse polno cvetja. Tudi tak je mogoče prepoznati napredek.

Predvsem pa je v teh krajih vse polno nedokončanih velikih hiš. Vozimo se skozi vasi kilometre in kilometre. V začetku za šalo štejemo hiše v gradnji, potlej pa jih je vedno več in več in opustim to početje. Značilno za vse po vrsti je, da so velikanske in prav nesorazmerne z okolji. Okna so po večini zabita z deskami, v garažah stojijo stroji. To so hiše naših zdomcev – »pečalbarjev«. Nekeč revni in skromni so si prislužili v tujini nekaj denarcev in zdaj bodo postavili svojim doma »pristojan dom«. Vsaki od teh hiš manjka še po deset, pet, najst let »pečalbe«, preden bo dograjena. In sprašujem se, kakšna bo vsaka teh hiš? Bodo tu sredi Bosne rasle tirolske in bavarske vasi? Kdo usmerja graditelje? Jim kdo svetuje? Se vprašajo ti ljudje, ki v tujini sanjajo o domu in domovini, če bodo njihovi otroci sploh hoteli živeti na vasi, na zadnjem ovinku, desetine kilometrov stran od bližnjega mesta, tovarne? Pomislim na naše slovenske zdomce. Tudi mnoge hiše pri nas nosijo pečat iz tujine prinesenega pojmovanja zasebnosti in oblikovanja okolja.

Je to lepo? Je to vse tako »fino«, kar prinašamo od zunaj? Pa kaj bi. Vsakdo po svoje boga moli, pravijo pri nas na jugu. Kaj pa menijo urbanisti, arhitekti in tisti, ki jim je zaupano varovanje našega življenjskega okolja? Razburjajo se – ponavadi. Tudi prepovedujejo sem ter tja, a prave pomoči, nasveta za vsakdanjo rabo človek od njih le stežka dobi.

Na bližnji planini je še sneg, tu doli, v dolini pa bohotno zelenje. Vaška idila: ded sedi na robu zoranega polja z vnučkom in hišnim psom. Pipo kadi in malemu nekaj pripoveduje. Morda o zemlji, morda je zdaj zadnji čas, da dečku vcepi spoštovanje in ljubezen do polja? Na drugem robu njive obrača zemljo sin s traktorjem. Prihaja bližje in se zdi, kot da brez besed odgovarja sinovim pogledom. Da, da. Takole s traktorjem je že bolje. Tako bo tudi mali lahko delal. Tako kot je nekoč ded ril po zemlji, danes ne bi hotel nihče več. Če se je le mogoče izogniti trpljenju, to človek stori. To mu je v naravi.

Pred nami je Grmeč, na cesti krave. Sredi polja stoji, kot da je pravkar priletel – letalo. Tam je bilo nekoč partizansko letališče in letalo je postavljeno tja v spomin...

Bosanski Petrovac. Vodnica nam daje osnovne podatke: ovčarsko mesto v podnožju Grmeča, na Petrovačkem polju. Okolica je znana kot živinorejski kraj. Tu je bilo staro mesto Psat, ki ga omenja že Kon-

stantin Porfirogenet. Okolica tega kraja je bila poseljena že v rimskem obdobju, saj je potekala skozi to dolino pomembna rimska pot. V tridesetih letih 16. stoletja so mesto zavzeli Turki (kot mnoga bosanska naselja in trge). Imena kraja so se spreminjala. Pod Turki je bil Petrovac Novosel in od 1895 se imenuje Bosanski Petrovac.

V novejši zgodovini si je mestece priborilo svoj prostorček s temi podatki: 25. maja 1942. leta je bilo mestece prvič osvobodeno. Na jesen (25. in 26. septembra) je bil tu prvi kongres partizanskih zdravnikov in sanitetnih delavcev. Naslednji mesec istega leta je v sosednji vasi Driniči znova začela izhajati Borba, decembra, prav tako 1942. leta je bila v Bosanskem Petrovcu prva konferenca je rodila narodna herojinja Marija Buršac... Malo, toda slavno mestece naše največje zgodovine.

Pa proti Drvarju. Tam pred nami Klekovača (od tod tudi ime znanemu žganju...), ob strani Grmeč. V dolini reka Una, ki dela čarobne svetleče vijuge in se je na nekaj krajih po obilni nevihti zlila na travnike, da se na zaplatah vodenih zrcal ujamejo odsevi hribov in temnih oblakov nad njimi.

Tudi za Drvar bi lahko iskali zgodovinske podatke tja v rimski čas. Tudi tu skozi je vodila rimska pot... Toda to je bilo že davno in ni niti senčice tako pomembno, kot je pomembna Titova votlina, znamenitost mesteca, simbol junaštva, boja in nenazadnje tudi zvitosti partizanskega bojevanja. Tod je že nekaj dni po okupatorski zasedbi na visokem tovarniškem dimniku zaplapolala rdeča proletarska zastava in komaj tri mesece kasneje je prav tu počila prva partizanska puška odpora v Bosni. Pa pustimo nadaljnje naštevaje ustanavljanja partizanskih enot, kongresov, ki so bili tu sredi vojne vihre... Stopimo po strmih kamnitih

stopnicah tja do lesene kočice v skali. Ničesar ni videti s ceste. Res da je pod skalnato steno muzej in lepo urejen park s stezico, ki nekam pelje. Toda še tako ostro oko ne predre skozi zelenje v tisti skriti kraj, kjer je prebival tovariš Tito z vrhovnim štabom. Nekako me spominja na Franjo, pa je vendar drugače. Slikovito, domiselno. Pravi kraj, kjer lahko tudi tuji turisti pokukajo v majhen delček naše zgodovine.

V muzeju vidim na predvojnih fotografijah le nekaj hiš, danes so posejane po vseh gričih. Sredi mesta stoji spomenik 1294 padlim v bitki za Drvar, visoko v nebo pne svoje krake in priteguje pozornost mimohitlih popotnikov.

Spet smo v avtobusu in se peljemo proti Jajcu. Že smo v Ključu, trgu z nekako 2000 prebivalci. Sana, rečica se vije v dolinici. V tem kraju hranijo podatke o življenju zadnjega bosanskega kralja Stjepana Tomaševića, ki je naselil Turkom in prišel na pogovore z njimi. Ti so ga 1463. leta – ubili.

Za današnji čas bo najbrž zanimiv podatek, da je tu v bližini Ključa vas Gornja Sanica, katere prebivalci so se prvi v Bosni začeli resneje ukvarjati s kmečkim turizmom. Takšni usmeritvi je naklonjena tudi naravna danost – reka, polna vseh vrst rib in daleč naokrog razpita ljudska zabava »grmečka korida«, ki jo prirejajo vsako leto.

Hribi se »obrnejo« in se iz čisto dolenskih obrisov spustijo v globoke grape. Med predori in useki se peljemo naprej. Čadjavica, Mrkonjić grad. Tu so Turki že v šestnajstem stoletju zgradili nekaj imenitnih mestnih hiš. Med njimi hotel. V tem mestecu so novembra 1943. leta položili temelje današnji socialistični republiki BiH. Poleg te pomembne zgodovinske opazke velja povedati o slavi tega mesteca še tole: kovači tega

kurirjev. Rekli so nam, da nas bodo odpeljali na osvobodeno ozemlje. Okrog 21. ure smo šli spet na seno v neke svisti.

Petek, 1. decembra: Okrog 16. ure smo zapustili svisti, toda zvečer smo se spet vrnili. Še vedno smo na avstrijski strani.

Sobota, 2. 12.: Ob 15. uri smo odšli proti Sloveniji in ob 21. uri smo se ustavili v neki drvarnici.

Nedelja, 3. 12.: Odhod ob 16. uri, toda s praznimi želodci. Prestopili avstrijsko-jugoslovansko mejo. Pot je bila izredno naporna. Dkrog 22. ure smo srečali v neki partizanski skupini Rusa, ki je pred nami pobegnil iz ljubljanskega taborišča. Bil je pri neki drugi partizanski enoti. Dal nam je krompir.

Ponedeljek, 4. 12.: Prišli smo na čisto partizansko področje in spali v neki vojašnici (Solčava?).

Torek, 5. 12. 1944.: Odhod ob 8.30 uri in prihod v mesto Luče okrog 18. ure. V sredo in delno v četrtek smo ostali v Lučah. Bil je sv. Miklavž, ki je bil velik praznik v Loreni. Dali so nam eno jabolko. Neka partizanka nas je obrila. Četrtek ob 13.30 uri odhod v Ljubno. Na poti smo šli skozi mnogo vasi. Priključili smo se nekemu transportu. Ob 18. uri smo prišli v Gornji Grad.

Petek, 18. 12.: Odhod s transportom novih partizanov; napad Nemcev s svetlečimi krogli. Vrnili smo se na prvotno mesto, kamor smo prišli ob 18. uri.

Sobota, 9. 12.: - nedelja 10. 12.: čakanje. Pozdrav zastavi ob spremljavi harmonike; pili mošt.

Ponedeljek, 11. 12.: Odhod s transportom ob 14. uri in končno prečkamo cesto Celje-Ljubljana.

Torek, 12. 12.: Odhod ob 8.30 uri v spremstvu kurirja. Z nami so tudi ameriški letalci. Počitek ob 11. uri in ob 16. uri nadaljujemo pot z namenom, da gremo čez Savo ali se vračamo na star kraj.

Sreda, 13. 12.: Nov rezuspešen poizkus

Četrtek, 14. 12.: Čakanje

Petek, 15. 12.: Ob 16. uri odhod; okrog polnoči pridemo čez Savo v čolnih z ravnim dnom, nato pa hodimo celo noč.

Sobota, 16. 12.: Zaustavili smo se okrog 7. ure, toda okrog 9. ure so nas napadli Nemci. Konvoj se je razbežal. Naša skupina se je znašla v neki coni, kjer so bile vse vasi zapuščene. Počitek okrog 19. ure.

Tu smo našli Rusa in nekaj jugoslovanskih partizanov.

Nedelja, 17. 12.: Odhod ob 8. uri in ob 11. uri prihod v neko nenaseljeno vas. Ob 14. uri se priključimo nekemu bataljonu.

Ponedeljek, 18. 12.: Počitek

Torek, 19. 12.: Odhod ob 2. uri s kolono ranjencev in intendaturo (vozili z voli, bila je tudi koroza). Ko smo šli skozi neko vas, nas je André Ménard zaradi izčrpanosti zapustil. Odločil se je, da bo ostal v bataljonu, ker so mu partizani rekli, da potrebujejo radijskega strokovnjaka. Ko smo prečkali cesto Ljubljana-Novno mesto (?), so nas Nemci napadli z minometi.

Sreda, 20. 12.: Ob 5. uri smo prišli v neko bolnišnico, kjer smo pustili hrano in ranjence. Ob 13. uri nadaljevali pot proti Črnomlju in hodili vse do polnoči.

Četrtek, 21. 12.: Odhod ob 6. uri, prihod v Črnomelj ob 12. uri; razkuževanje zaradi uši. V Črnomlju smo ostali do 27. 12. in bili smo pri spuščanju materiala iz letala s padali. Tu nas je spraševal nek oficir, ki je govoril nemško. Bil je brez roke. Narisali smo načrt taborišča, za kar nas je prosil oficir, in mu dali še številčno stanje Nemcev, orožja, min itd.

Petek, 22. 12.: Ob 15. uri smo prišli v Predgrad, kjer smo bili dodeljeni 3. četi 2. bataljona 7. korpusa. Od 28. 12. 1944 do 27. 1. 1945 smo ostali v Predgradu. V tem času pa sem zabeležil samo tole:

Torek, 9. 1.: Alarm ob 2. uri. V naglici smo zapustili Predgrad in se zopet vrnili ob 15. uri. Nosil sem topovske krogle.

Petek, 12. 1.: Novi alarm, pripravljenost.

Sreda, 17. 1.: »Veliki Jo« (Georges Huret, ki je pobegnil 17. 9. 1944; op. J. T.) pride v Predgrad. (Pripomba Auberta:

»Kot vidiš, je vse, kar je rečeno v knjigi »Deveti krog«, napačno. To ni bilo v Črnomlju, kjer smo srečali »Velikega Jo«, in ni mogel iti po Ménarda in ga pripeljati v Črnomelj. Ménard je kmalu zatem umrl, toda kraj pokopa je ostal nepoznan; op. J. T. Dodelili so nas skupini Francozov pri 7. korpusu. Tu so bili bivši vojni ujetniki in delavci z mariborskega območja. Nekateri so se bojevali s partizani.

Sobota, 27. 1. 1945: Ob 9. uri odhod iz 7. korpusa proti Hrvaški. Počitek ob 19. uri.

Nedelja, 28. 1.: Odhod ob 10. uri in šla prek Kolpe.

Ponedeljek, 29. 1.: Ob 9. uri

smo se morali vrniti in se ustavili v Vinici.

Torek, 30. 1.: Nov brezuspešen poizkus, da pridemo na Hrvaško.

Sreda, 31. 1.: Bili v Starem trgu.

Četrtek, 1. 2.: Odhod ob 9.30 uri, prihod v Delnice ob 17.30 uri.

Petek, 2. 2.: Počitek.

Sobota, 3. 2.: Vrnitev na staro mesto; odhod ob 9.30 uri in prihod v Bród Moravice ob 16.30 uri.

Nedelja, 4. 2.: Odhod ob 8. uri in ob 12. uri prišli v Stari trg.

Ponedeljek, 5. 2.: Odhod ob 8. uri in ob 12. uri prišli v Črnomelj; odhod ob 13. uri in ob 11. uri prišli v Metliko.

Torek, 5. 2.: Ob 8.30 uri odhod iz Metlike in ob 20. uri počakali v nekem bataljonu.

Četrtek, 8. 2.: Srečali hrvaške mornarje.

Petek, 9. 2.: Odhod s konvojem ob 14. uri.

Sobota, 10. 2.: Ob 8. uri prihod v Pisarovino; ob 10. uri proti Pokupskom, kamor smo prišli ob 13. uri.

Nedelja, 11. 2.: Odhod s tovornjakom ob 8.30 uri in ob 15. uri prišli v Gline. Od 12. 2. do 26. 3. bili v Glini. Prišli v stik z angleško vojno misijo v Topuskem. Srečali ameriške letalce.

Predstavili so me angleški vojni misiji, da sem oficir francoske mornarice. Dobili smo obleke za Francoze. Med ameriški letalci, ki so jih rešili partizani, je bil tudi črnc. Odpovali so iz Gline dne 23. 2. Angleška misija se je preselila iz Gline v Topustko. Spoznal partizana Vitomira Dobrinca, njegova hčerka je govorila francosko. Od tu je Dobrinac odšel v Šibenik in rekel, da je zadolžen za prehrano in da pripada neki vrsti ministrstva za prehrano.

Ponedeljek, 26. 3.: Ustaši napadli Gline. Umaknitev iz Gline.

Sreda, 28. 3.: Vrnitev v Gline.

Petek, 30. 3.: Bombardiranje. Ddhod iz Gline.

Sobota, 31. 3.: Prihod v Vrnograč. Srečali internirance iz Mauthausna.

Nedelja, 1. april: Prišli v Kladuša.

Ponedeljek, 2. 4.: Prišli v Cetinograd in Slunj.

Torek, 3. 4.: Prišli v Rakovico, toda smo se velikokrat vračali.

Sreda, 4. 4.: Hodili 30 kilometrov po hribih. Ko smo šli skozi Plitvice, smo videli orožje na gosenicah. Prišli v Korenico.

Četrtek, 5. 4.: Šli skozi Udbinu in Lovinac.

Petek, 6. 4.: Šli skozi Gračac do Obrovca.

Sobota, 7. 4.: Počitek.

Nedelja, 8. 4.: Prišli v Benkovac.

Ponedeljek, 9. 4.: Prišli v Zadar, kjer smo bili še naslednji dan.

Sreda, 11. 4.: Odšli s čolnom v Šibenik.

Četrtek, 12. 4.: Prišli z vlakom v Split, kjer smo ostali 5 dni.

Sreda, 18. 4.: Odhod z ladjo proti Italiji in na poti pristali na Visu, na sam moj rojstni dan!

Četrtek, 19. 4. 1945: Prihod v Bari ob 15. uri.

Na vsej poti skozi Jugoslavijo smo našli sledove skupine 5 francoskih kaznjencev, ki so pobegnili na Ljubelj dne 14. 10. 1944 (Célarie, Pellissier, Baulaz, Arnould in Jouannic), vse do Šibenika. Na zidovih smo našli imena in datum, kdaj so šli mimo. (Aubertov pripis: »Dragi Janko! Moral sem se zelo potruditi, da ti naredim to uslugo, se pravi, da se v mislih spet vrnem v preteklost, ki sem jo skušal pozabiti, da ne bi imel preveč hudih sanj. Toda, to sem ti dolžan storiti kot spomin za vse, kar si

storil za internirance na Ljubelj!«).

Osnovni podatki o pobeglih internirancih:

Marcel Aubert, roj. 18. 4. 1922 v Rombas, Moselle; bivši mornarski oficir, po poklicu rafinerijski inženir. Gestapo ga je aretiriral 1. 3. 1943. Poslan v Mauthausen 22. 4. 1943, kjer je dobil številko 27.749. Na Ljubelj je prišel 3. 6. 1943. Živi: 5, Avenue de la Vignette, 76490 Caudebec en Caux.

André Menard, roj. 16. 1. 1921 v Guingampu (C.D.N.); študent v mestu Rennes, aktiven član odporiškega gibanja. Gestapo ga je aretiriral 3. 2. 1942. Poslan v Mauthausen 1. 5. 1943, kjer je dobil številko 28.332. Umrl ali padel na poti proti Črnomlju konec 1944. ali pa v začetku 1945. Od maja 1979 v mestu Rennes nosi ulica njegovo ime. Prišel na Ljubelj 16. 7. 1943.

Camille Becquer, rojen 27. 10. 1902 v Mancieulles. Električar v rudniku v istem mestu. Aretiran 5. 3. 1943. Zaprt najprej v Briey-Ecrouver, potem poslan v Compiègne in odtod dne 21. 4. 1943 v Mauthausen. Dobil številko 27.783. Na Ljubelj je prišel 3. 6. 1943; umrl 25. 6. 1957.

André Moreau, rojen 25. 3. 1915 v Cuzion. Prišel v Mauthausen v aprilu 1943 in dobil številko 28.355. Prišel na Ljubelj 16. 7. 1943. Živi: 6, Rue du Chateau d'Eau, 18000 Bourges.

inz. Janko Tišler
- Žaromil

Je na plošči talcem napaka?

ku je tudi ime Staneta Kosca, toda v begunjski zaporniški knjigi piše, da je on že 3. oktobra napravil v zaporu v Begunjah samomor. So mr-

umrl za posledicami ran in strašnega mučenja. (Torej ne gre za samomor. Bolj je verjetno, da je v zaporu umrl; opomba J. Vidic). Pokopali

zanskih poteh pa na 242. strani piše, da je Stane Kosce tako kot drugi talci pokopan v Mošnjah. Kje je torej pokopan?

Nemci so na istem letaku napisali, da sta bila ustreljena (na Lancovem) 37-letni Viktor Kalj (če je priimek sploh pravilno zapisan) in 29-letni Janez Planinc iz »Laak«. Laak je Loka, toda katera, ker jih je v Sloveniji več. Na spominski plošči piše, da sta iz Škofje Loke, v Škofji Loki pa ju nihče ne pozna. Tudi na občinskem odboru ZZZB NOV Škofja Loka pravijo, da ta dva talca nista iz njihovega mesta. Morda sta iz Loke pri Blagovici v domžalski občini? Kdo ve?

Na letaku je ime Janeza Brešiča iz »Obersenica«. Na plošči je zapisano Zg. Zenica (morda Zgornja Besnica?). V Sloveniji ni vasi Zg. Zenica in prav čudno je, kje so postavljali spomenika našli ime te vasi.

Prosim bralce, naj pojasnila v zvezi s temi vprašanji pošljejo na uredništvo TV-15 (ali na moj naslov Ljubljana, Povšetova 104/d)

Jože Vidic

tvega obsodili ali pa je neke napaka. Nadalje: v njegovem življenjepisu, ki sem ga dobil od občinskega odbora ZZZB NOV Ljubljana Šiška, piše: »Stane je 3. oktobra zjutraj

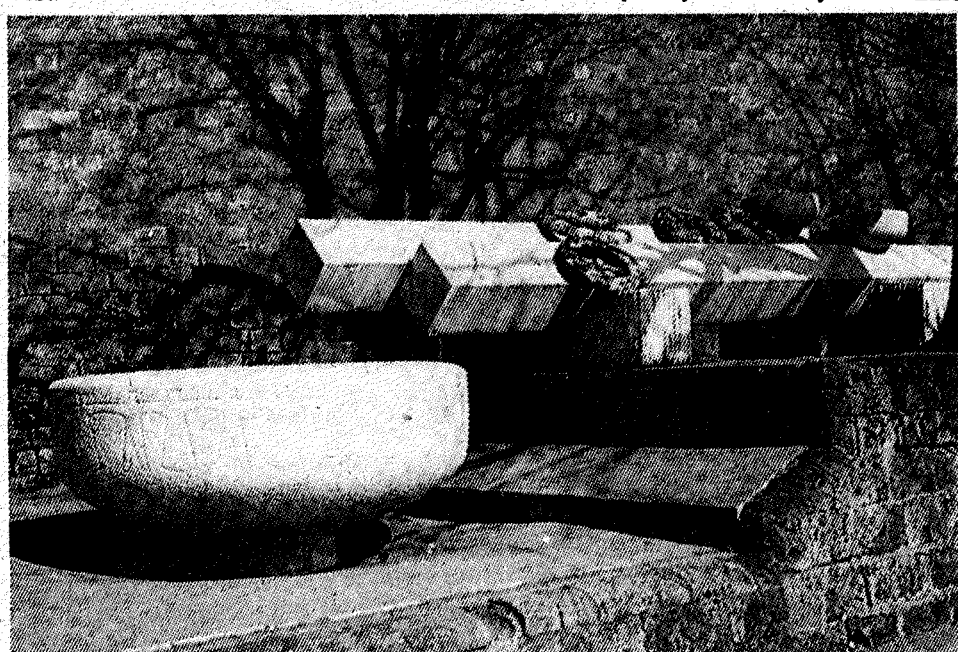
so ga v Begunjah. Po osvoboditvi je bilo njegovo truplo prenešeno na pokopališče v Šmartno pod Šmarno goro.«

V knjigi Vodnik po parti-

kraja so s svojimi umetelnimi izdelki zasloveli daleč naokrog, tako nekako kot naši kroparji, le da so njihovi materiali navadno žlahtnejši, saj oblikujejo ponavadi srebro...

Jajce, slapovi, domovina

V mesto prihajamo po »manj ugledni poti«. To pomeni, da ne zagledamo najprej turških hišic, stisnjenih v kupček na vrhu hriba in pod njim slapu, ki je tako značilen za podobo, kakršna se nam je usleda v zavest.

Spomenik osvoboditeljem Jajca

Hotel Pliva, ob jezeru, kjer smo si priskrbeli prenočišče, je nov, lep, v breg potisnjen. Arhitekti so posnemali značilno staro arhitekturo kraja in posrečeno, vsaj z zunanje strani, združili staro z novim. V notranjosti pa spet tolikokrat ponavljana preobilnost. Preobilnost v materialih. Les in železo, preproge, tapisi in vse vrste svetil... Prava menažerija razmetavanja.

Ta nekdanja prestolnica bosenskih kraljev in hkrati prestolnica rojstva naše sedanjice države je kraj z »osebnostjo«. Dominira

na dolino, postavljen je nevsakdanje med griče in vodovje, na skalo in breg. Piva in Vrbas se stekata tu, rimski zidovi še stoji, kakor tudi stara trdnjava nad mestom in Sultani džamija v njem.

Med drugo svetovno vojno je partizanska vojska trikrat zavzela mesto.

Sprehod pred večernim počitkom. Iz zgodovine prestopamo v sedanost. Konjska vprega je natovljena z zidaki. Za njo prihaja še ena in še ena. Spomnim se na naše nekdanje »furmane«. Tukaj očitno ta poklic še ni izumrl in tudi ne bo, dokler bodo v bregove k vasem speljane ozke makadamske ceste in poti in dokler nov cestni vozil okrog mesta ne bo rešil sedanje nepopisne gneče in zmede, kjer se vse skupaj zamaši že z enim samim velikim tovornjakom, ki mora previdno, korakoma zlezti skozi nekaj nevarnih ožin in nasipov.

Na občestni tabli pred mestom beremo: Koper, Nikšić, Zadar, Prilep, Valjevo, Jajce - pobratena mesta. Lepo. Vsaj vemo.

Tukaj imajo kot na Hrvaškem označene nevarne odseke na cestniški s pripisom »crna tačka«. To je dobro in pravilno, zlasti pa koristno tujcem, ki cest na tem območju ne poznajo...

Ce slovi naša Soča po posebni modrini, potlej zagotovo slovi Vrbas po posebni prozornosti zeleni barvi. In Pliva po svoji temni, skoraj črni. Jezero, ki je bilo še pred leti, ko smo bili tu, nekam zanemarjeno in puščobno, je od svetovnega prvenstva v veslanju lepo urejeno. Obale obdajajo pokošeni travniki, potke in ob njih klopice. Zraven so športna igrišča in ute za čolne. Tu se spet potrjuje že nekoliko obrabljena krilatica: da je vsaka stvar za nekaj dobra. Morda prvenstvo res ni bilo rentabilno, a kraj so vsaj takrat uredili in bo najbrž tak tudi poslej, če ga ne bodo spet zanemarili...

Končno stojim pred to dvorano, stavbo, kjer so 29. novembra 1943. leta delegati...

Spet vstopamo tiho. Zunaj stoji kar pet, šest avtobusov in možakar pri kiosku, ki prodaja spominke, mi pravi, da to še ni nič. To še ni niti začetek sezone. Kajti v pravi sezoni se tu spredaj drenja po nekaj deset avtobusov.

In vendar, in vendar. Drugače sem si predstavljala ta muzej, ta zgodovinski kraj našega rojstva. Nekam turoben je. Morda je težko z besedo opisati, kaj je s to stalno razstavo narobe. Nič tistega občutja ne daje, kot se nam je ponujalo v Bihaču. Nekam hladno in brezosebno. Dolgočasno. Se mar motim? Morda je komu povšeči. Vsekakor pa je premalo zgornjo za mladino, ki v trumah prihaja v to našo zibelko na zgodovinske ure in tudi kar tako, na izlete. Morda bi kdo od muzejskih strokovnjakov znal povedati bolj strokovno razlago tistega, kar bi moral muzej vsebovati, in tistega, kar bi moral dati obiskovalcem. Res je, če je človek z našo zgodovino in potekom drugega zasedanja Avnoje v Jajcu seznanjen v podrobnostih, si lahko pričara podobe živih dogodkov. Spomnim se pogovora z Mihajlom Svabičem, ki mi je živo in podoživeto pripovedoval, kako je moral na zasedanju sporočiti delegatom, da je umrl Ivo Lola Ribar. Spominjam se pripovedi, kako je Jakac portretiral Tita, pa kako je bil Tito imenovan za maršala... A o vsem tem ne pripoveduje ta muzej. S te plati mu še veliko manjka in brošure, ki so res izčrpane in lepo opremljene, te pomanjkljivosti ne morejo odpraviti.

Bojana Žokalj-Jesih

prihodnjič:
Stotisoči žrtev v naši zavesti

Na afriških tleh proti sovražniku

Franc Burnik se je rodil 20. maja 1917 v hiši častitljive starosti, na »Poklonu« pri »Fari« v Spodnji Idriji. Izhajajoč iz delavske družine je moral že v rani mladosti poprijeti za delo doma in nato kot vajenec še v mehanični delavnici. Po končani učni dobi je delal pri svojem mojstru, dokler ga ta ni odpustil zaradi prihajajoče ekonomske krize. Odtlej se je moral preživljati le z udeležbami pri priložnostnih javnih in drugih občasnih delih.

Leta vsiljene vojašine

V marcu 1938 so ga Italijani vpoklicali na odsluženje vojaškega roka. Kot politično nezanesljivega vojaka so Franca obdržali v Italiji in ga večkrat premeščali po raznih posebnih bataljoni. Zaradi njegovega aktivnega političnega-propagandnega delovanja proti italijanskim vojaškim oblastem je bil med drugim vtaknjen v zloglasen zapor Civitavecchia. Z enoto, ki so jo sestavljali vsi politično osumljeni in drugi fašističnemu režimu nenaklonjeni vojaki, so bili pod strogim spremstvom in nadzorom prepeljani na afriška tla. Po bojih od Tobruka, El Alameina do Tunisa so Franca ponovno 25. marca 1943 kot že večkrat prej, ujeli Angleži, ki pa ujetnikov tokrat niso le razorožili in jim potem vrnil svobodo, kakor je bila prej njihova navada, ampak so jih odvedli v zato prirejen »Camp 305«.

Že ob prihodu v »Camp 305« so si najodločnejši Primorci in Istrani od fašistov kar s pestmi izbojevali pravico do bivanja v svojih šotorih. Nasprotja med njimi in fašistično razpoloženimi ujetniki so se zato skrajno zaostri. Angleži so jih z nameranim izigravanjem ali s svojim neprizadetim opazovanjem samo še poglobili. Vrhunec so dosegla tedaj, ko so fašisti v svojih šotorih skrivoma likvidirali posamezne Primorce in Istrane, ki so se morali ob prihodu v taborišče zaradi stiske s prostorom namestiti kar v njihove šotore. Trupla so prekrili tako, da so jih zakopali v pesek v svojih šotorih. Grozljivo novico je Franc po naključju izvedel od nekega poštenega Italijana. Med njegovimi tovariši je vest povzročila neizmerno ogorčenje. Angleže pa je »igra« zabavala, saj na upravičene proteste prizadetih niso hoteli posre-

dovati, vse dokler slednji niso začeli fašistom njihovega umazanega početja vračati po načelu »zob za zob«, ker jim pač ni preostalo nič drugega. Šele tedaj so Angleži ločili Primorce in Istrane od drugih ujetnikov in jim dali šotore na posebnem kraju tik pod stražarskim stolpom, obenem pa še naprej budno skrbeli, da do njih niso prihajale nobene objektivne informacije o dogajanju v svetu in doma v Jugoslaviji. Njihovo izoliranost so s pridom izrabili predstavniki kraljeve vlade, ki so začeli k njim iz Kaira prihajati na vse pogostejše obiske. Hinavčili so okrog njih in jih prepričevali, naj izstopijo iz angleškega ujetništva ter se vključijo v bataljon kraljeve jugoslovanske vojske na Bližnjem vzhodu. Pri tem so zavzeto izkoristili poseben položaj teh ujetnikov, ki so bili namerno odrezani od vseh virov novic o resničnem dogajanju v Jugoslaviji, in po drugi strani njihovo gorečo pripravljenost, da se gredo proti fašizmu bojevat v domovino. Tako se je kakih 70 mož, med katerimi je bil Franc, odločilo 10. julija 1943 zapustiti ujetniško taborišče z zavestjo in v upanju, da jim bodo z vstopom v bataljon jugoslovanske kraljeve vojske izpolnjene napihnjene obljube »kraljevcev«, ki so jih za vstop iz angleškega ujetništva uspeli nagovoriti prav zaradi neizmerne želje teh Primorcev in Istranov, da se čimprej vrnejo v domovino in se tam bojujejo proti fašizmu.

Iskra upora preraste v plamen

S svojimi tovariši je Franc 12. julija 1943 prispel v Palestino – kraj Atiro. Že prve dneve po prihodu v bataljon je postalo večini mož jasno, da so bili nemočne žrtve lažne propagande »kraljevcev«. Pogum in upanje jim je daja-

la le skupina približno 60 mož, močno zastraženih sredi taborišča. Nekaj dni pred njihovim prihodom so naredili demonstrativen udar na oficirsko menzo in razgnali oficirje. Od upornikov, še prav posebej pa pri Karlu

Franc Burnik, fotografiran med vojno

Kosmaču, se je Franc Burnik seznanil z dotedanjimi dogajanjem v kraljevem bataljonu in v domovini. S tovariši, ki so prišli z njim v bataljon, se je brez oklevanja vključil v aktivno in organizirano politično propagandno delovanje za vstop v NOV Jugoslavije. Pri tem so uporabljali različne načine obveščanja o tekočih dogajanjih v svetu in v Jugoslaviji: radia, ki je že poročal o gibanju partizanske vojske Jugoslavije, ter časopisov in letakov, pretihotapljenih iz Kaira.

Ob prihodu v bataljon je bil Franc dodeljen »bacački četi«, v kateri je večina vojakov simpatizirala in se tudi opredelila za vstop v NOV Jugoslavije. V tej četi je deloval pravi »štab« upornikov: Karol Kosmač, Boris Mozetič, Alojz Tronkar, Franc Burnik... ki so vodili in organizirali najrazličnejše vrste odpora. Iz drugih čet sta s svojim politično-propagandnim delovanjem za vstop v NOV izstopala Radivoj Koder in Ferdinand Eržen idr. S svojim delovanjem so naleteli na velik odpor kraljevih oficirjev, in podofi-

cirjev. Vse grožnje pa vseeno niso zlomile njihove trdne odločenosti.

Nekaj dni pred razpadom Italije so bili v bataljonu deležni celo obiska kralja Petra in njegovega spremstva. Visok obisk naj bi pripomogel k reševanju potaplajoče se barke »kraljevcev«. Po ogledu taborišča je kralj Peter s Perom Živkovičem in celotnim spremstvom prišel mimo kraja, kjer so ravno tedaj obedovali vojaki. Večina se jih za pomemben obisk sploh ni zmenila in se je še naprej, z očitno neprizadetostjo posvečala svojemu obroku hrane. Besen in zaripel v obraz se je general Pero Živković ločil od kraljevega spremstva in zagrabil najbližjega vojaka – Franca Burnika za vrat rekoč: »Zašto se ti ne dižeš kad dode njegovo veličanstvo kralj!« Franc mu je mirno, a brez obotavljanja odvrnil: »Sad jedem«. I pas voli mir kad jede. Nakar je nadaljeval z obedom, ne da bi se zmenil za kričave grožnje generala Pere Živkovića, ki je pobesnel in kričal, da bo že obracunjal s takimi tipi itd. To je bilo le eno izmed presenečenj, ki so mu jih pripravili vojaki, trdno odločeni, da čimprej pridejo v domovino v vrste NOV Jugoslavije. V enem izmed šotorov je Živković našel na častnem mestu Stalinovo sliko namesto kraljeve, in ko jo je hotel odstraniti, ga je z mirnim, opozorilnim nagovorom in naperjeno pištolo v rokah zaustavil Karol Kosmač. Pripetljaji so Živkovića tako presestili, da je njegov govor pred bataljonom izzvenel kot ena sama grožnja. V navalu besa je zbrane vojske ozmerjal z najrazličnejšimi zvdkami in psovskami. Zmerjal jih je, da so banda komunističnih prepečev in jim grozil z ustrelnitvijo vsakega desetega. Vendar teh groženj »kraljevci« niso nikdar uresničili tudi zato, ker jim Angleži tega zaradi svojih spletk, načrtov in političnih manipulacij niso nikoli dopustili.

V oktobru 1943 je bil bataljon premeščen iz Sirije v Egipt – taborišče Gaza. »Kraljevci« so skušali z zadnjimi

močmi prepričevati posamezne vojske, ki so se že opredelili za vstop v NOV, naj se temu odpovedo. Vendar niso zalegle niti lepe besede, še manj pa grožnje. Kmalu je bil znova sklican zbor bataljona, na katerem so bili tudi angleški opazovalci. Zahteve večine Primorcev in Istranov za prestop v NOV Jugoslavije so bile tako močne in odločne, da »kraljevci« niso prišli do besede. Fabjan, Piščanec in Vidmar so javno predlagali, naj bi se vojaki iz bataljona kar v zboru dokončno opredelili, kdo bo vstopil v NOV. Kraljevi oficirji so iz protesta zapustili zborni mesto. Omenjeni trije vojaki pa so bili naslednjega dne klicani na raport in nato odstranjeni v neko opuščeno taborišče.

Boj za pravico do vključitve v NOV Jugoslavije

Karol Kosmač, Boris Mozetič, Alojz Tronkar in Franc Burnik so 7. januarja 1944 pripravili in organizirali 1. četo za raport h komandantu bataljona polkovniku Stropniku. Kljub temu da je komandant bataljona raport odklonil, se niso hoteli umakniti iz bližine dežurnega oficirja, ki jim je v jezi grozil z ustrelnitvijo. Naposled jim je le uspelo izsiliti pogovor s polkovnikom Stropnikom, ki jih je skušal na vse načine prepričevati, naj ostanejo v kraljevem bataljonu. Potem ko mu je Franc Burnik začel pojasnjevati, kako bi se bataljon, sestavljen iz vojakov, ki so se odločili za vstop v NOV, vrnil v Jugoslavijo in se vključil v NOV, je polkovnik razjarjen zalučal kapo po tleh in kričal, da so vsi v veliki zmoti, in zato le onemogočajo, da bi se bataljon nekoč res vrnil v domovino in se bojeval za »pravično« stvar.

Ozračje v bataljonu je postajalo iz dneva v dan vse bolj naelektreno, saj so se 15. januarja 1944 spet prigrasili na raport h komandatu: celotna 1. četa, »vod bacača« in »vod veze«. Ostali so čakali na izid raporta, na katerem so kraljevi oficirji skušali predvsem ugotoviti vodje in pobudnike gibanja za vstop v NOV. Vendar jim to ni uspelo, ker so složno trdili, da se je vsak opredelil po svoji želji in presoji.

Po »majorju« Hribarju se je 18. januarja 1944 prigrasil kar cel bataljon na raport svojemu komandantu polkovniku Stropniku, ki je raport tokrat sprejel, obenem je svoj govor izkoristil za najrazličnejše grožnje proti tistim, ki so se opredelili za vstop v NOV. Slednjim, ki so se odločili za partizane, je ukazal, naj preskočijo peščen »jarek« ostali pa naj bi ostali na svojih mestih. Iz skupine se je izločilo približno 70 mož in med njimi je bil tudi Franc. Morali so oddati bojno opremo in še istega dne so bili premeščeni v notranjost puščave v Geneifo. Polkovnik Stropnik je izdal za njihovo naredbo 429, ki jih obtožuje ubežništva, uskoštva itd.

V novem taborišču v Geneifi so se organizirali kar sami. Uredili so taborišča in razpostavili stražo, ki je bila sprva »oborožena« le s palicami. Šele kasneje so jim Angleži dali toliko pušk, kot so imeli stražarskih mest. Na začudenje Angležev se je v taborišču pojavila jugoslovanska zastava, na kapah ujetnikov pa rdeče peterokrake. Angleži so končno začeli razumeti, da teh fantov ne bo več mogoče zlomiti niti izrabiti za njihove politične in vojaške spletke.

Kasneje so Franca in njegove tovariše odpeljali proti Ismajliji, kjer so se srečali še z drugimi deli enot kraljeve garde – mornarice, letalstva in kraljeve osebne straže. Zavezniki so jih ponovno oborožili in vključili v vojaške vaje njihovih enot.

Ob prihodu oficirjev NOV iz Jugoslavije so se iz prvega odreda NOV Jugoslavije na Bližnjem vzhodu, ki mu je poveljeval kapetan Hubert Najberger, ustanovile posamezne enote. Franc je bil vključen v 1. četo tankovske bataljona in je sodeloval v bojih vse od Dubrovnika, Nevesinja, Mostarja, Bihača, Širokega brega, Gospića, Sušaka, Reke, Bistrice do Trsta. V boju je bil odlikovan z medaljo in ordenom za hrabrost.

Po osvoboditvi je Franc Burnik po svojih močeh in sposobnostih, s svojo družbenopolitično aktivnostjo in delom prispeval h graditvi nove Jugoslavije in k razvoju socialističnega samoupravljanja.

Metka Hvala

Janko Ribič – simbol junaštva prleške mladine

Pri mlinarju Janezu Ribiču v Cezanjevcih je bila znana partizanska postojanka že leta 1942. Njegov svak Jakob Babč iz Cvena je bil prvi sekretar mestnega odbora OF za Ljutomer. Nemci so ga izsledili in ga že 16. oktobra 1941 ustrelili kot prvo žrtev Pomurja.

Ko je jeseni 1942 prišel na področje Slovenskih goric Ivan Nemeč-Vojko, se je takoj povezal z Janezom Ribičem. V delo je vključil tudi Ribičevega sina Janka, ki je postal kurir. Zaupane so mu bile številne odgovorne naloge, vendar se jih ni nikoli ustrašil. Rodil se je 17. 8. 1928 v Cezanjevcih. Pri očetu se je učil za mlinarja, tako je prišel v stik z mnogimi ljudmi.

Narodnoosvobodilno gibanje je na področju Slovenskih goric doseglo v letu 1944 največji organizacijski razmah. Nemci so napeli vse sile, da bi zadušili upor. Poskušali so tudi z zvijačami. Tako so 5. 4. 1944 v partizane preoblečeni gestapovci prišli k Francu Jeseniku na Stari cesti z namenom, da bi se povezali s partizani na Po-

horju. Nakana jim je uspela. V teh dneh se je na tej domačiji v bunkerju zadrževala skupina petih partizanov, ki so čakali na odhod na Pohorje. Nemci so bunker odkrili. Prišlo je do boja, v katerem je padel Janko Slavinec, mlajši iz Cezanjevcev. Druge so Nemci zajeli. V boju je bil ubit tudi gestapovec. Nemci so aretirali celotno Jesenikovo družino. Nekaj dni pred tem dogodkom je odšla Anica Slavinec, sestra padlega Janka, v Maribor, da bi vzpostavila zvezo za odhod petih partizanov na Pohorje, ki so bili v bunkerju pri Francu Jeseniku, pa so jih Nemci med tem časom že odkrili. Ko je Janez Ribič zvedel za dogodka pri Francu Jeseniku, je poslal sina Janka na železniško postajo v Zerin. Tam bi moral obvestiti Anico Slavinec, ki se je tega dne vračala iz Maribora, naj ne gre domov, ker so Nemci pri Francu Jeseniku ujeli skupino partizanov in ubili njenega brata Janka, vse njene domače pa aretirali.

Po opravljeni kurirski poti Janko Ribič ni šel domov,

saj je spotoma zvedel, da je prišlo do spopada med partizani in Nemci na njegovi domačiji. Nemci so namreč 6. aprila 1944 odkrili pri Janezu Ribiču v Cezanjevcih dva partizana, ki sta sprejela neenak boj, v katerem so imeli Nemci velike izgube. Janko se je odločil, da domov ne gre, pač pa se gre posloviti od svojega padlega tovariša Janka Slavince, ki so ga Nemci prejšnji dan ubili in ga prepeljali v mrtvašnico v Cezanjevcih. Za Janka je bilo to usodno. Komaj je vstopil, so ga že aretirali gestapovci. Zaprli so ga v prostore občine Cezanjevci. Začeli so ga zasliševati in pretepali. Stražila sta ga dva znana ljutomerska nacisti Adam Mohr in Milavec. Janko je uporabil zvijačo. Stražarja Milavca je prosil, če sme na stranišče. Ta mu je dovolil. Janko je izkoristil priložnost, iztrgal gestapovcu Milavcu pištolo, ga ustrelil, z drugim strelom ranil še Adama Mohra, skočil skozi okno in pobegnil. Med Nemci je nastala zmešnjava. V prvem trenutku niso vedeli, kaj se dogaja, medtem pa je Janko

že tekkel proti Lokavcem. Zatekel se je k Viktorju Makovcu, kjer se je začasno skril. Ker je mislil, da ni na varnem, se je umaknil na znano postojanko k Francu Filipiču v Vogričevce. Nacist Milavec je med vožnjo v radgonsko bolnišnico umrl, Adam Mohr pa je preživel. Nemci so takoj organizirali hajko za Jankom. Napeli so vse sile, da bi ga izsledili. Cezanjevce so obkolili in iskali hišo za hišo. S seboj so imeli policijske pse.

Na postojanki pri Francu Filipiču se je hotel Janko malo odpocitati. Malo pred njegovim prihodom je s postojanke krenila skupina partizanov. Na prigovarjanje gospodinj je Janko ostal na domačiji, naslednji dan pa je nameraval nadaljevati pot. Odločitev, da ostane, je bila zanj usodna. Okrog 30 orožnikov in gestapovcev je obkolilo domačijo. Janko se je umaknil v kletne prostore in se odločil, da sprejme boj. Hotel je izpolniti obljubo, ki jo je dal očetu, preden je šel na kurirsko pot: »Svabi me živega ne bodo zajeli«. Ko so Nemci pregledali prostore v

hiši, so se odločili, da pogledajo še klet. Janko je nestrpno čakal. Nemci so ga pozivali k vdaji. Ko se je pojavil v kletnih prostorih gestapovec in pozival Janka, naj se vda, je zadonelo Jankovo orožje. Gestapovec se je zgrudil. Janko mu je hitro odvzel orožje in municijo. Nemci so začeli streljati skozi kletna okna v notranjost, Janko jim je odgovarjal. Ko so Nemci spoznali, da mu niso kos, so poslali v klet nekega vaškega fanta, ki naj bi pregovoril Janka k vdaji. Janko o tem ni hotel nič slišati in je odločno nagnal fanta iz kleti. Nemci so začeli metati v kletne prostore skozi okno ročne bombe. Toda Janko je bil hitrejši. Še preden je bomba eksplodirala, jo je zgrabil ter vrغل skozi okno. Nemci so tako zunaj imeli že več ranjenih.

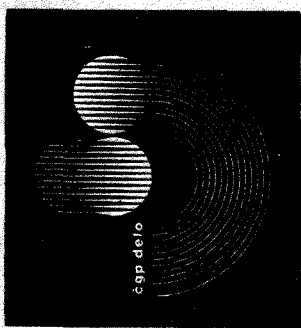
Janko se je bojeval kot lev. Nemci so z raketami klicali na pomoč. Ko je prišla pomoč, so začeli metati v kletne prostore plinske bombe.

Janko se je začel dušiti. Primanjkovalo mu je tudi strelivo. Boj je trajal že več kot štiri ure. Janko se je prebil na skedenj, toda naletel je na oviro. Ko je odtrgal desko od

ograje, so ga opazili Nemci. Rafal iz brzostrelke je končal mlado življenje. Nemci so brčali in tolkli po umirajočem. Mrtvega Janka so odpeljali v Ljutomer in ga razkazovali nacistom. Dva dni je ležal na dvorišču pošte. Nemci so ga zasramovali. Čudili so se njegovemu junaštvu. Eden izmed gestapovcev je po bitki izjavil: »Take fante bi morali imeti mi, in ves svet bi bil naš«. To je vsekakor veliko priznanje za tako mladega kurirja. Skojevec Janko je padel, star komaj 16 let. Truplo so Nemci iz Ljutomera odpeljali na Ptuj in ga zakopali ob ograji ptujskega pokopališča.

Na njegovi rojstni hiši je vzidana spominska plošča, na kateri je napisano: »Rojstna hiša člana SKOJ J. Ribič Janka. Lepo je živeti, toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti«. Vsako leto obišče njegovo rojstno hišo mnogo mladine. Osnovna šola Cezanjevci je poimenovana po Janku Ribiču. Plošča bo večno spominjala mlade rodove na junaški boj kurirja, ki predstavlja simbol junaštva prleške mladine.

Drago Novak

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

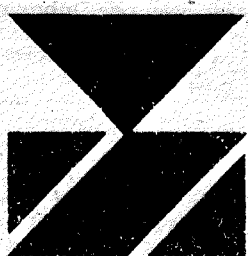
- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Natrijev perborat tehnični
Vodikov peroksid tehnični
Beli lux
Sadolin PX 65 S
Belles impregnacijski grund
Belinka epai
Taninski ekstrakti KPN, KPS
Furfural

belinka

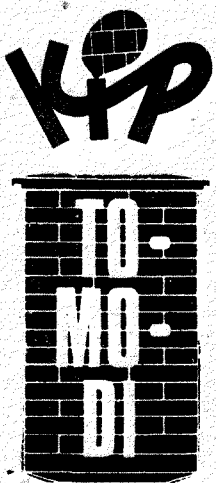
tovarna kemičnih izdelkov, n.o.s.o.
Ljubljana p.p. 5-l
telefon: 061 n.c. 314-177
telex: 31 260 yu bel
telegram: belinka ljubljana

INDUSTRIJA ŠČETK, p.o.
61110 LJUBLJANA, TRPINČEVA 108

TELEFON: n.c. (061) 48-047, dir. 48-233
TELEX: YU ZIMA 31598

ŽIRO RAČUN: 50103-601-15190
p.p. 10

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana - Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

Tovarna kovinskih izdelkov in livarna n. sol. o.

TITAN
KAMNIK

VOJNIK

Mladina in borci
na delovni akciji

Na pobudo ZB NOV Vojnik sta vodstvi KS Vojnik in Škofja vas z družbenopolitičnimi organizacijami 21. maja pripravili delovno akcijo za posipanje ceste od Vojnika na Dobrotinsko-vo domačijo. Delovne akcije se je udeležilo okoli 70 ljudi iz vrst mladine, borcev in ostalih krajanov KS Vojnik in Škofja vas. S prevozi so

Po delu so se pred Dobrotinsko-vo hišo zbrali udeleženci delovne akcije

sodelovali s tovarnjaki dva avto-prevoznika in 10 traktoristov. Komunalno podjetje Celje - Ceste in kanalizacija - pa je s svojo strojno mehanizacijo nakopalo gramoz in nakladalo na vozila. Z veliko delovno vnemo so tako lepo uredili cesto in jo pripravili za dostojno praznovanje krajevnega praznika KS Vojnik in KS Škofja vas 18. junija 1983. Letos bomo skupaj praznovali v Vojniku, in to na Dobrotinski-vo domačiji. Zato smo tudi skupaj šli v to koristno delovno akcijo.

IVAN SEŠEL

CELJE

Pohod »Travnik 83«

Sredi maja je bil že četrti spominski pohod »Travnik 83«, organiziran v spomin na slovensko vojaško partizansko bolnišnico Celje, ki je delovala pod Komnom nad Ljubnim v Savinjski dolini.

Veličasten je bil pogled na osemstoglavo množico, ki se je valila proti znani jarki pri Tratiniku, kjer je bila osrednja proslava. Ob sivolasem borcu je stopal njegov vnuk, bile so šolske skupine, skupine planincev iz Spodnje in Zgornje Savinjske doline, iz Šaleške doline in od drugod.

Udeležence je pozdravil predsednik Planinskega društva Ljubno, ki je poleg OO ZZZB Ljubno organizator pohoda. Osrednji govor je imel Jordan Božo, ki je pred leti dal pobudo za ta pohod. V svojem govoru se je spomnil obletnic, ki jih letos praznujemo.

Ko je govoril o spominski poti 14. divizije, je poudaril, da planinci odklanjamo kritiko, da smo cestarji, češ da spominska pota markiramo po cestah. Res je, tudi tako označujemo poti, je poudaril in se vprašal, če ni prav, da mladino popeljemo do osamelih domačij partizanskih trdnjav in četudi po cesti, ki je te domačije približala dolini?

Zbrane je pozdravila Lili Čerin-Petrič, nekdanja bolničarka. V svojem govoru je poudarila, da je srečna, ker je srečala nekdanje soborce, domačine, planince in najmlajše. Obudila je spomin na čase, ko je kot 17-letna partizanka s 14. divizijo prišla na Stajersko in ostala kot bolničarka v bolnišnici Celje. Po proslavi so se pohodniki napotili k bolnišnici in na Travnik. Pohod je izzvenel v objlubo, da se naslednje leto zopet srečamo.

FRANC JEŽOVNIK

GORIŠKA BRDA

Utrjevanje
prijateljstva

V Goriških brdih je bila 22. maja tradicionalna slovesnost v Gornjem Cerovem in pri Peterne- lu v spomin na žrtve, ki jih je pobesneli nemški okupator zverinsko umoril. Dne 22. maja 1944 so tudi hude boje Briško-beneški odred in enote udarne divizije »Garibaldi-Natisone«. V teh bojih je padlo veliko nemških vojakov. Zaradi sramotnega poraza se je nacistični okupator maščeval nad civilnim prebivalstvom. Pri Peterne- lu je zaprl v hiši 22 domačinov in žive zažgal, na Gornjem Cerovem pa pobil 10 talcev. Delegacije ZZZB NOV in ANPI so položile venec k spomenikom padlim v NOB.

Slovesnosti so se udeležili nekdanji borci BBO, udarne divizije »Garibaldi-Natisone«, predstavniki ANPI, predstavniki DPO občine Nova Gorica, skupščine občine Nova Gorica, borci drugih enot NOV in aktivisti, predstavniki krajevnih skupnosti in veliko število drugih delovnih ljudi in mladine z obeh strani meje iz Italije in Jugoslavije.

Slavnostna govornika pri Peterne- lu sta bila Jože Gačnik in Vanni Padoani, ki a obudila spomine na skupen osvobodilni boj, tovarišstvo, ki je zraslo v tem skupnem boju in ki ga ves povojni čas stalno negujemo, razvijamo in utrjujemo. Posebej sta poudarila prijateljsko sodelovanje ob najbolj odprti meji in nadaljnji skupen boj za ohranitev miru in ustvarjanje sreče za vse človeštvo.

Na slavnostnem prostoru so poleg slovenskih in jugoslovanskih zastav vihrale tudi zastave bojnih enot brigad Garibaldi in državne zastave Italije.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

DOVŽE PRI MISLINJU

Spominsko obeležje za
TV 31 S

V kraju, kjer je delovala kurirska postaja TV 31 S, nameravajo postaviti spominsko obeležje. To bi radi storili še letos, ko bo minilo štirideset let od njene ustanovitve.

Gre za glavno kurirsko postajo, saj je prek nje v letu 1943 potekala edina zveza čez severozahodni del Pohorja. Take postaje so sicer na Pohorju obstajale, vendar šele v letu 1944.

Cez TV 31 S so potovali v glavnem skoraj vsi funkcionarji (partijski, politični, oblastni in vojaški), ki so bili namenjeni v Savinjsko dolino ali pa na Dolenjsko. Tod skozi je šel celo Franc Rozman-Stane. V njeni neposredni bližini je delovala vojaška postaja 1/8. Ker je bilo to območje med seboj zelo povezano, so se tod zadrževali razni partijski in oblastni organi ter druge partizanske ustanove.

Spominsko ploščo bi radi postavili še na Re- kovi domačiji, kjer se je zadrževala vojaška postaja 1/8 od spomladi 1944 do konca vojne.

Kurirji TV 31 so morali pri opravljanju svojih dolžnosti nestrastno prečkati nevarno železniško progo Dravograd-Celje. Za Nemce je bila zelo pomembna, in so jo varovali na več krajih in postavljali ob glavnih prehodih straže ali pa celo zasede. Zaradi tega nameravajo na primer- nem kraju odkriti obeležje.

Vse to pripravljajo za zdaj še sami v sodelovanju z organizacijo ZB NOV in s Koroškim pokrajinskim muzejem revolucije v Slovenjem Gradcu. Pri tem računajo na široko družbeno in gospodarsko podporo.

DRAGO MIKLAVEC

IDRIJSKE KRNICE

Odkritje spominske
plošče

Zadnje dni meseca marca 1945 so nemški okupatorji izvršili še en zločin v Idrijskih Kronicah. Na domačiji pri Kendu na Robeh so umorili štiri člane družine: mater Leopoldo, sina Pavla in teto Ivano. Hči Pavlo pa so odpeljali in jo potem umorili v Kanomli. Oče Franc se je skril v gozdu in se tako rešil. Čez dva dni so se okupatorji vrnili in zažgali domačijo. V nedeljo, 12. junija, bodo v krajevni skupnosti Idrijske Krnice praznovali svoj krajevni praznik, ki ga praznujejo v spomin na žalostni dogodek v juniju 1944, ko so okupatorji v tem kraju morili prebivalce in požigali domačije. Ob tej priložnosti bodo na domačiji pri Kendu odkrili spominsko ploščo žrtvam te družine.

Slovesnost ob odkritju spominske plošče bo ob 11. uri. Nato bo srečanje udeležencev proslave pri planinski postojanki.

JANEZ JERAM

SLOVENJ GRADEC

Skrb za spomenik

Lovska družina Gradišče v Pamečah pri Slovenj Gradcu ima pokroviteljstvo nad spomenikom, posvečenemu v spomin padlemu narodnemu heroju Ignacu Voljcu-Fricu v Trobljah pri kmetu Trbu. Za ta spomenik zelo lepo skrbijo. Pred dnevi so postavili ograjo z udarniškim delom. Tako so onemogočili dostop živini k spomeniku.

STANKO HOVNIK

ČRNI VRH

Vojku v spomin

Dne 21. maja so sredi obširnega gozda na Brinovem griču pri Črnem vrhu odkrili spominsko obeležje, kjer je bil takoj po smrti pokopan narodni heroj Janko Premrl-Vojko. Njegov grob je bil skrit med drevjem, zanj so vedeli le trije njegovi soborci, ki so ga pokopali. Tako je bilo do prenosa njegovih posmrtnih ostankov v

Člani lovske družine po opravljenem udarniškem delu

grobnico narodnih herojev v Ljubljani. Sedaj so postavili obeležje, ki bo pričalo še poznim rodovom, kot je omenil govornik Alojz Krpan-Aleksander na proslavi ob odkritju spominskega obeležja. Spregovoril je tudi Ivan Čuk, tudi Vojkov soborec, ki si je prizadeval za postavitev obeležja. Ob tej priložnosti so odkrili spominsko obeležje tudi na kraju, kjer je stala kurirska karavla 3 (pozneje P 5), ki jo je ustanovil Vojko.

Obeležje je sprejela v varstvo mladina iz Koševnika in Idrijskega loga.

J. J.

KAMBREŠKO

Spominsko obeležje

Dne 8. maja se je na Kambreškem zbrala velika množica ljudi. S tem so pokazali spoštovanje do padlih borcev NOV. Soborci padlih so prihajali celo iz drugih republik in iz zamejstva. Ta dan so odkrili kar tri spominska obeležja na Kambreškem.

Odbor 2. bataljona 2. brigade VDV je pri Vo- grinkih odkril spominsko obeležje trem svojim borcem. Krajevna skupnost Kambreško je s svojim trudom in prizadevnostjo na Srednjem pridobila nov lep kulturni dom. Nanj so pritrdili ploščo z imenom prvega tamkajšnjega aktivista, ki so ga ujeli fašisti, ga nečloveško mučili ter ga ubili. Po njem so poimenovali ta dom.

Odbor partizanskih kurirjev za severno Pri- morsko je na Srednjem pri Kambreškem na lovski koči odkril spominsko obeležje partizan- ski kurirski postaji P-25 a in padlemu kurirju.

Ta kurirska postaja je bila ustanovljena 1943. leta, maja istega leta so fašisti ujeli kurirja Fran- ca Dugarja-Frančka in ga tako hudo mučili, da je izkrmavel.

Ob tej priložnosti so kurirji jubilanti prejeli kurirska priznanja in kurirske znake.

Odbor partizanskih kurirjev se zahvaljuje kra- jevni skupnosti Kambreško in lovčev lovske družine Kanal za dobro organiziranost in sode- lovanje, prosvetnim delavcem šole Kanal za kulturni program, odboru VDV bataljona, pripadnikom ljudske armade in vsem, ki so kakor- koli sodelovali pri proslavi.

Odbor partizanskih kurirjev
za severno Primorsko

JESENICE

Izlet v Metliko

Člani aktiva ZB NOV železničarjev Gorenjske so se 7. maja udeležili izletav partizanske Metli- ko. Ogledali so si tovarno Beti, vinsko klet in zelo zanimiv Pokrajinski muzej. Udeleženci so

Del udeležencev izleta pred poslopjem, v katerem je delovala oficirska šola Glavnega štaba NOV in POS.

si ogledali poslopje, kjer je med NOB delovala oficirska šola Glavnega štaba NOV in POS.

Dogovorili so se, da bodo 20. avgusta pripravili drugi izlet, in sicer v Mozirje, kjer si bodo ogledali nasade rož v Savinjskem gaju, spome- nik padlim kurirjem in druge zanimivosti kraja iz NOB.

BRANKO BLENKUŠ

RIBNO

Peti partizanski tabor

V petek, 3. junija, bo v Ribnem pri Bledu pod ribensko goro 9. partizanski tabor heroj Tonček. Tabora se bodo udeležili učenci in učenske sed- mih razredov osnovnih šol radovljiške občine. V vsaki šoli se bodo sedmi razredi razvrstili v vode, ki bodo sestavljali četo. Vse čete pa se bodo oblikovale v partizanski odred. Tabor bo vodil štab odreda. Učence in učencele bodo izvoli- li iz svojih vrst tudi komandirje vodov, čet, ko- misarje čet, bolničarje in intendante. V pomoč bodo mentorji, in sicer rezervni vojaški stareši- ne iz radovljiške občine.

Pozdravni govor bo imel predsednik sveta za SLO in DS občinske skupščine Radovljica. O življenjski poti narodnega heroja Antona Dež- mana Tončka bo govorila predsednica OK ZSMS Radovljica. O vojaških šolah in vojaških poklicih se bo pogovarjal Jakob Vidic. Rezervni vojaški starešine bodo čez dan seznanili učence. z vojaškim orožjem in opremo ter tehniko stre- ljanja. Imeli bodo tudi kviz tekmovanja o raz- stavljanju orožja, nudenju prve pomoči in stre- ljanju z vojaško puško. Učenci vsake šole bodo imeli tudi desetminutni kulturni program, ki ga bo ocenjevala posebna strokovna komisija. Če bo slabo vreme, bo partizanski tabor preložen na deseti junij 1983.

Program je pripravila komisija za LO in DS in druge družbene dejavnosti pri predsedstvu ob- činske konference Zveze rezervnih vojaških starešin Radovljica.

CIRIL ROZMAN

JELOVICA

Partizanski dom
Vodiška planina

Partizanski dom Vodiška planina na Jelovici sodi med tiste prijetne počitniške domove, ki jih zlasti radi obiskujejo bolniki s srčnimi mot- njami, in vsi, ki želijo počivati v lepem gozdnem gorskem svetu. Dom stoji na 1.118 metrov nad- morske višine v izredno lepem naravnem oko- lju sredi gozdov, odkoder je lep razgled po Go- renjski. Od tu so možni daljši in krajši sprehodi po krajih, znanih iz NOB. Nič čudnega torej, če je partizanski dom pribežališče številnih izletni- kov, planincev in dopustnikov, ki jim prijazni delavci doma postrežejo z odlično in poceni domačo hrano.

Dom upravlja upravni odbor pri občinskem odboru ZZZB NOV Radovljica, ki je že v aprilu razposlal vsem občinskim organizacijam ZZZB NOV in nekaterim turističnim letošnje cenike gostinskih storitev. Dom je za goste odprt že od 1. maja, ko so prišli prvi obiskovalci.

Tudi letošnje cene storitev so precej pod pov- prečjem podobnih gostinsko-turističnih objek- tov. Za celodnevno oskrbo - penzion je potreb- no odšteti članom ZZZB NOV in njihovim svoj- cem od 460 do 520 dinarjev, za njihove otroke od 3 do 10 let starosti pa od 340 do 400 dinarjev. Za nečlane in druge goste je cena dnevne oskrbe od 540 do 580 din, za njihove otroke pa od 400 do 440 dinarjev. Dom bo odprt za goste vključno do 15. oktobra.

JR

LJUBLJANA ŠIŠKA

Balinarsko
tekmovanje

V športnem programu občinske zveze Dru- štev upokojencev Šiška za leto 1983 je zajetih več prijateljskih športnih srečanj. Eno zadnjih srečanj je bilo v počastitev 27. aprila dneva OF in 1. maja, ko so upokojenci športniki iz Šiške priredili medobčinsko tekmovanje v balinanju. Pri tem tekmovanju so sodelovale ekipe: Ljub- ljana Vič-Rudnik, Center, Bežigrad in priredi- telj iz Šiške. Upokojeni športniki se radi udele- žujejo prijateljskih športnih srečanj. Najboljši tekmovalci so prejeli lepa priznanja - lesene vaze z vgraviranim dnem zgodovinskih prazni- kov.

VINKO BOVCON

Odbor za Pohod po poteh
partizanske Ljubljane

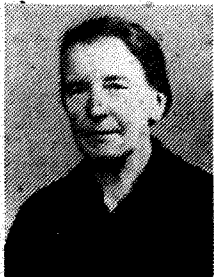
Poročilo

o javnem žrebanju dobitkov loterije 27. Pohoda po poteh partizanske Ljubljane, ki je bilo 17. maja 1983 v Ljubljani

srečke, ki se končujejo na številko	so zadele dobiček din
090	300
630	1.000
14170	3.000
42870	3.000
59730	2.000
751	400
29101	4.000
015941	10.000
027491	150.000
039691	10.000
080451	20.000
198911	10.000
76522	5.000
195902	50.000
013	400
313	300
523	500
117873	100.000
84	200
474	400
11154	2.000
56924	2.000
54885	3.000
77125	5.000
036655	10.000
52466	3.000
53847	2.000
64707	2.000
014617	300.000
08	200
288	500
808	300
51488	3.000
48669	4.000
109849	10.000
195709	30.000

Dobitke izplačuje na podlagi uradne žrebne liste odbor za Pohod po poteh partizanske Ljubljane, Ljubljana, Gregorčičeva 15, vsak dan, razen sobote in nedelje, od 8. do 13. ure. Do 20. junija pa še vsak torek in četrtek od 16. do 18. ure. Dobitke do 10.000 din izplačuje odbor brez odbitka, dobitke nad 10.000 din pa z odbitkom davka na dobitke pri igrah na srečo. Dobitniki lahko pošljejo srečko v izplačilo s priporočenim pismom. Izplačilo dobitkov zaslara v 60 dneh od dneva javne objave poročila o žrebanju.

Komisija za loterijo

Pavla Potočnik

Marca smo se borci Minerskega voda Grintovec, Gorenjskega odreda in številni vaščani poslovali na pokopališču v Bukovščici nad Selško dolino od partizanske mame Pavle Potočnik. Rodila se je pred 83-letji na Gorepcih. Že 1941. leta so na njihovi domačiji sprejeli prve jeseniške komuniste. Leta 1943 ji je padel mož, bорец Prešernove brigade in ostala je sama z dvema otrokoma. Vso vojno je živela v nenehnem strahu pred okupatorji. Malo pred koncem vojne so odpeljali hčerko in jo mučili. Gorenjski partizani je ne bomo pozabili.

Ludvik Pavlin

Na Ravnah na Koroškem smo se poslovali od Ludvika Pavlina, rojenega 1915. leta v Križah pri Trzinu. Z NOG je začel sodelovati spomladi 1943. leta in se priključil borcec 1. koroške čete. Bil je kurir in v zimni 1943/44 je bil poslan na Dolenjsko v politični tečaj. Nato je delal v organih UDV. Pred upokojitvijo je bil inšpektor PLM. Bil je nosilec šestih državnih odlikovanj. Razen tega je prejel posebno priznanje takratnega državnega sekretariata za notranje zadeve SRS, plaketo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in srebrno značko OF.

Ivana Komovec

Na pokopališču v Planini pri Rakeku smo se marca poslovali od Ivane Komovec, rojene Milavec 1904. leta v Ivanjem selu. Leta 1942 je začela aktivno sodelovati z OF. Veliko je pomagala z obveščevalnim delom, prenašanjem pošete in obvestil. Njena hiša je bila vedno odprta borcec in terenskimi delavcem. Po osvoboditvi je bila aktivna družbenopolitična delavka. Bila je odlikovana.

Albert Pragar

Od Alberta Pragarja smo se poslovali marca na zagorskem pokopališču. Rodil se je 1910. leta v Kisovcu. V NOV se je aktivno vključil 1944. leta v 10. ljubljansko udarno brigado. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan.

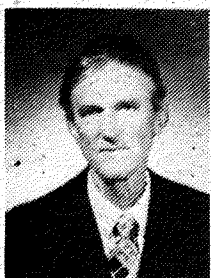
Lukvik Velikonja

Na pokopališču v Idriji smo se marca poslovali od Ludvika Velikonje, rojenega 1897. leta v Kozmarici pri Mostu na Soči. Skupaj z ženo sta 1943. leta začela delati za NOG in bila aktivista OF. Po vojni je veliko prispeval pri obnovi mesta in vasi in je bil med prvimi razglašen za udarnika dela v Sloveniji.

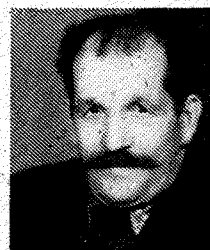
Andrej Brezavšček

Januarja je umrl Andrej Brezavšček iz Sempetra pri Novi Gorici. Rodil se je pred 75. leti v vasi Zavrh nad Kanalom. Avgusta 1942. leta je začel aktivno in organizirano delati za NOG, bil je ekonom in član gospodarske komisije. Konec leta je bil aretiran in zaprt. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in vstopil v Dolomitski odred. Leta 1944 je postal član ZK. Po vojni je opravljal vrsto odgovornih nalog.

Milan Petrovčič

Aprila smo se na Vogrskem poslovali od Milana Petrovčiča, po domače Slavčevega. Rodil se je 1915. leta. Oktobra 1940. leta se je poročil in že naslednji mesec je kot vojak moral na skrajni Jug. Domov se je vrnil 1943. leta. Kot bорец Gradnikove brigade je bil februarja 1944. leta ranjen in poslali so ga na zdravljenje v bolnišnico Franjo. Pred leti je bil predsednik krajevne organizacije ZB NOV.

Janez Jakopin

Novembra lani smo se v Grosupljem poslovali od aktivista Janeza Jakopina, rojenega 1903. leta v Bizoviku. Leta 1942 je začel organizirano delati za NOB, povezan je bil s komunisti, raznašal je razno literaturo. Bil je aktiven družbenopolitični delavec in član ZK. Za svoje aktivno delo je bil tudi odlikovan.

Virgilij Koos

Na šempetrskem pokopališču smo se januarja poslovali od Virgilija Koosa, rojenega 1899. leta v Pulju. Bil je mornariški tehnični risar. Po kapitulaciji Italije je v ladjedelnici v Maltakonu začel aktivno in organizirano delati za NOB. Zbiral je orožje, denar, hrano in drugače pomagal NOG. Bil je aktiven član OF. Od njega smo se poslovali v Stari gori.

Anton Menegali

Februarja smo se na pokopališču na Polici poslovali od Antona Menegali, rojenega 1904. leta v Stangi pri Litiji. Ker doma ni dobil dela, je z ženo odšel v Srbijo in naprej v Francijo in Čehoslovaško. Leta 1943 se je vrnil domov in začel organizirano delati za OF. Pri miniranju proge je bil ujet in zaprt na Urhu in v šempetrski kasarni.

Jože Lasnik

Na pokopališču na Blejski Dobravi smo se marca poslovali od Jožeta Lasnika, rojenega 1910. leta na Jesenicah. Vse svoje delo je posvetil železarnstvu. Leta 1942 se je vključil v Prešernovo brigado.

Franc Lotrič

Na Jesenicah je umrl Franc Lotrič. Najprej je bil aktivist, potem pa je vstopil v NOV in bil minerec v Gorenjskem in Škofljokem odredu, nato pa v 2. diviziji korpusa narodne obrambe.

Antonija Čermelj

V Vrtovinu je decembra lani umrla Antonija Čermelj. Rodila se je 1921. leta. V NOG se je vključila kot mladinka 1942. leta. Leta 1943 je bila aretirana in zaprta v italijanskih zaporih. Po kapitulaciji Italije se je vrnila in nadaljevala delo za NOB.

Alojzija Ocvirk

Na celjskem pokopališču smo se januarja poslovali od Alojzije Ocvirk, rojene 1901 v Zagradu pri Celju. Svoje tri otroke je vzgajala v naprednem revolucionarnem duhu. Starejši sin je padel v NOB. Bila je skrbna in aktivna družbena delavka.

Marjana Šeligo

Februarja smo se na ljubljanskih Zalah poslovali od Marjane Šeligo, rojene 1911. leta v Pregradu. Med NOB je sodelovala z OF, od maja 1944. leta je bila v odboru SPZZ.

Franc Erjavec

Konec marca smo se v Spodnji Idriji poslovali od Franca Erjavca. Že septembra 1942. leta je vstopil med aktiviste OF in septembra istega leta je postal bорец Vojkove brigade. Gradil je partizansko bolnišnico Pavla in druge objekte za potrebe NOV. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Tomaž Habjan

Umrl je bорец in interniraneц Tomaž Habjan iz Vošč pri Radovljici. Bil je bорец Prešernove brigade in aktivist od leta 1943, ko je bil ujet in interniran v Dachau.

Katarina Javornik

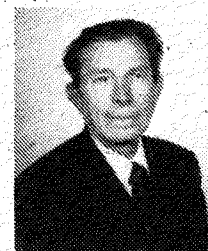
Februarja smo se poslovali od Katarine Javornik, rojene 1892. leta v Blečjem vrhu pri Polici. Med NOB je bila družina pomagala partizanom in zaradi sodelovanja je bila tudi vsa družina odpeljana v internacijo v Gonars. Po vrnitvi iz internacije so nadaljevali z delom za OF. Hčerka je bila med partizani, mož je bil v taborišču v Dachau.

Rafael Ječič

Aprila lani je umrl Rafael Ječič, rojen 1904. leta v NOG je v Zavinem začel sodelovati 1941. leta in bil vedno v stiku z aktivisti. Leta 1942 je bil vojaški referent pri terenskem odboru in 1943. leta je bil aretiran, zaprt v goriških in tržaških zaporih, od koder se je vrnil po kapitulaciji Italije. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod. Od njega smo se poslovali na pokopališču v Šmarjah.

Anton Gris

V Grosupljem smo se septembra lani poslovali od Antona Grisa, rojenega 1905. leta na Perovem. Že 1941. leta je začel delati za OF. Po kapitulaciji Italije je odšel med partizane najprej k železniški brigadi in kasneje v Gubčevo in Belokranjski odred. Bil je odlikovan.

Albin Podržaj

Od Albina Podržaja smo se poslovali septembra lani v Grosupljem. Rodil se je 1905. leta na Perovem. Delal je v tovarni Motvoz in platno in že pred vojno je bil član sindikata. Za NOV je začel delati 1941. leta, v začetku 1942. leta je bil povezan z rajonskim odborom OF Polica. Septembra istega leta je bil aretiran in odpeljan na Rab. Po kapitulaciji Italije je vstopil v Rabsko brigado. Zaradi slabega zdravja je prišel domov in delal z odborom OF. Leta 1944 je bil ponovno aretiran in odpeljan v Dachau.

PRAVNI SVETOVALEC

L. R. M.: Nameravate prodati počitniško hišico in si za izkupiček kupiti stanovanje. Ali boste pri prodaji hišice oproščeni prometnega davka?

Odgovor: Davek na promet nepremičnin se med drugim ob določenih pogojih ne plača od kupnine za prodajo stanovanjske hiše ali stanovanja, ki jo prodajalec uporabi za nakup ali gradnjo stanovanjske hiše ali stanovanja, ne pa torej tudi od kupnine za prodajo počitniške hiše ali stanovanja.

S. S. OŠ.: Ste 70% vojaški vojni invalid, in sicer zaradi izgube enega očesa in poškodbe glave. Ali ste upravičeni do regresa pri nakupu osebne avtomobila?

Odgovor: Pravico do povračila (regresa) pri nakupu motornega vozila imajo le vojaški invalidi, pri katerih je vojaška invalidnost v tem, da imajo spodnje okončine okvarjene najmanj za 60% ali da imajo zgornje okončine okvarjene najmanj za 80% ter slepi invalidi.

Z. S. Radi bi vedeli, kateri borci NOV so po novem zakonu o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja upravičeni, da se jim odmeri pokojnina na podlagi mesečnega povprečja osebnih dohodkov, ki so jih dosegli v katerikoli zaporednih petih letih zavarovanja?

Odgovor: Navedena določba 2, odstavka 53. čl. novega zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, po kateri se lahko za ugotovitev pokojninske osnove vzame – kolikor je za zavarovanca ugodnejše – najugodnejše mesečno povprečje osebnega dohodka iz katerikoli petih let zavarovanja, velja le za borce NOV pred 9. 9. 1943, to je za borce, ki so stopili v narodnoosvobodilni boj, oziroma ki so začeli aktivno in organizirano delati v narodnoosvobodilnem boju pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943 ter jim je ves čas od 15. 5. 1945 nepretrgano štet dvojno v posebno dobo.

P. S. V. Ali se šteje v zavarovalno dobo tudi čas, prebit v delovnem razmerju z manj kot polovico predpisane polnega delovnega časa?

Odgovor: Novi zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki se bo začel uporabljati 1. julija 1983, je opustil dosednji pogoj za vsotetje časa, prebitega na delu z nepopolnim delovnim časom, to je, da mora zavarovanec delati najmanj s polovico predpisane polnega delovnega časa. Po novem zakonu (64. člen) se namreč vštevja v zavarovano dobo tudi čas, prebit v delovnem razmerju z nepopolnim delovnim časom – ne glede na njegovo dolžino, in sicer s trajanjem, ki ustreza skupnemu številu ur takšnega dela v vsakem posameznem letu, preprčunanih na poln delovni čas.

A. M. K. Ste uživalka družinske invalidnine po pokojnem očetu. Ali je res, da boste izgubili to pravico, če se boste poročili, in sicer čeprav ste študentka in se nameravate poročiti s študentom?

Odgovor: Sklenitvijo zakonske zveze izgubijo otroci pravico do družinske invalidnine – razen če so to pravico pridobili, oziroma jo obdržali, ker so pridobitno nezmožni.

I. N. M. Kot civilni invalid V. skupine – 70-odstotno invalidnost – prejemate civilno invalidnino. Radi bi vedeli, koliko znaša letos ta invalidnina?

Odgovor: Civilna invalidnina znaša 50 odstotkov vsakoletnega mesečnega zneska osebne invalidnine po predpisih o vojaških invalidih, in sicer za civilne invalide V. skupine 50 odstotkov vojaške invalidnine V. skupine. Ker znaša od 1. januarja 1983 dalje osebna invalidnina vojaškega invalida V. skupine – 5.480. dinarjev mesečno, znaša torej od navedenega dne dalje civilna invalidnina civilnega invalida V. skupine – 2.740. dinarjev mesečno.

Vabila

V Novi Gorici bo 11. septembra osrednja proslava 40. obletnice ustanovitve 9. korpusa in priključitve Slovenskega primorja Jugoslaviji.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije vabi vse borce enot sestava divizije, da se udeležite proslave. Udeležbo prijavite odboru skupnosti borcev enote, kateri pripadate. Vsak se priključi samo eni enoti.

Odbori skupnosti borcev morajo zbrati podatke do 15. junija 1983, da bi organizatorji lahko določili prostor za borce posamezne enote na prireditvenem prostoru. Odborom je treba prijaviti tudi način potovanja (osebni avto, avtobus, vlak). Prevoz z vlakom iz Ljubljane prek Jesenic in prek Postojne bo organiziral centralni odbor. Avtobuse pa naj bi organizirali občinski odbori ZZZB NOV, za borce enot in druge udeležence proslave.

Za prehrano bo poskrbljeno tudi tako, da bo možno nabaviti poseben paket s hrano in pijačo.

Natančnejša navodila boste dobili pri odbori skupnosti borcev in organizacijah ZZZB NOV.

Odbor skupnosti borcev
31. divizije NOV

Drugi plenum partizanskih učiteljev Primorske

Odbor skupnosti partizanskih učiteljev Primorske vabi vse nekdanje partizanske učitelje, ki so med NOB poučevali na partizanskih šolah na Primorskem, da se udeležijo 2. plenuma, ki bo pod pokroviteljstvom občinske skupščine Postojna v Postojni 4. junija 1983 v jamski restavraciji z začetkom ob 10. uri.

Odbor PUP

Vabimo borce 5. slovenskega partizanskega bataljona – 1. dolenskega bataljona na 2. občni zbor in 3. zbor skupnosti borcev bataljona, ki bo v soboto, 4. junija, na Mirni, s tem programom:

- ob 9. uri zbor borcev bataljona pred staro osnovno šolo,
- ob 10. uri odkritje spominskega obeležja padlim borcem in aktivistom NOB v parku pred novo osnovno šolo, podelitev domicila SO Trebnje našemu bataljonu,
- ob 10.30 uri otvoritev razstave v avli nove osnovne šole,
- ob 11. uri 2. občni zbor in zbor skupnosti borcev bataljona v veliki dvorani doma Partizan.

Odbor skupnosti borcev
bataljona

Vabimo vas na 1. zbor borcev 4. bataljona 2. brigade VDV NO, ki bo v nedeljo, 5. junija 1983, ob 15. uri pri osnovni šoli na Vogrskem. Program zboru vsebuje:

- pozdravni govor predstavnika KS Vogrsko,
- sprejem pravilnika skupnosti borcev 4. bataljona VDV NO,
- volitve odbora skupnosti borcev bataljona,
- slavnostni govor generalpolkovnika Branka Jerkiča,
- podelitev značk OF aktivistov z Vogrskega,
- kulturni program

Po kulturnem programu bo tovariško srečanje borcev in krajanov, partizanski gozlaž in plesna zabava na prostem. Prireditve bo ob vsakem vremenu. Preživeli borci bataljona, udeležite se zboru v čim večjem številu!

Odbor 4. bataljona VDV
NO

Kot vsako leto bo tudi letos tradicionalno srečanje nekdanjih političnih zapornikov, internirancev in izgnancev ter drugih borcev Slovenije z mladino na Ljubelju.

Srečanje bo v soboto, dne 11. junija 1983, ob 10. uri s pestrim kulturnim programom, ki ga pripravljajo skupaj z občino Trzica občina Ljubljana Siska, kjer bo med drugimi nastopal tudi naš priznani Partizanski pevski zbor.

Letos Francozi proslavljajo 40. obletnico, ko so prišli kot interniranci na Ljubelj, zato so sporočili, da bodo prišli na srečanje v večjem številu. Prvič pa bodo na srečanju navzoči tudi Norvežani.

Ker za srečanje ne bomo pošiljali posebnih vabil, vabimo nekdanje politične zapornike, internirance in izgnance ter druge borce, zlasti pa mladino, da se srečanja udeležijo.

Na srečanju bodo na voljo posebne brošure. Memento in posebne značke, poskrbljeno pa bo tudi za prehrano in pijačo. Po programu si bodo navzoči lahko ogledali notranjost karavle, ki nosi ime maršala Tita, in pred njegov spomenik polagali tudi cvetje.

Komisija za bивše politične zapornike, internirance in izgnance pri predsedstvu RO ZZZB NOV SLOVENIJE

Obvestilo

Borcem južnoprimorskega odreda 9. korpusa NOV in POJ

Letos praznujemo 40. obletnico ustanovitve odreda. Predvidoma se bomo zbrali 28. avgusta v Hruševici, kjer naj bi na ta dan odkrili spominsko ploščo – Obeležje o ustanovitvi odreda. Ob tej priložnosti bodo podeljene tudi spominske medalje. Ker bosta na medalji vgravirana ime in priimek, bodo medaljo takrat dobili le tisti borci JPO, ki jih ima domicilni odbor v svojem seznamu. Vsak upravičenec naj se zato brezpogojno prijavi področnemu odboru JPO, in to na enega izmed naslovov:

1. Miro Sražin, Nova Gorica, Cankarjeva 44
2. Joško Šuka, Koper, Gažon 3
3. Viktor Volk, Ljubljana, Zarnikova 9
4. Anton Ostrouška, Sežana, Občinski odbor ZZZB NOV

5. Zamejski borci naj se prijavijo pri svojih sekcijah VZPI-ANPI, ali pa na Pokrajinskem odboru, tel. 730-306 ob uradnih urah.

Kdor se bo prijavil do 30. junija, bo prejel spominsko medaljo že 28. avgusta v Hruševici, drugi jo bodo dobili kasneje. V prijavi naj vsak navede tele podatke: 1. priimek in ime, 2. rojstne podatke s krajem rojstva, 3. današnji naslov, 4. enoto in čas, ki ga je prebil v JPO, 5. po možnosti še kakega sotorca iz JPO z njegovim današnjim naslovom.

Za padle in umrle borce JPO pa prosimo, da pošljejo prijave njihovih bližnjih sorodnikov.

V Kobjeglavi že nekaj let gradijo kulturno-sportni objekt, ki bo nosil ime Južnoprimorskega odreda. V domu bo urejena tudi posebna spominska soba za JPO. Ob sprejemu gradbenega programa se je odbor zavezal, da bo vplival na svoje člane – bivše borce JPO – da bi po svoji moči pomagali vaščanom Kobjeglavi pri urenitvi gradnje. Dom je danes že pod streho in delno urejen, za dokončno ureditev pa so potrebna še precejšnja sredstva.

Ker bodo stroški izdelave spominske medalje razmeroma veliki, bo moral vsak posameznik prispevati okoli 100 dinarjev. Pri vplačilu znaka za medaljo pa prosimo, da bi še vsak nekaj dodal za dom v Kobjeglavi. Vplačila bodo sprejemali področni odbori, vsak prijavitelj pa bo o tem pravočasno obveščen.

Domicilni odbor JPO

Dopolnilo k članku Ob 40. obletnici požiga Toškega čela

V 11. številki TV-15 z dne 17. marca 1983 je na 8. strani pomanjkljivo objavljeno. Kurirji, ki so navedeni v omenjenem članku, so bili: 1. Pavle Zibelnik, sedaj stanuje na Glinah pri Podutiku, še živi; 2. Drago Čihak, Kočevje, Ljubljanska cesta 59, še živi; 3. Tonček Kovač iz Kosez pri Ljubljani, že pokojni.

Javko pri Krašcu smo ustanovili mi trije. Tam smo pošto in literaturo – Poročevalca sami tiskali pri Krašcu v Dravljah in Dolnicah ter jo tudi sami odnašali na Gorenjsko. Javka je bila nad Mednom v bunkerju pod smreko, druga javka pa je bila v Babnem dolu pri Medvodah v starem mlinu. Poleg prenašanja pošte smo vodili tudi ljudi na Gorenjsko, med njimi tudi Toma Brejca, pokojnega. Poleg bunkerja, kjer je bil CK, je bil še nek bunker pod kozolcem, kjer so bile shranjene hrana in obleka ter razne druge vrednostne stvari. Tretji bunker pa je bil v bližini Kraščeve hiše, koder je bila tiskarna ter pribežališče za ilegalce in ranjence.

Prav bi bilo, da bi ZB NOV Podutik povabila na proslavo krajevnega praznika Podutik tudi omenjena dva še živeča tovariša, ki bi vam lahko dala še več podatkov za »pomnike« NOV.

Drago Čihak

Poizvedba

Jože Kolenc, borec 3. čete 2. bataljona Gorenjskega odreda, je bil ranjen 19. aprila v Povljah pod Storžičem (občina Kranj), umrl pa je 20. aprila 1944 v Ambulanti F-Košuti pod Storžičem, kjer je verjetno še vedno pokopan. Letos urejamo grobišče te bolnišnice, zato prosimo za rojstne podatke Jožeta Kolenca, ki je bil nosilec ročnega minometra. Podatke pošljite na Zavod za spomeniško varstvo v Kranju.

V grobnici pri spomeniku padlim borcem in ZFN v Rušah je pokopanih 28 borcev NOV in štiri žare s posmrtnimi ostanki žrtve fašističnega nasilja. Med njimi je deset borcev Šerčerjeve brigade, ki so padli v boju pri Sokolskem domu na Pohorju (3. 9. 1944).

Na slovesnost ob odkritju grobnice želi KO ZB NOV Ruše povabiti svoje pokopanih borcev. Podatkov nimamo o svojcih teh padlih borcev Šerčerjeve brigade:

– Aleksander ČUK, roj. 12. 11. 1922, Bilje – Gorica, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto.

– Franc FRESAR, roj. 2. 10. 1907, Kalše, zadnje bivališče pred vstopom v NOV – Ritoznj.

– Jože JURIC, roj. 25. 9. 1912, Graz, zadnje bivališče pred vstopom v NOV Fram 29

– Franc KMETEC, roj. 14. 1. 1912, Pretež – Češnjec, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto

– Franc NOVAK, rojen 23. 12. 1912, Lesno brdo, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto

– Albert NEŽMAN, rojen 8. 12. 1911, Kostrivnica, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto

– Jože REPNIK, rojen 13.3. 1923, Pameče – Slovenj Gradec, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto

– Franc SERSEN – Srečko, rojen 20. 3. 1921, Klanc, zadnje bivališče pred vstopom v NOV Gornje Mlake

– Viktor TURINŠEK, rojen 2. 12. 1907, Šmohor – Rogaska Slatina, zadnje bivališče pred vstopom v NOV isto

– Franc URANKAR, rojstni podatki niso znani, doma nekje pri Kaniku, takrat star okoli 26 – 30 let.

Prosimo vse svojce, da nam čimprej sporočijo svoje naslove (pisno ali po telefonu): OBČINSKI ODBOR ZZZB NOV MARIBOR – RUŠE, Trg vstaje 11 – Ruše, telefon 062-661-311.

Sprejem v mladinsko organizacijo
Novim nalogam in ciljem naproti

To je samo eden od številnih sprejemov pionirjev v mladinsko organizacijo, ki so se kakor vsako leto tudi letos ob 25. maju zvrstili po vsej domovini, samo eden iz niza slovesnih trenutkov, s svežo mladinsko izkaznico v rokah in z rdečim negelnim in potem »Obljubim...«, zaprisega zvestobe domovini, zvestobe mlade generacije, poroka naše prihodnosti. Sredi kočevskih gozdov, na Glazuti, so ta trenutek doživeli sedmošolci iz ljubljanske osnovne šole Jože Moškič. Trije avtobusi so odpeljali pionirje – vrnilo so mladince. Spremljal pa jih je še cel avtobus borcev iz njihovega šolskega okoliša. Ko so me povabili s seboj, so sedmošolci poprosili: »Bomo lahko zapisali o našem sprejemu za TV-15?« V jarki osnovni šoli imamo namreč zelo pridne in redne dopisnike naše mladinske strani. Seveda lahko; z veseljem. In Nena Dokuzov že poroča:

»Petindvajseti maj – rojstni dan našega vzornika, učitelja, prijatelja – tovariša Tita.

Postati mladinec je velika čast

Ta dan je še posebej pomemben za vse sedmošolce, saj vstopajo v mladinsko organizacijo. Tudi v naši šoli je bilo letos prejetih 117 pionirjev. Sprejem smo organizirali sredi kočevskih gozdov, v zibelki slovenskega partizanstva. Prav zato je bil ta dogodek za nas še pomembnejši in nam bo ostal še bolj trdno v spominu. Še lepši pa so nam ta trenutek naredili s svojo prisotnostjo člani ZB NOV naših KS, predsednik ZZZB

Srečni, polni velikih doživetij in vtisov smo se vrnili domov, novim nalogam in ciljem naproti.

Stopala sem z njimi navkreber in premišljala: Pred šestimi leti so bili kot cicibani sprejeti v pionirsko organizacijo, zdaj so tik pred tem, da postanejo mladinci. Le kakšni so njihovi občutki? »Kakor da pričakujemo nekaj velikega, se zdi,« so dejali, »in vendar smo prav takšni kot prej; morda le dolžnost več, dolžnost, ki nas zavezuje z zrelostjo.«

Doslej so naloge opravljali v okviru pionirskega odreda Karel Destovnik-Kajuh, v pionirski organizaciji, ki ima svojo preteklost v najsvetlejši zgodovini našega naroda, med narodnoosvobodilnim bojem. Takrat so bili pionirji kurirji, obveščevalci, zbiralci potrebnega materiala, borci. Po vojni so pomagali pri obnovi porušene domovine. Danes so domovini potrebni delavci vseh vrst, delavci, ki delajo zato, da bi bilo življenje za vse ljudi na svetu srečnejše. Zato pa je delavcem potrebno znanje, ki si ga pridobimo z učenjem. Tu imajo svoje mesto pionirji.

»Kot ena izmed družbenopolitičnih organizacij v šoli,« pripovedujejo pionirji odreda Karel Destovnik-Kajuh, »smo poleg učenja skušali izpolnjevati še druge zaupane nam naloge: razvijali smo samoupravne odnose, aktivno smo delovali v okviru občine, sodelovali na tekmovanjih pionirjev na vseh področjih, organizirali smo solidarnostne akcije, redno smo spremljali pot kurirčkov torbice, udeleževali smo se pohodov Po poteh spominov in tovarštva, sodelovali na spominskih slovesnostih, vestno smo izpolnjevali vse naloge našega delovnega koledarja.« Za svoje delo so večkrat prejeli občinsko priznanje. Pri vsem tem jim ni ostalo neznano delo mladinske organizacije, zato so tega dne ob sprejemu v organizacijo mladih pripravljeni stopili pred nove naloge, pripravljeni in z novim poletom za še svetlejšo in bogatejšo prihodnost.

Mladinska organizacija je fronta celotne mlade generacije, ki se je opredelila za socializem, za družbo, v kateri ne bo prostora za kakršnokoli izkoriščanje človeka po človeku. Mladinska organizacija prinaša veliko možnosti za uveljavitev, obenem pa terja resno delo. Ob pravice postavlja dolžnost. Dolžnost vseh mladih pa je, da nadaljujejo delo, ki so ga začeli njihovi starši med narodnoosvobodilnim bojem in socialistično graditvijo. Tovariš Veljko Vlahović je ob neki priložnosti dejal: »Revolucija je mla-

Zaobljuba

Ponosni smo, da postajamo mladinci in se vam zahvaljujemo, da nam zaupate, da bomo sposobni opravljati naloge ZSMS. Zavedamo se, da postati mladinec pomeni obveznost do družbe in sebe. Zavedamo se, da s tem prevzemamo večjo odgovornost za ustvarjanje lepšega jutrišnjega dne. Vemo, da ima mladina Jugoslavije za seboj bleščeče tradicije in občudujemo vzore junaštva in požrtvovalnosti. Še posebno smo ponosni, da vstopamo v vrste ZSMS v krajih, kjer so se bili junaški boji med NOB. Mineva 91 let od rojstva našega največjega prijatelja, tovariša, učitelja-tovariša TITA, čigar zgled nas bo vodil vse življenje.

Obljubljamo, da bomo vestno izpolnjevali naloge, ki jih bo naša samoupravna, socialistična skupnost od nas zahtevala. Sodelovali bomo v utrjevanju in ustvarjanju socialističnih samoupravnih odnosov.

Dajemo zvestobo domovini, deželi svobode, deželi ponosnih ljudi. Povsod in z vsemi sredstvi bomo branili njen obstoj – Jugoslavijo, zagotovili našega obstoja in naše prihodnosti. Branili bomo našo samoupravljanje, ohranili in utrjevali naše bratstvo in enotnost. Ohranili bomo našo neomadeževano preteklost in blokovsko neuvrčenost. Hodili bomo po poti, ki jo je začrtal največji heroj naše domovine, največji prijatelj in vzor vseh nas mladih – tovariš TITO.

Tito je vedno zaupal mladini. Dejal je: »Narodu, ki ima tako mladino, se ni treba bati za svojo prihodnost.«

NOV občine Ribnica in nadvse smo bili ponosni, da je bil med nami tovariš Ivan Snoj, preživeli ranjenec velike tragedije v partizanski bolnišnici Ogenca.

Najprej smo se odpeljali na prizorišče bojev v Jelenovem žlebu. Predsednik ZZZB NOV občine Ribnica Vinko Kresnič nam je z živo besedo prikazal junaške boje na tem kraju. Na spomenik padlim smo položili cvetje. Nato smo ob jami Ogenca nemi strmeli v tovariša Snoja, ki nam je osvetlil tragične trenutke nemočnih ranjencev v tej jami leta 1942. Vsi smo občudovali junaško bolničarko Mimico, ki se je skupaj z ranjenci zavedala, da živi ne smejo pasti v roke sovražniku. Srh nas je spreletel ob misli na krutega izdajalca. S cvetjem na skali, pod katero ležijo posmrtni ostanki Mimice, smo zaprisegli, da se kaj takšnega ne sme več ponoviti.

Po teh ogledih so nas na Glazuti v navzočnosti borcev in ostalih gostov sprejeli v ZSMS. Ponosni smo sprejeli članske izkaznice in rdeč nagelj. Z recitalom in zaobljubo smo povedali vsem, da bomo branili velike pridobitve NOB, ohranili našo neomadeževano preteklost, blokovsko neuvrčenost ter hodili po Titovi poti. Nadaljevali bomo aktivno delo, ki smo ga začeli v pionirski organizaciji.

dim odprla pot za ustvarjanje boljše družbe. Od njih samih je odvisno, ali bodo izkoristili prednost revolucije. Mladi morajo iskati odgovor na vprašanje: v čem je bistvo današnjega boja za boljši jutri? Pri tem morajo vedeti, da boljši svet ne nastaja sam. Imeti morajo svojo, jasnejšo vizijo prihodnosti.

Živa Drole

Brigadirski
HO-RUK '83

Brigadirski naselja bodo spet oživila, z delovišč bo spet odmevala pesem krampov in lopat. V nedeljo, 5. junija se že začnejo zvezne mladinske delovne akcije, razen zvezne MDA Vipavska dolina. V Sloveniji je letos organiziranih 12 MDA, šest zveznih in šest republiških. Približno 5.200 brigadirjev bo delovalo v 130 brigadah.

Ž. D.

Elkroj

– specialist med
proizvajalci hlač

Nagrajenci našega nagradnega natečaja Bogo Flander-Klusov Joža

Naprej, tovariši!

Pa smo pri zadnjem dejanju našega nagradnega natečaja pri oceni. Letos je bila bera skromnejša, kot smo je bili vajeni v prejšnjih letih, čeprav smo rok oddaje sestavkov, ki je bil najprej določen z datumom 1. maj, celo nekoliko zavlekli v sredino meseca maja. Pet najboljših smo izbrali med komaj šestintridesetimi prispelimi spisi. Menimo, da naslov »Naprej, tovariši!« ni bil ovira v odločitvi za sodelovanje, saj skriva za seboj dovolj široke možnosti pisanja za učence vseh starosti. Zedinili smo se, da nagrade prejmejo sestavki, ki jih odlikujejo poglobljeno razmišljanje, poznavanje NOB in našega razvoja ter prenašanje tradicij narodnoosvobodilnega boja v današnji čas.

Zdaj ste pa že vsi nestrpni, da preberete imena nagrajencev: Andreja Rotovnik, četrtošolka iz osnovne šole v Stranica, Nevenka Kodelja iz osmega razreda osnovne šole v Vipavi, Dorica Likar z Malega polja na Colu, naša redna sodelavka v nagradnem natečaju, Mihela Gostiša iz sedmega razreda osnovne šole »8 talcev« v Logatcu ter Karmen Ogulin iz osnovne šole Jože Moškrič v Ljubljani. Hkrati z imeni pa vam predstavljamo tudi vsebino sestavkov.

Dragi nagrajenci, v imenu našega uredništva vam iskreno čestitam! Knjižne nagrade boste prejeli po pošti. Želim vam prijetno branje. Ostanite še naprej naši dopisniki in tudi svoje sošolce vzbudite k pisanju!

Živa

Vojna je. Nemci pritiskajo bolj in bolj. Partizani se bojujejo. Strahovito! S sabo imajo ranjence. Ležijo na položajih, mitraljezi stočejo. Nemci stiskajo obroč. Tovariš Tito pregleduje položaj. Premišljuje. Vzpodbuja svojo vojsko! Tovariši, ne dajmo se! Naprej, naprej! Vsi ga poslušajo in ubogajo. Ponoči hite postavljat most, umaknejo se in rešili so tisoče ranjencev, partizanov.

Prišla je zlata svoboda in z njo ruševine. Ljudje si vihajo rokave, delajo. Tovariš Tito je izbran za predsednika. Pomaga, svetuje, gradi. Vzpodbuja ljudi: »Dajmo, ljudje! Zgradimo si novo bodočnost. Naprej, tovariši! Krampi se močneje zajedo v zemljo. Skriti sovražnik ne da miru. Tovariš Tito se mora bojevati še naprej, a ne obupa! »Naprej!« je njegovo geslo.

Danes ni več Tita. Ostali sta nam njegova misel in pot. Smo v hudih gospodarskih težavah, Ljudje se pogovarjajo: »Ni kave! Ni praška! Dolžni smo drugim državam. Ni tovariša Tita, ki bi nas vzpodbujal. Zato moramo delati vsak zase in vsi skupaj: Naprej, naprej, tovariši, saj imamo svobodo, mir. V svobodi pa se vse zmora!«

ANDREJA ROTOVNIK, 4. r
Stranice

Gazimo, gazimo. Tamkaj pred nami v metež zaviti in somračju gor opleta, pretika se med vejami na dolgih, majavih nogah – upor!

Da, upor! Že od nekdaj se je pretikal med ljudmi, spletal med njimi nevidne vezi in jih vodil k natančno načrtanemu cilju, blestečemu in jasnemu. Vedno so se odzvali njegovemu klicu. Milijoni so se dvignili, da bi s svojo ljubeznijo do domače grude pregnali črne krokare, ki so jim sesali kri. A te gnusne trdočive »živali« so vendarle morale oditi in prepustiti ta košček zemlje ljudem, ki so spoznali, kako močna je lahko ljubezen. V njihovih srcih ni bilo sovraštva ali želje po maščevanju; nanje je legla samo temna senca. Toda klic »Naprej, tovariši!« ni delal razločkov med zatiranimi. Pognal je kvišku bele, črne, rumene in rdeče. Saj so vendar vsi strmeli in hrepeneli po svobodi, ko ne bo več zatiranja, rohnenja brzostrelk, krvavih trupel, porušenih domov...

Lepo bi bilo, če vsega tega tudi danes na svetu ne bi bilo več. Lepo bi bilo! Ljudje bi tekali po razcvetenih travnikih, z razgreti mi lici, s časom in smislom za občudovanje narave. Mogoče so to lepe sanje, ki jih je sanjal nek libanonski deček, ko je topo zrl v kup sivega kamenja, kamenja, ki je zasulo njegovo sestrico, mamico, očka... Njegove sanje je spet prekinil rafal brzostrelk. Moral je teči, teči, teči... Morda ne bo nikoli več videl svetlega sonca in niti sivega kamenja ne. Mogoče bo zdaj kdo rekel: »Res, hudo je bilo!« Toda, ljudje! To ni naša zgodovina, naša preteklost.

Ta deček je ostal sam sredi tega krutega sveta zaradi slepote pobesnelega človeka, ki je sklenil, da bo napadel državo in jo zmlinčil v prah. Ni se oziral na takšne dečke. Le oni so lahko zrl za njim s svojimi velikimi, temnimi očmi.

Plamen upora pa ni švignil le na tem delu sveta. Tudi močni črnici so prijeli za orožje. Njihovo priznanje je doseglo višek, temno in jezno je odsevalo bolečino, hrepenenje, bes. Dolgo so hodili za klicem svobode, pa še niso našli tistega, kar si najbolj želijo: svobodo in enakopravnost.

Vojne, špekulacije, hinavščina, izginite s sveta! Mi smo le ljudje. Želimo si mir, želimo, da se uresniči to sanje libanonskega dečka. Toda še vedno so na vrhu nekateri, ki govorijo: »Nemočni ste! Samo borbica in vsi ste mrtvi.« Vemo, kakšna bomba je to.

NEVENKA KODELJA,

8. b
OŠ Vipava

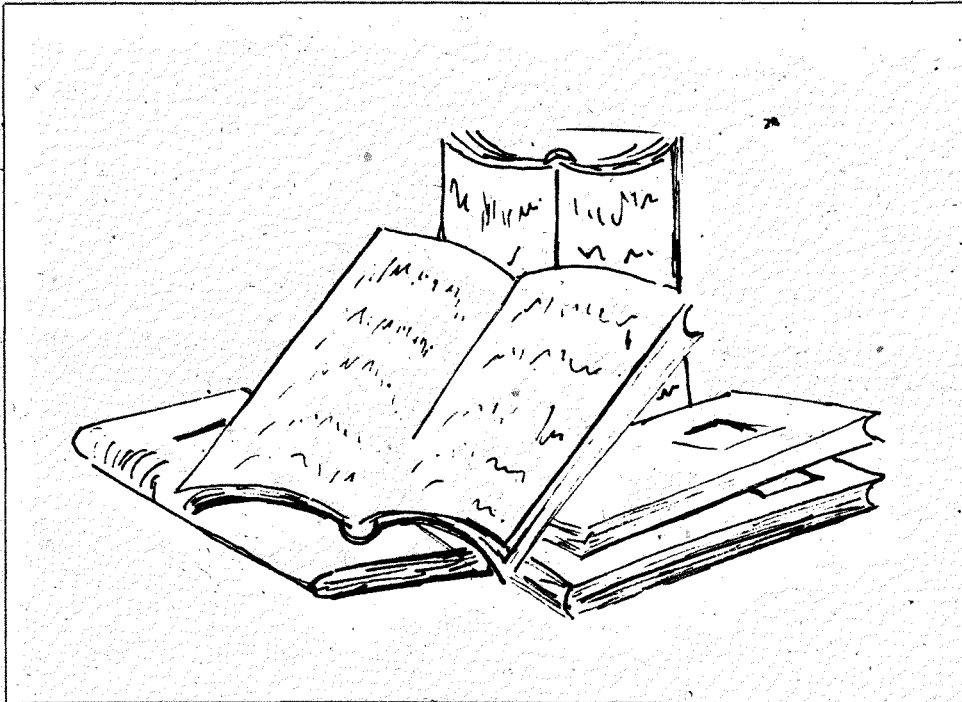
Naprej kot voda, naprej kot čas za ciljem, ki se le sketa v daljavi. Po strmih kamnitih poteh skozi ogenj, čez zasnežene poljane, mimo zased vse tja do sončne pomladi, tople in vabeče. S ponosno dvignjeno glavo, z leskom v očeh in globokim upanjem v boljši jutri. Korakali ste, korakali ste vi, ki danes počivate pod toplo domačo grudo. Poti nazaj niste poznali, kot je ne pozna čas, ki neusmiljeno odštevata minute življenja. Nazaj se niste ozirali, da bi še enkrat priklicali preživete dneve. Ni

vam bilo žal pomladi, ki ni razcvetela cvetov. Hiteli ste dalje, da dosežete cilj – svobodo.

Že dolga stoletja so naša polja in gozdove ter lepoto naših gora in rečnih slapov pili tujci. Izkoriščali so narod, naš narod, ki jim je garal od zore do mraka, za kar pa je dobil le borno plačo. Delali so tudi otroci in žene. Končno se je nebo zja-

mu paktu. To pa je v naših ljudeh vzbudilo silen odpor. Začele so se demonstracije in stavke. To je Hitlerja zelo razjezilo, da se mu upre tako majhen narod, zato je že 14. aprila 1941 brez vojne napovedi napadel Jugoslavijo in jo razkosal.

Požiganje domov. Veliko nedolžnih ljudi je odpeljal v koncentracijska tabori-

snilo, zapihal je veter in razgal megle. Naš narod se je začel prebujati. Pojavili so se prvi napredni ljudje, ki so se povezovali v KP – napredno organizacijo za osvoboditev izkoriščanja človeka po človeku. KP je pri delavcih dobivala čedalje večji pomen. Pod vodstvom KP so se začele številne demonstracije in stavke. Delavski razred je zahteval boljše plače ter krajši delovni čas. Buržoazija je tedanje skojevce in vse napredne ljudi ostro preganjala in tako je leta 1920 izdala zakon o zaščiti države, tako imenovano Obznano, s katero je prepovedala javna delovanja KP. KP pod vodstvom tovariša TITA se je tedaj umaknila v ilegalno in tajno nadaljevala svoje delo. V tridesetih letih sta začela v Evropi močno divjati fašizem in nacizem. Stopnjevala se je gospodarska kriza, ki je 1. 9. 1937 dosegla svoj višek, ko je nacistična Nemčija napadla Poljsko. Začela se je druga svetovna vojna z vso grozoto in pustolovščino. Hitler je bliskovito napredoval. Z našo begunsko vlado je 25. marca 1941 podpisal pristop k trojne-

šča. To je v naših ljudeh rodilo silen odpor. Pod vodstvom komunistične partije in naprednih ljudi so 22. julija počile prve puške. Naš narod se je podal v oborožen odpor. Lačni, razčepani, v hudih zimah in mrazu so se naši borci vztrajno bojevali. Nikdar niso klonili. Šli so dalje, do Uziške republike, čez Fočo in Jahorino, prek Neretve in Sutjeske do Drvarja in vse do tiste prelepe pomladi, ko je zopet sonce prijazno posijalo. Ni jim bilo žal svojih življenj, ni jim bilo žal krvi, ki je zalivala rožne poljane. Hiteli so dalje, vedno le naprej, cilju naproti. S ponosno dvignjeno glavo so maja 1945 vkorakali v Beograd z zastavo v roki.

Toda naš boj še ni bil končan. Jugoslavija je bila zaostala agrarna dežela. Druga svetovna vojna je za seboj pustila razvaline, požgane domove. Treba je bilo ponovno zavihat rokave in začeti obnovo. Mladinske delovne akcije. Tako je naša domovina iz dneva v dan dobivala lepši videz.

Leta 1948 je z vzhoda pritisnil hladen val. Informbiro je zahteval svoje, toda

tovariš Tito je tedaj jasno in glasno spregovoril: »NE!« Sami hočemo odločati o svoji usodi. Ta »ne« je pri Stalinu vzbudil veliko jezo, zato je sklenil Jugoslavijo ekonomsko in politično onemogočiti. Naš narod pa tudi tedaj ni klonil. Dokazal je, da ga to ne moti toliko, kot so nekateri pričakovali.

Pomlad 1953. Pri nas se je uveljavljalo samoupravljanje. Prineslo je popolno svobodo, izkoreninilo je izkoriščanje človeka po človeku. Delavski razred je prevzel oblast in začel odločati o vseh stvareh. Iz dneva v dan je Jugoslavija dobivala večji pomen. Postala je iskra sredi dveh temničnih oblakov. Tudi tedaj ni klonila. Šla je svojo pot; naprej, pot neuvrščenosti, enakopravnosti, prijateljstva, miroljubnega sožitja. Po tej poti stopa še danes in nič več ni osamljena. Še veliko dežel je spoznalo, da je ta pot pravilna.

Tudi danes, ko med nami ni več tovariša Tita, je pa z nami v duši in mislih, se moramo bojevati za lepši jutri. Življenje ni pravljica,

Že prva leta starosti, ko sem spregovorila komaj nekaj besed, mi je mama začela v moje male možgane vlivati besede: poštenost, dobrotā, pravica...

Bolj ko sem odrasčala, večkrat se je v moj besednjak uvrščala beseda: »Zakaj?«. Vse več je zahtevala ta beseda in mama mi je potrpežljivo odgovarjala na številna vprašanja. Tako mi je pogosto pripovedovala pravljice, katerih glavno vlogo so igrale najlepše vrline človeštva.

Ponosna kot vsak prvošolček sem odkorakala v mogočno, lepo stavbo – šolo. Kar požirala sem tovarišičine besede in jo skušala v vsem oponašati. Kako mogočen in slovesen občutek me je prevzemal, ko sem se učila pionirsko zaobljubo pred Titovo sliko, ko so mi nadeli kapico, rutko, kako ponosno sem ljudem razkazovala pionirsko izkaznico! Nekoliko odrasla sem že bolj razumevajoče poslušala besede: bratstvo, enotnost, prijateljstvo, revolucija, mir, svoboda... katerih pomen sem šele sedaj dobro razumela. V meni pa se je še bolj utrdil idol velikana našega časa – tovariša Tita!

Se bolj sem začela spoznavati pomen NDB ter še bolj občudovati partizansko ljubezen in zavednost do domovine. Rada sem sanjari, da sem hrabra kurirka, ki je varno prinesla svojo pošto na cilj. Četrtega maja 1980 se je v moje življenje prvič prikradla resnična žalost, ki jo je povzročila smrt našega dragega Tita, človeka, ki je našo majhno uporno domovino popeljal v svobodo, neuvrščenost, srečo... Od takrat smo v šoli pozdravljali: »Za domovino – po Titovi poti naprej!«

Tita ni več, njegovo delo pa ostaja; in tudi spomina na njegove odločne poteze na obrazu, na njegove plave oči ne more nihče izbrisati.

Naprej, tovariši! Naprej po Titovi poti, v še lepše življenje. Kajti odločnost pri premagovanju ovir, ki jih v zadnjem času ni malo, želja po še boljšem, poštenosti in skupnosti, to so vrline, ki bi jih v tem času pričakoval od svojih varovancev tudi velikan današnjega in jutrišnjega dana.

KARMEN OGULIN

5. c

DORICA LIKAR
Malo polje, Col

O. Š. Jože Moškrič, Ljubljana

Bilo je težko. Dajali so življenja, izgubljali so svoje očete, matere, sinove... Dajali so svojo pomlad. A vendar so vzdržali, šli so naprej, do konca, do cilja.

Svoboda! Tudi tedaj niso stali križem rok. Misli so se takoj sprevrgle v dejanja, ni bilo treba veliko besed. In tako so rasla mesta, se vile nove ceste in se je razvil naš samoupravni socializem.

Imamo svobodo, imamo mir, imamo svoje starše in imamo svojo pomlad. Hvala vam, da se lahko v miru učimo in tekamo po travnikih!

Tudi sedaj ni vse enostavno. A treba je prijeti za delo! Kramp naj bo sedaj puška, tovarniški stroj mitraljez. V vsakem trenutku se je treba bojevati za boljši jutri. Mi, mladi, smo vedno pripravljeni, saj nas vodijo besede in dejanja tovariša Tita: »Na mladih je prihodnost!« Tega se zavedamo, saj si želimo še svetlejše prihodnosti.

MIHELA

GOSTIŠA, 7. c

OŠ »8 talcev« Logatec

Prapor ZRVS

V spomin na množične aretacije aktivistov OF na območju nekdanjih Dravelj v Ljubljani so se miruli te-

koncert Partizanskega pevskega zbora. Istega dne je bila tudi proslava ob krajevnem prazniku za kraje

Pionirji odreda Milana Mravlje so tudi razvili svoj prapor

den zvrstile številne kulturne in športne prireditve v krajevnih skupnostih Bratov Babnik, Dravlje in Dolomit-ski odred, ki 28. maja praznujejo krajevni praznik.

Osrednja prireditev s podelitvijo priznanj OF in priznanj krajevnih skupnosti za kraje Dravlje in Dolomit-skega odreda je bila minuli petek v Osnovni šoli Milana Mravlje, v kulturnem programu pa je goste in kraje najbolj pritegnil celovečerni

krajevne skupnosti Bratov Babnik na ploščadi VVZ Koseze. Tudi tu so podelili priznanja OF in priznanja krajevne skupnosti. Ob tej priložnosti so razvili prapor KO ZRVS, učenci osnovne šole Veljko Vlahovič, otroci in vzgojiteljice VVO Marije Štirn-Muce ter neutrudna harmonikarica Štefka Skuljeva pa so slovesnost popestrili z lepim kulturnim programom.

Na fotografijah: Pionirji odreda Milan Mravlje v KS

Razvitje prapora KO ZRVS Bratov Babnik

Dravlje so na slovesnosti razvili prapor.

Ob navzočnosti predsednika KO ZB NOV Aleksandra

Boleta je KO ZRVS Bratov Babnik razvila prapor.

Jože Čurin

Proslava krajevnega praznika Bratov Babnik

Občutili smo srečo

Prijetno sem bila presenečena, ko sem prejela vabilo na letno konferenco krajevnih organizacij ZZZB NOV v Trzinu. Da se te po 40. letih spomni in te povabijo, je res redkost!

Zbrali smo se v dvorani paviljona NOB v Trzinu. Tovarišev in tovarišic - Tržičanov, ki delujejo v različnih aktivističnih in frontnih organizacijah, pa tudi nas, ki smo se z veseljem odzvali vabilu iz Kranja, Domžal, Ljubljane, Kamnika in še od kod - je bilo kar lepo število.

Konferenca je potekala zanimivo, nadvse disciplinirano, pa vendar pestro in s čudovito podanimi poročili.

V zadnji točki dnevnega reda so slovesno podelili spominske značke OF medvojnim aktivistom. Mislim, da je vsak izmed nas po svoje občutil tiho srečo in bil ganjen ob stisku roke in čestitkah.

Ob prijetnem gostoljubju smo se razživel, obujali spomine, spraševali za tega in onega, kako in kje živi; si obljubljali še in še podobna snidenja.

Tovariši Tržičani! Hvala vam za tako, posnemanja vredno, nepozabno doživetje - želimo si še takih, podobnih srečanj!

Marica-Aleksandra Bernot

Topovi ali - ?

Tisti »ali« je odveč - omahovanja ni bilo, ko se je bilo treba odpovedati maslu v korist topovom. Tako je bilo to že med prvo svetovno vojno in že zdavnaj poprej v sivi zgodovini človeštva. To bi bilo mogoče pojasnjevati, češ da je bilo človeštvo že od davnine predvsem požrtvovalno, ker se je vselej odpovedovalo v korist in čast nečesa vzvišenega ali v škodo nečesa, kar bi sicer nadvse rado požrlo. Morda odtod izvira beseda požrtvovalnost. Nadležne misli pa je treba odpoditi; morda bo kdo pomislil, da je bilo zaman odpovedati se maslu, ker so topovi kljub vsemu klavno obmknili, čeprav so požrli ne le maslo, marveč tudi na milijone ljudi. Res pa je, kajpak, da tisti milijoni ljudi - ki so jih včasih imenovali »kanonenfuter« - niso več potrebovali masla; odpovedali so se vsemu, kakor to storimo vsi, ko nam ni treba več živeti.

To bi bilo preveč žalostno, če bi se ne znali več smejati. No, poskušamo se vsaj nasmejati priči dandanašnje izbire, namreč, ko ne izbiramo med topovi in maslom, marveč se maslu odpovedujemo zaradi nepogrešljive, najbrž nujne življenjske slasti - sladoleda. Ni si mogoče misliti, kako nepopisno žalostno, grenko bi bilo življenje, čeprav bi se kar pogrezali v maslu in bi se nam ne cedilo le z glav, ko bi ne lizali sladoleda! O, kako sladek je ta svet, ker sladi ga sladole! To propagandno geslo naj bo še en dokaz naše požrtvovalnosti in globljega razumevanja za naše gospodarske skrivnosti, ki bi jih menda smeli imenovati »tabu«.

Smehljajmo se torej in se do mile volje obližujmo! Priči te naše sreče smo doslej že kar pozabili na maslo ali bi pozabili vsaj morali. Zato pa tudi ni prav, če kdo zdaj povezuje sladolek z maslom ali če odkriva nekakšno računsko skrivnost: več sladoleda, toliko manj izgube zaradi izdelovanja masla! Torej: »ravnamo stabilizacijsko« - posnemajmo mleko do čiste sirotke, da bo kar največ smetane za sladolek! Zaradi stabilizacije se nam menda ne bo težko odpovedati takšni nepomembni malenkosti, kakršna je maslo! Spomnite se zgodovine: Topovi ali maslo? Nobenega omahovanja ni bilo!

Nikar se več ne smehljajmo ob pregrešni misli, hudičevi skušnjavi, ki komu vsi-đuje prepovedano misel: Zakaj pa bi se rajši ne odpovedali sladoledu in bi za mladino (in še koga) preskrbeli dovolj - recimo: protirahitičnega - masla namesto sladoleda? Ali sladolek tudi preprečuje rahitis pri otrocih? Če je tudi to dandanašnje odkritje vseмогоčnega znanosti, zakaj ga še niso razobnili z največjimi bobni? Ali pa je tabu tudi čisto preprosta, če hočete grda, resnica, da je na tem svetu poglavitno, celo pomembnejše od zdravja otrok: dobiček! Gospodarski račun (po birokratsko »ekonomska računica«). Sicer pa so vsega krive - krave!

efes

Ustvarjalno, tovariško in odločno skozi življenje

Pred dnevi je proslavil 60-letnico življenja Anton Gregorič-Jakec, rezervni podpolkovnik JLA, do nedavnega predsednik mest-

nega odbora ZRVS Maribor in aktiven družbenopolitični delavec. Na posebni slovesnosti na mestnem odboru ZZZB NOV Maribor je predsednik Franci Mrčina spregovoril o delu in življenju jubilaranta, ki je vse svoje sile posvetil podružljanju SLO in DS. Rodil se je 28. maja 1923 v Stranski vasi pri Novem mestu. Je nosilec partizanske spomenice 1941 in številnih državnih odlikovanj in družbenih priznanj. Nedavno je prejel plaketo ZRVS Jugoslavije, te dni pa tudi plaketo mestne konference ZSMS Maribor za aktivno delo in sodelovanje z mladino. Vedno je rad z mladimi, z njimi hodi na razne pohode, jim pomaga pri urjenju v raznih veščinah SLO in DS ter se vključuje v druge oblike njihove dejavnosti.

Oktobra 1941 je bil spre-

jet v Skoj ter je bil do vstopa v NOB 8. marca 1942 vodja diverzantske skupine. Med NOB je bil borec in puškomitraljezec v 1. in 2. četi Dolenjskega bataljona, komandir voda v 1. četi 1. bataljona Tomšičeve brigade, komandant 4. bataljona Tomšičeve brigade itd. Od marca do avgusta 1943 je bil v oficirski šoli pri glavnem štabu Slovenije. V Mariboru je bil po vojni dolga leta načelnik oddelka za ljudsko obrambo, opravljal pa je tudi dolžnosti predsednika okrajnega odbora ZROP Maribor, predsednika Zveze združenj NOB okraja Maribor itd. S svojim požrtvovalnim delom v taborniški organizaciji, pri organiziranju predavanj v taborih, predvojaške vzgoje ter pri raznih drugih oblikah usposabljanja je prispeval pomemben delež pri seznanjanju mlade generacije z izkušnjami NOB. V zadnjih dveh letih je pomembno sodeloval pri preoblikovanju organizacije ZRVS v Mariboru. Z njegovim imenom je tesno povezano delo celotne organizacije ZRVS v Mariboru, ki se je prav pod njegovim vodstvom organizacijsko in kadrovsko okrepila. Zaradi svoje ustvarjalnosti, tovarištva in odločnosti pri ureničevanju nalog ga pozna-jo povsod v Sloveniji in Jugoslaviji.

Pri svojem delu je oblikoval veliko kadrov, ki so danes na odgovornih mestih v SLO in DS in v našem družbenopolitičnem življenju.

M. K.

Trideset let Zveze prijateljev mladine Slovenije

Zveza prijateljev mladine Slovenije praznuje letos svoj jubilej - svojih trideset let. Jubileji so datumi, ob katerih se zaustavimo dlje kot navadno, ocenjujemo in načrtujemo prihodnost. Na tokovi programski konferenci ZPMS V Festivalni dvorani v Ljubljani je o njenih tridesetih letih delovanja, o njenem pomenu in o nadaljnjih programskih usmeritvah spregovoril tovariš Jože Božič. Povedal je, da vzgoja otrok temelji na revolucionarnih tradicijah v vseh letih delovanja ZPM, da so starejši in mlajši povezani v enotnem življenju, kakor je vedno naročal tovariš Tito. Zato je pomembno še naprej razvijati vrednote, ki so jih ZPM in njena društva gojila doslej. Seveda bo treba nekatere akcije razširiti, potrebno bo več dogovarjanja

in usklajevanja, reševati bo treba tudi finančna vprašanja, kar sicer ne bo lahko, toda treba se je zavedati, da gre tu za ljudi in da se tudi v teh stabilizacijskih prizadevanjih najbolj obrestuje prav vlaganje v skrb za otroka. »Skrb za otroka je sestavni del boja za boljšo prihodnost, za sožitje med narodi, eno od sporočil tovariša Tita. Jutri bomo potrebovali generacijo, ki bo ustvarjalna v nadaljnji gradnji socializma,« je še posebej poudaril tovariš Božič.

Ob tej priložnosti so za- služni aktivisti ZPM prejeli priznanja: zvezno priznanje ZPM »Srečno otroštvo« je prejelo 12 zaslužnih aktivistov, spominska priznanja so namenili 229 aktivistom na področju dela z otroki, 10 sodelavcev RK ZPM je prejelo zlato značko DPM, RK

ZPMS pa je prejela plaketo Zveze organizacij za socialistično vzgojo in skrb za otroka SAP Kosovo. Poleg tega sta bila s kipcem kurirja Jovice nagrajena dva pionirska odreda, in sicer iz osnovne šole Prežihov Voranc v Ljubljani, ki združuje pionirje vseh naših narodov in narodnosti, ter PO Stružnica iz osnovne šole Fara pri Kočevju, ki se odlikuje po svojem mestu v vaškem življenju.

Programsko konferenco so z izbranim kulturnim programom popestrili pionirji iz osnovne šole Prežihov Voranc. Zahvalili so se v imenu vseh pionirjev vsem, ki se trudijo, da je njihovo otroštvo lepše. »Je še kje lepša mladost kot je v naši domovini?« so postavili vprašanje, ki je bilo obenem samemu sebi tudi odgovor.

Ziva Drole

Ob 40-letnici padca fašizma

Na Tržaškem si kot na tekočem traku sledijo razne proslave in pobude v počastitev 40-letnice padca fašizma. Tako je bila v nedeljo na Opčinah na tamkajšnjem strelišču, kjer so padli pod streli fašistov obsojenci drugega tržaškega procesa in pa 71 talcev, spominska slovesnost, ki jo je kot uvod v volilno kampanjo priredila politična stranka Slovenska skupnost, ki se bo s svojimi kandidati predstavila na bližnjih deželnih in političnih volitvah. Tako pokrajinski tajnik Zorko Harej kot deželni svetovalec Drago Štoka sta se spomnila vsega gorja, trpljenja in ponižanja, ki ga je prizadejala fašistična strahovlada slovenskemu narodu, še posebno pa Primorcem. S skupnimi močmi smo junsko premagali tedanja soprožnika, z isto odločnostjo in vnmemo pa se mora slovenski narod bojevati

danes, da doseže priznanje svojih narodnostnih pravic.

Na Colu v repentabrski občini pa je na pobudo tamkajšnje levičarske slovenske uprave stekla akcija za postavitev spomenika vsem žrtvam fašizma. Idejni načrt je izdelal arhitekt Jagodic, ki si je zamislil kot spomenik veliko naravno skalo, ki tam stoji, kot neke vrste kamniti

kraški mavzolej, ki simbolično ponazarja klenost in trdnost kraškega človeka, ki je vselej ponosno kljuboval vsem neprijetnostim. Prostor okoli spomenika so začeli domačini urejevati z udarniškim delom, otvoritev pa je predvidena čez približno štiri mesece.

Boris Simoneta

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektor: redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Takšni račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šte. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35